

A. KAJAK

Religioon
ja

moraal

ARH

2/52264

A-23956

A. KAJAK

RELIGIOON
JA
MORAAL

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS
TALLINN 1961

Kaane kujundanud *E. Tali*

2

Tartu Riikliku Ülikooli
Raamatukogu

52264

ARHIIVKOGU

SAATEKS

Viimastel aegadel on meie maal tegutsevad usuapolo-geedid väga suurt tähelepanu pühendanud religiooni ja moraali suhete probleemile. Usu ja kõlbluse ühtekuuluvu-
sest jutlustavad meie luterlikud pastorid kirikukantslitest. Seda juhtideed kordavad ka iga liiki sektantlikud usu-
vennad oma palvelates.

Pikalt ja laialt arutatakse religiooni ja moraali suhete küsimusi meie religioosses kirjanduses. Religiooni ja moraali küsimus on saanud peamiseks usuapologetide ja ateistide vahelise polemiseerimise aineks.

Ei saa küll öelda, et antud küsimuses valitseks usu-
tegelaste leeri täielik üksmeel, sest jumalasalaseid ei lahuta ju mitte ainult erinevad usudogmad, vaid sageli ka erinevad vaated moraalipõhimõtetele. Kuid oma üld-
seisukohtades leiavad nad ikka ühise keele. Selliseks religiooni ja moraali suhteid käsitlevaks seisukohaks, millega ühinevad meil nii luterlikud pastorid, vene apost-
liku õigeusu preestrid, juudi rabid kui ka kõik sektant-
likud usutegelased, on väide, et inimmoraalil on jumalik päritolu, et usk on ainukeseks kõlbluse tekkeallikaks ja alustoeiks ning ilma usuta pole ka kõlblust. Siit järelda-
takse, et kirik ja vaimulikkond olevat olnud kõigil aegadel inimkonna moraalseks juhiks ja kasvatajaks ja on seda ka meie sotsialistlikus ühiskonnas.

Usuteenrite viimasesest väitest ilmneb eriti selgesti kogu selle usupropaganda tegelik eesmärk: õigustada kiriklike organisatsioonide ja vaimuliku seisuse olemasolu ning põhjendada nende kasulikkust ja vajalikkust ka meie maal.

Võideldes moraalse juhi ja kasvataja koha pärast,

püüavad usutegelased rünnata religioosse ideoloogia positsioonidelt meie Nõukogudemaal valitsevat moraali. Pastorid ja preestrid teevad seda peenemalt, peites kommunistliku moraali eitamise ideed oma jutlustes oskuslikult teoloogiliste targutuste varju. Sektantlikud usutegelased aga teevad seda otse ja ägedalt. Üheks nende levi numaks juhtmõtteks, mida nad oma «hingepäästvais vestlustes» ilmalikega (eriti anonüümkirjades) ikka kordavad, on väide, et kuna nõukogude koolides ei õpetata lastele käsuseadusi ning ei sisendata neisse «jumalakartust», siis võrsuvat meie noorsoost ainult hukkaläinud kurjategijad nende maises elus, kellel ei ole mingisuguseid väljaväideteid taevalikule õndsusele ka «hauataguses» elus.

Kui aga neid usuapologeetidest nõukogude moraali kritiseerijaid lähemalt vaadelda, siis paistab kõigepealt silma see, et nad ei taha märgata kõige tähtsamaid tõsiasi. Näiteks üksikuil sotsialistliku ühiselu reeglite rikkumise või kuritegevuse juhtudel kisavad nad kõlbluse langusest Nõukogude kodanike keskel. Kuid samas vaikivad nad maha selle fakti, et meie maal esineb neid juhtumeid ju palju vähem kui neis maades, kus valitseb kapital ja kirik, kus gangster ja riigitegelane töötavad käsikäes ning sageli koguni ühes ja samas isikus. Nad unustavad ära ja vaikivad maha ka selle fakti, et meie Nõukogudemaal ei esine selliseid pahesid, nagu inimese ekspluateerimine inimese poolt, prostitutsioon, elava kaubaga kauplemine, kupeldamine, rahvuslik ja usuline tagakiusamine, inimese südametunnistuse vägistamine jne. — kõik see, mis veel seniajani esineb kõige vastikumais väljendusvormides «kristlikus» kodanlikus maailmas.

Paljud meie usuapologeetid on end ägedas polemiseerimishoos koguni niivõrd unustanud, et ei pane tähelegi, kuidas nad on Nõukogudemaal valitseva moraali hindamise küsimuses juba ammu imperialistliku kodanluse seisukohtadele nihkunud ning seega objektiivselt nende laimukampaaniaga ühinenud. Teatavasti käsitlevad ka kapitalistliku maailma liidrid ja ideoloogid väga sageli oma kõnedes, raadiosaadetes ja artiklites Nõukogudemaa ja nõukogude rahva moraali küsimusi. Sealjuures on nende juhtmõtteks tavaliselt säärane seisukoht: kuna Nõukogudemaal valitseb «ateistlik kommunism» ning tema riigijuhid ei juhindu oma tegevuses kristlikest printsiipidest,

siis polevat nad ka usaldusväärsed ja mingisugune kokkulepe ega koostöö polevat nendega mõeldav.

Sellele «asjaolule» viitas näiteks suurima Ameerika ajakirjanduse trusti omanik Hearst oma vestluses sm. Hruštšoviga 1957. aastal.¹ Sellest rääkis 1959. aasta veebruaris omaaegne Ameerika Ühendriikide riigisekretär Dulles New Yorgi advokaatide assotsiatsiooni koosolekul ning sama mõtet on väljendanud ka paljud teised ameerika riigitegelased ja kodanlikud ideoloogid.

Sellest «jumalale meelepärasest» laimukampaaniast võtab loomulikult osa ka katoliiklik reaktsioon. Nii kirjutab paavst Pius XI juba 1957. aastal oma entsüklikas «Divini redemptoris», et kommunistid eitavad igasuguseid moraalseid väärtusi, nähes inimestes ainult materiaalse väärtuste tootjaid.²

Selles, et kapitalistliku maailma juhid ja ideoloogid vihkavad ja laimavad nõukogude korda ja meie sotsialistlikku moraali, pole midagi algupärast. Selleks nad juongi kapitalistid, et meid vihata. Kuidagi ei saa aga leppida sellega, et ka meie keskel leidub veel inimesi, kes kannavad Nõukogude kodaniku nimetust ja kasutavad kõiki tema õigusi, kuid ühinevad oma vaadetes Nõukogude-vastase ideoloogia kandjate seisukohtadega ning püüavad neid koguni rahvahulkadesse juurutada.

See kõik näitab, kui oluline on meil avalikkuse ees käsitleda moraali ja religiooni vaheliste suhete probleeme ning selgitada, millist osa on etendanud ja etendab seniajani inimeste moraalses elus kirik ja vaimulikkond.

¹ «Правда», 29. novembril 1957.

² «Новое Время» nr. 16, 17. aprillil 1959.

MIS ON MORAAL

Moraal ehk kõlblus on üks ühiskondliku teadvuse vorme, mis peegeldab inimeste käitumise ajalooliselt kujunenud norme. Õigus ja moraal täidavad ühesuguseid ühiskondlikke funktsioone: reguleerivad inimeste suhtumist kaasinimestesse, ühiskonda, perekonda, töösse, omandisse, riigisse, klassidesse jne. Kui aga õigus kujutab endast kirjutatud seaduste kogumit, mida kaitstakse seaduse jõuga, siis moraal on rahva seas ajalooliselt kujunenud üleskirjutamata seaduste kogum, mille printsiibid ja normid pole küll kantud juriidilistesse koodeksitesse, kuid mille puutumatus kaitstakse ühiskondliku arvamuse jõuga.

Inimest ei võeta tavaliselt kohtulikule vastutusele selle eest, et ta on argpüks, ahne, valelik, liiderlik, ihnus, salakaval, keelepeksja jne., kui tema teguviisis ei avaldu kriminaalse kuriteo tunnuseid. Kuid igaüks, kellel on selliseid inetuid amoraalseid kalduvusi, püüab neid igati varjata, kartes ühiskonna avaliku arvamuse kohtu alla langemist.

Moraali probleem on kõikidel aegadel olnud tähtsaks probleemiks. Ta on lahutamatu seotud inimkonna igapäevase elu ja tegevusega ning peegeldab kõige lihtsaimaid, kuid ühtlasi ka kõige keerulisemaid inimestevahelisi suhteid. Seetõttu on täiesti arusaadav, miks kõikide aegade ühiskonnateadlased, filosoofid, sotsioloogid ja ajaloolased on sellele probleemile väga suurt tähelepanu osutanud ning sellele lugematul arvul teoseid pühendanud, kusjuures ekspluateeriva klassi ideoloogid kuhjasid tema ümber väga palju igasuguseid kahtlase väärtusega teooriaid.

Idealistid ja religioosse ideoloogia kandjad näiteks käsitlevad moraali mõistet metafüüsiliselt. Nende arvates on moraali normid ja põhimõtted igavesed ja muutumatud, kõigile ühiskonna arenemise astmetele, rahvastele ja klassidele ühed ja samad. Vastandina nendele ebateaduslikele vääropetuslikele moraaliteooriatele annab marksism-leninism ainuõige ja teadusliku seletuse moraali olemuse kohta. Ta õpetab, et mingisugust muutumatut, ajast ja inimühiskonnast sõltumatut kõlblust pole olemas ega võigi olla. Moraal on ajalooline kategooria. Tema tekke allikaid ei tule otsida mitte väljastpoolt inimühiskonda abstraktsetes ideedes ega mingisuguste müstiliste seaduseandjate tahteavaldustes ja ettekirjutustes, vaid inimeste eneste materiaalse elu tingimustes. «Meie jaoks väljastpoolt inimühiskonda võetud kõlblust ei ole olemas; see on pettus,» ütleb V. I. Lenin.³ Kui muutuvad inimeste materiaalse elu tingimused, kui muutub nende ühiskondlik olemine, siis muutuvad ka kõik nende kõlbelse elu printsiibid, normid, reeglid ja traditsioonid — kõik see, mis peegeldab ühiskondlikku olemist moraali vormis.

Tähtsamateks kõlbluse kategooriateks on teatavasti ausus, voores, õiglus, väärikus, kohusetruudus, seltsimehelikkus jne. Kõlbelseks on alati peetud ja peetakse seniajani inimese niisugust käitumist, mis toob kaasainimestele head ja on suunatud kurjuse vastu. Seetõttu on igale inimesele kehtivaks moraalseks kohustuseks elada nii, et tema püüdlused, eluviis ja kogu tema käitumine tooks teistele inimestele head, mitte aga halba. Kõik head teod pälvivad heakskiitu ja järgimist, halvad — hukkamõistu.

Neid üldisi, üldinimlikke elementaarseid tõesid ja moraali põhimõtteid on kõikidel aegadel õigeks ja isenesestmõistetavaks tunnistanud. Kuid õige on ka see, et maailmas ei eksisteeri midagi, mis oleks kõikidele aegadele, rahvastele, klassidele ja moraalisisüsteemidele moraalsete väärtuste hindamisel ühiseks universaalseks «hea ja kurja tundmise» mõõdupuuks. Erinevatele aegadele, rahvastele ja ühiskonnaklassidele on iseloomustavaks ka erinev hea ja kurja, õige ja ebaõige mõiste tõlgitsemine. Sellest tingituna on ka igal ajastul ja klassil oma moraal, mis avaldub konkreetsete inimeste kõlbelistes

³ V. I. Lenin, Teosed, 31. kd., lk. 260.

vaadetes, tõekspidamistes, mõistetes, traditsioonides, kommetes ja konkreetsetes tegudes.

Koos muutustega inimeste ühiskondlikus olemises muutub ka moraali objektiivne kriteerium — tõekspidamised ja reeglid. See, mida ühtedes ühiskondlik-majanduslikes tingimustes täiesti kõlbliseks peetakse, võib teistes tingimustes hukkamõistetavaks osutada. Juba ürgaegses sugukondlikus ühiskonnas eksisteerisid teatud kõlbluse normid, mis vastasid ühiskonna materiaalse elu tasemele. Need normid erinesid oluliselt hilisemate aegade kõlbluse normidest. Ajaloolised ja etnograafilised andmed tõendavad, et siis, kui ühiskonna tootlikud jõud olid äärmiselt madalal arenemisastmel, ei peetud näiteks nõdraks jäänud ja sugukonnale rännakuil koormavaks muutunud raukade tapmist sugugi ebamoraalseks teguviisiks. Vanemate eest hoolitsemise põhimõtet tõlgitseti selliselt, et neid tuleb aidata õigel ajal elust lahkuda. Ka vanakesed ise pidasid seda täiesti loomulikuks, alistusid oma saatusele ega esitanud oma järglastele selles suhtes mingisuguseid pretensioone.

Matriarhaadi ajastul ei peetud ebamoraalseks polügaamilisi suguelusuhteid.

Siis ei tuntud ka käsuseadust «sina ei pea mitte varastama», sest puudus eraomand, siis polnud kellelgi kelleltki midagi varastada.

Kui tekkisid eraomand ja antagonistlikud klassid, kui inimestevahelised sõbraliku koostöö suhted asendusid allumise ja valitsemise suhetega, siis muutusid oluliselt ka neid suhteid peegeldavad kõlbluse printsiibid. Klassiühiskonnas on ka moraalil klassiiseloome. Ta ei esine nüüd kogu ühiskonna, vaid ainult teatud klassi moraalina, kusjuures iga klassi esindaja lähtub moraalsete väärtuste hindamisel oma klassi majanduslike ja poliitiliste huvide seisukohast.

Kuna need huvid aga on olnud ja on antagonistlike klasside vahel vastandlikud, siis kujuneb vastandlikult välja ka inimeste arusaamine kõlblusest ja ebakõlblusest, heast ja kurjast, õiglusest ja ebaõiglusest. Inimühiskonna lõhenemisega antagonistlikeks klassideks eristusid ka moraaliprintsiibid.

Valitsevaks ideoloogiaks, järelikult valitsevaks moraaliks on olnud ja on klassiühiskonnas valitseva klassi moraal. Antagonistlikus ühiskonnas tunnistavad valit-

seva, ekspuateriva klassi ideoloogid heaks ja kõbeliseks ainult kõik selle, mis vastab nende klassi huvidele, kuigi see tegelikult võib olla kõige vastikum ebakõlbelisus ja metsik ülekohus. Valitseva klassi juriidilisi ja moraalseid norme sunnitakse seal peale kõigile, nii riiklike institutsioonide survevahendite kui ka kasvatussüsteemi kaudu.

Kuid inimühiskonna ja klassivõitluse ajalugu tõendavad, et ühegi ekspuateriva valitseva klassi moraal pole tegelikult kunagi ainuvalitsev olnud. Sellele moraale on vastandanud kõik teatud ühiskonna opositsioonilised jõud oma moraalseid vaateid ja tõekspidamisi.

Lähenedes moraaliprobleemile sellisest sotsiaal-ajaloolisest aspektist, näemegi, et orjapidajatel oli oma moraal, mille olulisemaks iseloomustavaks jooneks oli töö ja orja kui peamise tootja ning töötaja alavääristamine. Selle moraali kohaselt ei peetud orja üldse inimeseks, vaid rääkivaks tööriistaks, erinevalt härjast kui häälitsevast ja adrast kui tummast tööriistast. Kui inimeselt oli vägivallaga röövitud tema vabadus, siis lakkas ta tegelikult olemast inimene, olgu ta siis kuningate soost nagu traakialane Spartacus või silmapaistev mõttetark nagu kreeklane Epiktetos. Täiesti loomulikuks peeti orjade ekspuaterimist, peksmist, tapmist ning orjapidajate parasiitlikku eluviisi. Tööd, kõigi väärtuste loojat, peeti häbi-asjaks.

Kui aga analüüsida näiteks kas või olukorda, mis valitses meie ajaarvamise algul orjanduslikus Roomas, siis jõuame peagi järeldusteni, et orjapidajate moraali valitsemine oli seal üsna suhteline. Orjapidajate moraalsetele tõekspidamistele vastandasid orjad oma tõekspidamisi, milles kajastusid vabaduse kättevõitmise ja ülekohtuselt röövitud inimõiguste taastamise ideed ja püüdlused.

Patriitsidest orjapidajate moraalsete vaadetega ei nõustunud sugugi ka seisuslikust alavääristamisest nõrdinud ja võlakoormatest ning sõjaraskustest väljakurnatud maa ja linna pleeb. Orjandusliku korra moraaliprintsipidega ei nõustunud samuti Rooma provintsid koloniaalse rõhumise all ägavad rahvad, kes taotlesid rahvusliku sõltumatuse ja kõigi kaotatud vabaduste taastamist.

Et kõik need rõhutud klassid, seisused ja rahvad vas-

tandasid rooma orjapidajate moraalsetele tõekspidamis-tele oma erinevad tõekspidamised, seda tunnistavad lak- kamatud orjade ülestõusud Rooma impeeriumis, maa ja linna alamkihi liikumine ning rahvaste ülestõusud Gal- lias, Väike-Aasia maades ja teistes Rooma provintside- s. Seda tunnistavad lõpuks koguni varakristluse ideoloogia ning tema apokalüptilise kirjanduse terav filipika, milles neati Rooma «maailmariiki» ning ennustati talle peatset hukkumist.

Feodaalühiskonnas oli valitsevaks moraaliks aadlimo- raal. Selle iseloomustavaks jooneks oli inimeste sünni- pärase ebavõrdsuse ning aadlkonna privileegide tingi- musteta tunnustamine. Inimese väärtust hinnati tema seisuse ja aadlike esivanemate sugupuu ulatuslikkuse järgi. Tööd peeti samuti häbiasjaks, aadliseisusse kuulu- vale inimesele mitesobivaks. Sugugi sobimatuks ei peetud aga kaupmeeste riisumist maanteedel ja talupoegade ekspluateerimist. Igasugustest röövretkedest osavõtmist peeti koguni auasjaks. Ebakõlbeliseks peeti aadliku abi- ellumist lihtsast soost inimesega, ent sugugi ei peetud ebakõlbeliseks «esimese öö õiguse» kasutamist ning «haa- remite» pidamist.

Aadlimoraali sotsiaalseks ülesandeks oli feodaalse maavalduse, feodaalisandate seisuslike eesõiguste ning kogu feodaalse ekspluateerimise säilitamine ja kindlus- tamine. Otsustavat osa etendas feodaalühiskonnas kato- liku kirik, mis oli kogu feodaalsüsteemi ideoloogiliseks alustoeks. Ta oli, nagu kirjutas F. Engels, olemasoleva feodaalse korra «kõrgeim üldistus ja sanktsioon». See- tõttu oli kõigi keskaja antifeodaalsete jõudude võitluse teravik suunatud nimelt «püha» katoliku kiriku ja tema paavstikoja pihta ning maa ja linna alamkihi revolut- sioonilisus esines religioosse võitluse vormis.

Keskaja antifeodaalne opositsioon vastandas aadli ja kiriku moraalile ja katoliiklikele usudoktriinidele omad tõekspidamised ja vaated. Need uued moraalised tõeks- pidamised kajastusid juba humanistlikus kirjanduses: Boccaccio novellides, Erasmuse Rotterdamist ja Ulrich von Hutteni satiirides. Nad kajastusid ka utopistlike sot- sialistide õpetustes, milles kehtivat feodaalkorda hukka mõisteti ning püüti kujutada uut ideaalset ühiskondlikku korda. Nad kajastusid ketserlikus ja reformistlikus liiku- mises: nii Lutheri 95 teesis, mis ta kinnitas Wittenbergi

lossikiriku uksele, kui ka ülestõusnud saksa talupoegade 12 artiklis.

Kui kodanlus muutus XVII—XVIII sajandil juhtivates Euroopa riikides järk-järgult antifeodaalsete võitlusjõudude lipukandjaks, siis eraldas ta enda keskelt võimsa plejaadi teadlasi, filosoofe, ühiskonnategelasi, publitsiste ja ateiste, kes kodanliku ideoloogia positsioonidelt otsustavalt ründasid kõiki feodaalkorra baasi ideoloogilisi pealisehitusi. Ka nende tähtsamaks rünnakuobjektiks oli siis katoliku kirik ja tema reaktsiooniline usumoraal.

Hoopis silmakirjalik on kodanlik moraal. Tema iseärasuseks on kodanluse kiskjalik egoism ja antihumanism. Kodanlik moraal õigustab ühiskondlikku korda, kus valitseb džungliseadus, kus «inimene on inimesele hunt», kus kogu ühiskonna elu on «kõikide võitlus kõigi vastu», kus valitseb põhimõte «igaüks iseenda eest, jumal kõigi eest». Ta õigustab niisugust korda, kus sadade miljonite elu ja huvid tuuakse ohvriks üksikute südametunnistusetu isikute inimesevaenulikele huvidele, kus kõike ja koguni inimest ennast mõõdetakse kokkuröövitud raha hulga järgi (ameerika ärimeeste ringkondades öeldakse otsestelt, et see mees «on väärt» nii ja nii palju dollareid). Ta õigustab ühiskondlikku korda, kus mitte ainult kõik materiaalsed väärtused, vaid ka inimene ise, tema südametunnistus, mõistus, talent ja voores on ostu-müügi objektiks.

Raha eest on kodanlus valmis jalge alla tallama kõik moraalsed väärtused ega pörka tagasi ka selle eest, et kogu inimsugu hävitavasse aatomisõtta tõugata.

Sellele kodanlikule moraalile vastandas kapitalistliku korra rüpes tekkinud tööliklass oma moraali — proletarse moraali, mille tähtsamaks momendiks on kõigi maade töötajate solidaarsus. Selles uues moraalil tekkisid ja arenesid välja kommunistliku moraali põhiprintsiibid.

RELIGIOOSNE MORAAL JA SELLE KLASSIOLEMUS

Eriti viimastel aastatel on religioosse moraali küsimus muutunud üheks tähtsamaks ateistliku mõtte tähelepanu objektiks. Seda põhjustab peamiselt asjaolu, et usu-tegelased, kelle prestiiž ja mõjuvõim usklikte rahvahulkade keskel päev-päevalt langeb, püüavad oma positsioone moraali valdkonnas kuidagi tugevdada ning kindlustada endale sel teel ühiskonna moraalse juhi osa. Sellest tingituna on ka ateistide ja usuapologeetide vahelise ideoloogilise võitluse keskpunkt teatud mõttes moraali sfääridesse üle kandunud. Et religioosse ideoloogia kandjaid ka neilt viimastelt positsioonidelt välja tõrjuda, tuleb teadusliku ateismi ideede propageerijail tõsiselt tegelda moraali ja seejuures ka religioosse moraali küsimustega.

Kuid siin tuleks muuseas märkida ka seda asjaolu, et religioosse moraali mõiste käsitlemisel ja defineerimisel esineb meie ateistlikus kirjanduses sageli olulisi lahku-minekuid. Osa autoreid üldse eitab religioosse moraali iseseisvat olemasolu ning samastab seda mõistet valitseva, ekspluateeriva klassi moraaliga. Teised, nende hulgas ka Moskva teadlane, filosoofiateaduste doktor N. I. Gubanov, aga eitavad sellist kontseptsiooni. Esinedes 1960. aastal loenguga üleliidulisel ateistide-propagandistide seminaril ning tuginedes küllaltki põhjendatud argumentidele, väitis Gubanov, et religioosne moraal ei eksisteeri mitte tinglikult, vaid täiesti realselt «kui spetsiifiline nähtus ühiskondliku mõtte sfääris».⁴ Ta iseloomustab oma definitsioonis religioosset moraali kui inimeste käitumise reeglite ja normide kogumit, mis on antud teatud religiooni dogmades. Kõige põhjalikumalt on aga religioosse moraali mõistet defineeritud hiljuti ilmunud ateismi aluste kogumikus, kus öeldakse: «Religioosne moraal kujutab endast käitumise kõlbelisi printsiipe ja norme, mis tulenevad maailma religioosest seletamisest ning inimelu olemise ja tähenduse religioosest mõistmisest.»⁵ Kuid praktiliselt võttes polegi tähtis diskuteerida küsimuse üle, milline definitsioon rohkem

⁴ Н. И. Губанов, К вопросу о критике религиозной морали. В помощь лектору, Москва, 1960, lk. 5.

⁵ Основы научного атеизма. Сборник, Москва, 1961, lk. 392.

sobiks religioosse moraali mõistele. Tähtis on see, et tema reaktsioonilise olemuse ja ühiskondliku osa hindamise küsimuses on kõikide aegade järjekindlad ateistid alati leidnud ühise seisukoha.

Nagu eespool mainitud, on usutegelased juba iidsetest aegadest peale püüdnud omistada moraalile jumaliku päritolu. Tunnistades «jumalate tahte» ainukeseks kõlbluse kriteeriumiks, väidavad nad, et inimeste käitumisreeglid on jumaliku seadusandja poolt igaveseks ajaks kõigile ette kirjutatud. Inimesed ei tohtivat neis kahelda ega neid muuta, vaid pidavat neid tingimusteta järgima. Seega olevat ka usuõpetus ainukeseks kõlbluse printsiipide allikaks, ning seal, kus puudub usklikkus, valitsevat inimeste keskel kurjus ja moraalilagedus.

Marksistlik ühiskonnateadus, teaduslik ateism ja kogu ühiskonna elu praktika aga tõendavad, et religioon pole kunagi loonud ega loo moraali. «Usk ei tekita moraali,» kirjutas Plehhanov. «Ta ainult sanktsioneerib selle norme, mis on kasvanud antud ühiskondliku korra pinnal.»⁶

Religioon ei ole kunagi olnud ega võigi olla inimsoo kõlbluse tekke allikaks, sest ta ise kujutab endast ainult materiaalse maailma reaalsete esemete ja nähtuste fantastilist peegeldust inimeste teadvuses. Religioon käsitleb oma «õpetuses» üleloomulikke, inimeste ja jumala vahelisi suhteid, niisuguseid suhteid, mis tegelikult ei eksisteeri, sest maailmas ei eksisteeri ju midagi üleloomulikku. Järelikult on asjata otsida moraalireeglite tekke allikaid religioonist. Neid tuleb otsida reaalsetest inimestevahelistest suhetest, sest moraal on inimeste materiaalse elu tingimustest tulenev ühiskondlike suhete produkt.

Püüdes tõestada moraalireeglite ja printsiipide jumaliku päritolu, viitavad usuteenrid tavaliselt «pühakirjale» kui jumalike käsuõpetuste kogumile. Sellisteks moraalioõpetuslikeks ja käsuseaduslikeks kogumiteks tunnistavad usuinimesed induismis Manu õpetust, juudi usundis toora ja talmudit, islamis koraani, ristiusus piiblit jne. Usuteenrite seletuse kohaselt olevat jumal, kas siis vahetult ise (nagu juutide Jehoova) või tema poolt läkitatud ja volitatud saadikute kaudu (Buddha, Mooses, Kristus, Muhamed) kirjutanud inimestele igaveseks ajaks ette

---

⁶ Г. В. Плеханов, Сочинения, т. XVII, lk. 231—232.

nende käitumisreeglid. Inimesed pidavat neid tingimusteta täitma. Nendele raamatutele viitamisega püüavad usuapoloogeetid tõendada, nagu oleks enne nende piiblilegendide ilmumist maailmas valitsenud absoluutne moraalilagedus ning alles usk olevat inimkonnas kõlbluse kehtestanud. Seega olevat «pühakiri» ainukeseks moraalsete väärtuste varakambriks ja nemad — usuteenrid — selle varakambri hoidjateks.

See on mõttetus. Jumalad ei loo kõlbluse printsiipe ega kirjuta «käsuseadusi» sel lihtsal põhjusel, et jumalaid pole olemäs. Nad eksisteerivad ainult usklike inimeste kujutluses. Kõik, mis maailmas on eales kirjutatud, on kirjutatud inimeste poolt ja inimeste jaoks.

Kõikide materiaalsete ja vaimsete väärtuste, järelikult ka moraalsete väärtuste tegelikuks loojaks on rahvas ja ainult rahvas. Tema ja mitte keegi muu on kõlbluse printsiipide, eetiliste vaadete, kommete ning traditsioonide looja, säilitaja ja edasiarendaja.

Järelikult veel enne seda, kui kõlbluse normid ja printsiibid hakkasid kajastuma religiooses kirjanduses, pidid nad olema tekkinud rahva keskel, inimeste teadvuses. Nad tekkisidki juba eelajaloolisel perioodil, ammu enne seda, kui inimene suutis valitseda kirjasõna ning koostada nn. pühakirju. «Moraal pole mingil määral sõltuv ei kristlusest ega usust üldse,» kirjutas saksa proletariaadi juht August Bebel.⁷

Religioon ei võinud kuidagi sünnitada moraaliga ka sel lihtsal põhjusel, et moraal kui üks vanemaid ühiskondliku teadvuse vorme eksisteeris juba enne religiooni tekkimist. Juba ürgkogukondlikus ühiskonnas kehtisid teatud käitumisreeglid, mis vastasid toleaeagsete tootlike jõudude tasele ning reguleerisid inimestevahelisi suhteid nende igapäevases elus. «Kõikidel aegadel on inimestevahelistes suhetes olemas teatud kindlad reeglid ja kõikide huvides on peetud vältimatuks nendest reeglitest kinnipidamist. Ilma selliste reegliteta pole mõeldav ühegi ühiskonna eksisteerimine.»⁸

On selge ka see, et ürginimestel, kes olid äärmiselt madalal arenemisastmel ning pidasid loodusjõududega rasket võitlust oma olemasolu eest, pidid olema omased

⁷ А. Б е б е л ь, Христианство и социализм, Москва, 1959, lk. 22.

⁸ Sealsamas.

ka juba sellised kõlbelised omadused, nagu mehisus, meelekindlus, vastastikune poolehoid, valmisolek eneseohverdamiseks kõikide nimel jne., sõltumata sellest, kas nad uskusid jumalate, kuradite, vaimude ja igasuguste teiste tontide olemasolusse või mitte. Võideldes oma elu eest külma, nälja, kiskjate, vaenulike suguharude ja ka mõningate kaasinimeste ohtlike kalduvuste vastu, ei võinud meie ürginimesest esivanemad kuidagi oodata endale ettekirjutusi kuskilt üleloomuliku maailma seaduseandjatelt. Nad pidid ise looma endale ühiselu reeglid ja nad löidki need ise. Need reeglid ja normid pidid olema kogu oma primitiivsuses siiski arukad ja otstarbekohased, muidu poleks inimkond suutnud eksisteerida ega kõrgemale tasemele välja jõuda.

Järelikult igasugune moraal on reaalne inimmoraal, mitte aga jumalate poolt ettekirjutatud üleloomuliku päritoluga usumoraal. Mitte inimeste ilmalik moraal pole välja kujunenud religioosse moraali normidest, vaid vastupidi, religioon omistas ja kandis oma moraalikoodeksisse mõned ajalooliselt kujunenud ja inimühiskonnas üldtarvitavaks muutunud normid ja ühiselu reeglid.

Tekib küsimus, mida siis kujutab endast kogu see ideoloogiline produktsioon, mida on jutlustanud sajandite vältel iga liiki jumalaselased kirikutes, kloostrites ja palvelates ning mida fabritseerib ohtralt teoloogiline kirjandus? Milline on ta päritolu, tema tekkimise sotsiaal-ajaloolised põhjused ning funktsioonid. Marksistlik ühiskonnateadus õpetab, et nn. pühakirjades sisäldiv religioosne ideoloogia ning moraaliõpetus tekkisid siis, kui olid tekkinud ekspluateerivad klassid ja ekspluateerimisele rajatud ühiskondlikud süsteemid, mille võimutsemist ja metsikust, vägivalda ja agressiivset poliitikat oli tarvis õigustada ja jumala nimel sanktsioneerida. Rahvaste ajalugu tunnistab, et valitseva vähemiku julm vägivallapoliitika kutsub loomulikult esile orjastatud rahvahulkade meelepaha ja ägeda vastupanu. Orjapidajad, feodaalisandid ja teised ekspluateeriva klassi esindajad rakendasid orjastatute ohjeldamiseks kõik nende käsutuses olevad survevahendid — politseiaparaadi, armee, kohtu jne. Kuid nad said lõpuks aru, et ei aita sellest, kui inimene orjastada füüsiliselt, s. t. majanduslikult ja poliitiliselt. Et temast jagu saada, selleks tuleb ta veel vaimselt orjastada. «Ori, kes jõuab äratundmisele oma orjusest ja tõuseb

võitluseks enda vabanemise eest, lakkab juba pooleldi olemast ori,» ütles V. I. Lenin.⁹

Seepärast vajab ekspluateeriv klass peale «timuka» veel «papi funktsiooni», kusjuures papi ülesandeks on tugevdada painduvate usuahelate abil majandusliku ja sotsiaalse orjuse ahelaid. Selliseid inimeste vaimse orjastamise ülesandeid on sajandite vältel täitnud kõik jumalalused ja kiriklikud organisatsioonid.

Kuid selleks, et inimest vaimselt orjastada tema klassiteadvuse nüristamise ja protestivaimu kustutamise teel, vajasid vaimulikud tugevat ideoloogilist baasi. Nad vajasid mingit universaalset autoriteeti, millele viidates võiks sundida orja taluma seda, mis oli talle ränk, vastik ja ebainimlik. Selliseks autoriteediks ja ideoloogiliseks baasiks olidki kõik religioossed legendid jumalate tahte avaldustest, nende poolt ettekirjutatud käitumisreeglitest ja käsuõpetustest.

Asi kujuneski selliselt, et kui ürgajal pidasid inimesed «jumalaid» valitsejateks loodusjõudude üle, siis klassiühiskonnas omistatakse neile ka sotsiaalseid funktsioone ning tunnistatakse neid ekspluateeriva klassi tahteavalduse varjamiseks valitsejateks ka ühiskonna üle. Nad määravat kindlaks inimeste käitumise reeglid, kirjutavat ette seadusi ning karistavat seaduste mittetäitmise eest. Kuna aga jumalad maailmas tegelikult ei eksisteeri, siis täitsid jumalate nimel seda ülesannet loomulikult ekspluateerivate klasside ideoloogid.

Selle inimesevaenuliku missiooni täitmisel tuhnisid nad läbi kõikide rahvaste vaimuvara fondid, eetilised vaated, jutustused, aforismid, filosoofilised ja poliitilised seisukohad, traditsioonid, muistendid — kõik selle, mida rahvas sajandite vältel on loonud ja kogunud. Nad korjasid sealt hoolikalt välja need ideed, mis vähegi sobisid ekspluateerijate poliitika õigustamiseks, ning moonutasid ja muutsid vajaduse korral rahva vaimuvara elemente neile vajalikus suunas. Nii kombineeriti kokku kõik see, mida me nimetame ususeaduslikeks õpetusteks ja mis moodustavadki kõikide nn. pühade raamatute põhilise sisu.

Kuidas rüüstasid ja rüvetasid jumalamehed — ekspluateerivate klasside ideoloogid — rahvaste vaimsete väär-

⁹ V. I. Lenin, Teosed, 10. kd., lk. 65.

tuste varasalve sobivate ideede otsinguil, kuidas passitasid seda kokku valitseva klassi vaadetega, surudes seda valitseva moraali «prokrustese sängi», sellest annab tunnistust konfutsianismi ja varakristluse ajalooline saatus. Confuciuse õpetus, mis oli oma algperioodil progressiivne, muudeti reaktsiooniliseks õpetuseks. Ka varakristlus oli oma algperioodil orjade ideoloogia, kuid muutus pärast seda, kui temas sisalduva protestivaimu asendas Seneca usulis-eetiline alistumisõpetus, orjapidajate ideoloogiaks.

Ei saa mainimata jätta ka seda, et koguni «pühade raamatute» kui ususeaduslike kogumite tekkeperiood ise reedab nende päritolu ja otstarvet. Pole ju sugugi juhuslik, et nad tekkisid tavaliselt ikka ühiskonna majanduslikus ja poliitilises elus toimuvate murrangute perioodil. Nad tekkisid põhiliselt koos teatud ekspluateriva klassi võimuletulekuga, kelle jõhkrust, vägivalda ja agressiivset poliitikat tuli õigustada ja jumala tahte varju ära peita. Seda ülesannet täitsidki nii juutide toora, kristlik piibel kui ka muhameedlik koraan. Kõik need kujutavad endast raamatuid, kus valitseva ekspluateriva klassi ideoloogia peegeldub usulise õpetuse vormis.

Igasuguste «pühakirjade» ja teoloogilise sisuga moraaliõpetuse kogumike teaduslikul analüüsimisel on juba ammu kindlaks tehtud, et kõigil neil on vaatamata oma dogmaatilistele erinevustele ühiseid ideid ja põhiprintsiipe. Ja need põhiprintsiibid, millega ühineb nii budistlikus, judaistlikus, muhameedlikus kui ka kristlikus «pühakirjas» sisalduv moraaliõpetus, on järgmised.

Esiteks, inimeste seisuslik ebavõrdsus on jumalast ja inimene ei tohi seda muuta. Kõik maapealsed isandad on jumalast seatud, neile tuleb tingimusteta alluda ning taluda nende ülekohut ja omavoli.

Teiseks, ka maailmas valitsev inimeste majanduslik ja sotsiaalne ebavõrdsus on jumalast, sest jumal ise on kõikide maiste väärtuste ja rikkuste ainuke ja tegelik omanik. Tema ise oma äranägemise järgi annab neid rikkusi ajutiseks kasutamiseks nendele inimestele, kes temale meelepärased on. Järelikult olevat ka orjapidajad, mõisnikud, kapitalistid, kirikuvürstid ja teised varaka klassi esindajad jumala valitud isikud. Need aga, kes on vaesed, pole nähtavasti pälvinud jumala armu ja poolehoidu, nende kohus on nurisematult orjaiket kanda ning

truualamlikult jumalast määratud isandaid teenida. Seega olevat ka orjus jumalale meelepärane nähtus.

Kolmandaks, maapealses elus pole rõhutuul midagi head loota, kuid need, kes on oma isandatele ja jumalalastele kuulekad, kes kannavad nurisemata oma risti maapealses elus, saavad taevaliku tasu osaliseks hauataguses elus. Need aga, kes kurjusele vastu hakkavad, saavad karmi karistuse maapealses elus ja ka hauataguses elus ootab neid igavene põrgupiin. Sellised on kõikide usuõpetuste põhiideed.

Nii jaotati vana india usundi brahmanismi kohaselt kõik inimesed päritavaisse seisustesse — «kastidesse». Manu seadustes öeldakse, et maailma looja lõi inimesed oma keha mitmesugustest osadest — brahmiine peast ja orje jalataldadest. Seega olevat jumal ise määranud igaühele tema koha ühiskonnas, ühele juhtimiseks, teisele allumiseks.¹⁰

Seisuste küsimuses ühineb brahmanismiga ka kristlik usumoraal. «Igaüks jäägu oma kutsumuse sisse, mis sees tema kutsutud,» õpetab evangeelium.¹¹ Sellise moraliõpetuse juurutamise teel püüavad kirikuvürstid õigustada ja jäädvustada nii omaenda kui ka teiste ekspluateeriva klassi esindajate eesõigust valitsemisele ja maiste varade omamisele.

Eriti palju usulis-eetilisi sententse on «pühades raamatutes» pühendatud ülematele alistumisele.

«Usklikud, alistuge jumalale, alistuge prohvetile ja kõikidele nendele, kes on valitsejad teie keskel,» õpetab koraan. Koguni sõna «islam» tähendab araabia keeles alistumist ning islami tunnistajaiks peetakse inimesi, kes on otsustanud täielikult alistuda nii taevalike kui ka maa-pealsete valitsejate tahtele.

Kõige selgemini aga kajastuvad alistumise motiivid nn. apostlite läkituses, mis moodustavad Uue Testamendi tähtsama koostisosa. «Iga hing heitku ülemate alla, kellel kõige ülem meelevald on, sest ülemad ep ole muud kui jumalast.»¹²

¹⁰ Материализм и религия. Сборник статей, Москва, 1958, lk. 186.

¹¹ Pauluse 1. raamat Korintuse rahvale, 7. ptk., 20. salm. Piibli tsiteerimisel on kasutatud Briti ja Väljamaa Piibliseltsi väljaannet, Tallinn, 1926.

¹² Pauluse raamat Rooma rahvale, 13. ptk., 1. salm.

Kristlik piibel õigustab otseselt orjuse olemasolu ning nõuab orjadelt tingimusteta alistumist.¹³ «Sulaseid käsi oma isandate sõna kuulda, kõigis asjus nende meele pärast olla, ja et nemad ei haugu vastu,»¹⁴ õpetab müütiline Paulus oma õpilast Tiitust.

Usumoraali juurutamisel kasutavad ka piibli autorid rõhutatud masside mõjustamiseks üldtuntud «piitsa ja prääniku» poliitikat, meelitades ühtesid taevase heaoluga ja ähvardades teisi jumala vihaga. «Sulased, kuulge kõigis asjus nende sõna, kes on teie isandad liha poolest... Ja teadke, et teie issanda käest päranduse palga peate saama, sest teie teenite Issandat Kristust,» nii meelitatakse orje Pauluse raamatus Kolossuse rahvale.¹⁵ «Kes ülemate vastu paneb, see paneb Jumala seadmiste vastu, aga kes vastu panevad, need saadavad iseeneste peale nuhtlust,» hoiatatakse neid apostel Pauluse raamatus Rooma rahvale.¹⁶

Veelgi avameelsemalt ähvardatakse orje Luuka evangeeliumis sõnadega: «Aga sulane, kes oma isanda tahtmist teadnud, ja ei ole ennast mitte valmistanud ja tema meele pärast teinud, see peab palju haavu saama.»¹⁷

Väga originaalselt ja omapäraselt lahendatakse hauataguse kättetasumise probleemi induistlikes ja budistlikes ususeaduse dogmades. Brahmanismi dogma «karma» («tasumine») kohaselt kanduvat inimese hing tema ihu surma puhul üle teise olevusse ja sündivat seal taas. Seejuures need, kes kuulekalt olid täitnud ettekirjutatud käsuseadusi, kehastuvat ümber kõrgematesse seisustesse — kuni brahmiinideni. Need aga, kes olevat neid rikkunud (s. t. ülematele vastu hakanud), kehastuvat ümber endisest madalamateks olevusteks. Siit järgneb moraal — mitte valitsev klass pole süüdi alamkihtide viletsuses, vaid nemad ise, kuna nad pole halbade elukommete tõttu oma eelmises elus paremat elujärge ära teeninud. Nad pidavat ennast parandama käesolevas elus, et nad järgmise ümberkehastumise ja taassünni

---

¹³ Sõna «sulane» all tuleb mõista «ori», sõna «ümmardaja» all «orjatar». Eestikeelses piiblitõlkes on ori sulaseks nimetatud nähtavasti selleks, et varjata piiblitõdede orjanduslikku päritolu.

¹⁴ Pauluse raamat Tiitusele, 2. ptk., 9. salm.

¹⁵ Pauluse raamat Kolossuse rahvale, 3. ptk., 22. ja 24. salm.

¹⁶ Pauluse raamat Rooma rahvale, 13. ptk., 2. salm.

¹⁷ Luuka evangeelium, 12. ptk., 47. salm.

puhul veelgi madalamale, koguni looma olekusse ei lan-
geks.

Peab tunnistama, et brahmiinid on rajanud oma ini-
meste vaimse orjastamise süsteemi tõesti kavalalt üles-
seatud argumentidele.

*

Üksikasjalisemalt tuleks peatuda piiblit kui kristlike
usulis-eetiliste õpetuste kogumikul. Uurimisobjektina päl-
vib ta tõsiselt tähelepanu nii selle tõttu, et ristiusk on levi-
nuimaks usundiks meie maal kui ka sellepärast, et krist-
lik moraal on tunnistatud valitsevaks moraaliks kapita-
listliku maailma juhtivates riikides, kes etendavad meie
ajastul otsustavat osa maailma rahvaste saatuse määra-
misel ning kelle liidrid viitavad sageli oma agres-
siivse poliitika õigustamiseks piiblitekstidele. Mida kujutab
siis endast piibliraamat ja milliseid moraalseid väärtusi
selle tekst sisaldab?

Piibel koosneb teatavasti Vanast Testamendist ja
Uuest Testamendist, mida usuinimesed jumalast inspi-
reeritud raamatuteks tunnistavad. Vana Testamendi esi-
mese osa moodustavad «viis Moosese raamatut», mille
autoriks olevat juutide jumala Jahve maapealne volinik
Mooses. Veel leiame sealt Joosua, Saamueli, Ruti ja proh-
vetite raamatud. Vanas Testamendis ei puudu ka ajaloo-
liste sündmuste moonutatud kirjeldused, erootilise sisuga
lüürika («Salomoni ülemlaul») jne. Uus Testament koos-
neb põhiliselt neljast kanoonilisest evangeeliumist, apost-
lite läkitustest ja apokalüpsisest.

Kõik need raamatud on täis usulisi ettekirjutusi,
käsuseadusi, jutlusi ja õpetusi. Eriti tulvil on moraali-
õpetuslikke sententse «apostlite» läkitused ja evangeeliu-
mid, milledest kristluse apologetide hulgas klassikali-
seks peetakse müütilise Kristuse mäejutlust. Kristlikud
teoloogid ja kõik teised usuapologetid väidavad, et neis
raamatuis ongi antud käitumisreeglid, mida jumal on
inimestele ette kirjutanud, — kõik see, mida inimene on
kohustatud tegema või millest hoiduma, kui ta ei taha
taevajõudude viha alla langeda.

Kuid teadusliku piibliuurimise teel on juba ammu
kindlaks tehtud, et ka piibel pole mingi püha raamat ning
et mingisugust Moosest, Kristust ega Paulust pole kunagi
maailmas eksisteerinud. Selliste järeldusteni jõudsid tead-

lased juba kristluse kauges minevikus: Eliša ben Abui I sajandil m. a. j., Hivi al Balki XI sajandil ja Toledo linna mõtleja, matemaatik ning luuletaja Abraham ibn Ezra XII sajandil. Seda tõendavad oma piiblikriitikale pühendatud teostes ka XVII ja XVIII sajandi materialistid Hobbes ja Spinoza ning silmapaistvad kodanliku ateismi esindajad (Holbach ja teised).

Ammendava ja teaduslikult põhjendatud seletuse andis piibliraamatuile ja neis sisalduvale usumoraalile teaduslik materialism. «Juutide niinimetatud pühakiri pole midagi muud kui muistse Araabia usuliste ja hõimustraditsioonide üleskirjutused, mille esialgne ilme on muutunud selle tõttu, et juudid varakult eraldusid oma naabritest, kes olid küll nende kaashõimlased, kuid jätkasid nomaadielu.»¹⁸

«Piibel ei või olla jumalasõna,» kirjutas silmapaistev saksa revolutsionäär ja ateist A. Bebel oma kirjas saksa preestrile Hogofile 1874. aasta veebruaris. «Ta pole nende kirjutatud, kelle nime kannavad ta üksikute peatükkide pealkirjad. Piibel on mitmesuguste inimeste kirjutuste kogumik. Nende inimeste nimed pole kunagi tuntud olnud ja need on elanud kõige erinevatel aegadel.»¹⁹

Suure panuse on antud küsimuse lahendamiseks andnud ka nõukogude ajalooteadus. Piibli teaduslik uurimine on aidanud selgust tuua nii piibli tekkeperioodi kui ka tema tõenäoliste «autorite» ja nende poolt kasutatud algmaterjalide küsimusse. Progressiivsed teadlased rõhutavad asjaolu, et piibel on halvasti redigeeritud, täis vigu ja vastuoksusi ja et selle üksikud osad on kirjutatud eri aegadel ja eri autorite poolt.

Avastused Juuda kõrbe Hirbet-Kumrani koobastes aastail 1947—1959 kinnitasid veelgi teadusliku piiblikriitika seisukohtade õigsust. Nendes koobastes avastatud Vana Testamendi vanad käsikirjad lubavad tõendada, et Vana Testament valmis väga pika aja jooksul ja et teda täiendati ja redigeeriti veel meie ajaarvamise eelsete viimaste sajandite jooksul.

Iseloomustades nendes koobastes avastatud muistsete käsikirjade leiu tähtsust, kirjutab nõukogude ajalootead-

---

¹⁸ К. Маркс и Ф. Энгельс, Сочинения, т. XXI, Москва, 1932, lk. 484.

¹⁹ А. Бебель, Христианство и социализм, Москва, 1959, lk. 17.

lane Každan, et piibel tekkis umbes VIII sajandil e. m. a. ning on V sajandil e. m. a. elanud redigeerijate poolt kokku kompileeritud.

Müüdid, legendid ja tavad, millest Moosese viies raamatus räägitakse, on osalt alguse saanud uskumustest ja käitumisreeglitest, mis olid juutidel juba ürgkogukondliku korra ajal välja kujunenud, osalt aga pärinevad Babüloonia kirjandusest. Seega kokkuvõttes pole Vana Testament muud midagi kui Vana-Araabia, Heebrea, Baabüloni ja teiste Vana-Ida rahvaste legendide, uskumuste, muistendite, käitumisreeglite ja traditsioonide konglomeeraat, mis on mitme sajandi vältel juudi preesterkonna poolt ühes pajas kokku keedetud ning rahvastele «pühakirjana» ette serveeritud.

Mis puutub aga Uuesse Testamendisse, siis on ka selle algainestiku päritolu eesrindliku teaduse poolt juba ammu kindlaks tehtud. Seal sisalduv ideoloogia ja kristlik usundlik eetika kujutab endast antiikühiskonna majandusliku, poliitilise ja kultuurilise lagunemise kõrvalprodukti. Tema põhilisteks komponentideks said Aleksandria juudi Philoni õpetuses vulgariseeritud kujul esinev Vana-Kreeka langusperioodi filosoofia, allegooriliselt tõlgitsetud juudi usuõpetus ning stoik Seneca filosoofilis-eetilised vaated.

«Kui me võime Philoni pidada ristiusu õpetuse isaks,» kirjutas Engels, «siis tema onuks võib lugeda Senecat. Terved katkendid Uuest Testamendist on peaaegu sõnasõnalt tema teostest maha kirjutatud.»²⁰

Piibliraamatu absurdsused on niivõrd silmatorkavad ja teadusliku piiblikriitika argumendid niivõrd veenvad, et isegi kristlikud usuisad on sunnitud piiblisest skeptiliselt suhtuma. «Kas leidub maailmas idioote, kes usuksid, et Jumal istutas paradiisiaeda kärneri kombel puid?» küsis silmapaistev kristliku patristika esindaja Origenes. Isegi kristliku ideoloogia alusepanija Augustinus oli sunnitud tunnistama, et kui seda ei nõuaks kiriku autoriteet, siis ta ise ei usuks evangeeliumi legendidesse.

Kristliku vaimulikkonna skeptiline suhtumine piiblitõdedesse on aastate vältel veelgi kasvanud. Seda kinnitab ka endine Tallinna Pühavaimu koguduse õpetaja

---

²⁰ К. Маркс и Ф. Энгельс о религии. Сборник, Москва, 1955, lk. 161.

Theodor Tallmeister, kes oli kodanlikus Eestis Protestantliku Ühingu esimees ning tunnustatud autoriteet kristliku teoloogia asjus.

«Moosese käsud pole muud kui primitiivne paganus... Pauluse kirjad on täis teoloogilisi spekulatsioone,» kirjutab Tallmeister.

Iseloomustades piibli olemust, kirjutab Tallmeister: «Kristlased on harjunud mõttega, et Jumal on need raamatud otsekui taevast lasknud alla langeda. See on vale, Moosese raamatut ei ole Mooses või mõni teine üksik autor kirjutanud.»²¹ Tallmeister püüab anda üksikasjalise seletuse selle kohta, mida siis piibel endast tegelikult kujutab. «Piibel ei ole õieti raamat, vaid terve kirjandus. Ta on 66 mitmekesise ja üksteisest olenematu ja üldse mitte kokkukuuluvate raamatute kogu, mis on köidetud ühte... Nad on kirjutatud kolmes mitmesuguses keeles, rohkem kui poolel tosinal maal, mõned neist tuhat aastat hiljem kui teised ning nimelt väga kaugeleulatuvalt lahku mineva iselaadiga ja kirjandusliku andekusega autorite poolt.»²²

Tähendab isegi usuteenrid on sunnitud tunnistama, et piibli autoriteks ei ole legendaarne Mooses ega Kristus, vaid inimesed ise. Kuid seejuures ei saa jätta muidugi arvestamata ka seda asjaolu, et kirikutegelaste piiblikriitika eesmärk on diametraalselt vastupidine teaduslik-ateistlikule kriitikale. Neid häirib piiblilegendide primitiivsus ja absurdus, mis võivad iga kaine mõistusega inimese hinges sügavat vastumeelsust tekitada. Nad saavad aru ka sellest, et igivana orjandusliku korra moraal ei sobi kokku kaasaja kõlbeliste vaadetega. Nad otsivad kristluse autoriteedi taastamiseks peenemat ja ajakohasemat jumalasõna.

Kuid siit tekib järeldus: kui kirikuisad ise ei usu piibliteksti jumalikku päritolusse ja seega ka tema pühadusse, miks peaksid siis sellesse uskuma tavalised usklikud.

Käsitledes inimmoraali aluste probleeme, viitavad kristlikud usuinimesed tavaliselt «Moosese seadustele» ehk kümnele käsule. Need kümme käsku olevat heebreallaste jumal Jehoova ise oma käega Siinai mäel kivitahv-

---

²¹ «Protestantlik Maailm» nr. 2, 1939, lk. 16.

²² Sealsamas.

lile üles kirjutanud ning Moosese kaudu iisraeli rahvale täitmiseks välja kuulutanud. Ja need olevatki inimestele igaveseks ajaks antud käitumise normid, millela polevat kõlblus üldse mõeldavgi.

«Kümme käsku on samasugused seadused inimesel nagu looduse seadused kosmoses ehk ilmkonnas. Kümne käsu täitmine tõstab inimsuse kõlbluse kõrgusele,» nii õpetati ka Eestis noori kodanliku diktatuuri aastail «õppe- raamatus», mille autoriks oli papimeelne Tallinna Linna Kaarli Gümnaasiumi direktor Raudkepp.²³

Seda igivana «kontseptsiooni» kordavad ka kaasajal lakkamatult ja kõikides võimalikes variantides kapitalistlike maade kirikuvürstid. «Inimese kõlbluse mastaabiks on 10 käsku ja evangeeliumiõpetus,» kirjutab 1959. aasta aprillis saksa luterlik kirikupea piiskop Dibelius oma avalikus kirjas Otto Grotewohlile. «Kristlased ei võta kunagi omaks uut, inimeste poolt seatud kümnet käsku.»²⁴

Mida võiks siis nende kümne käsu kohta öelda. Eesrindlik ajalooteadus tõendab, et suurem hulk sellest, mis leidub «Moosese seadustes», on ammu enne piibli ilmumist (juba 2000 aastat e. m. a.) ja palju täiuslikumal kujul Hammurapi koodeksis ära toodud. Moosese seadused kujutavad endast ainult Hammurapi seaduste viletsat plagiaati.

Need piibli käsuseadused, mida kristlikus usuõpetuses inimмораali aluseks ja käitumisnormide kogumiks tunnistatakse, on oma sisult väga mõttevaesed ja ühekülgsed. Neis mainitakse põhiliselt «inimeste ja jumala vahelisi» suhteid (millised tegelikult ei eksisteeri) ja veel mõningaid üksikuid inimestevaheliste suhete külgi. Üldse ei leia neis mainimist inimese ja ühiskonna vahelised suhted. Mitte sõnagi ei lausuta näiteks piiblikäskudes sellest, et inimene allutaks oma isiklikud huvid ühiskonna huvidele ja et ta elaks nii, et tema teod tooksid kaasinimestele ainult head ja kasulikku. Midagi ei räägita seal ka inimese kohustusest oma perekonna suhtes, sellest, et ta austaks oma naist ning kasvataks oma lastest ausad ja ühiskonnale kasulikud kodanikud. Mingisuguseid kohus-

²³ L. Raudkepp, Mooses ja prohvetid, Eesti Kirjastuse Ühing, Tallinn, 1932, lk. 34—35.

²⁴ «Наука и религия» nr. 2, 1959, lk. 40.

tusi ei pane piiblikäsud inimesele järeltuleva põlvkonna eest hoolitsemise osas jne.

Seda kõike arvestades tuleb otseselt öelda, et piiblikäskudel ei ole inimeste moraalsel kasvatamisel ja nende vaheliste suhete reguleerimisel mingisugust tõelist väärtust.

Moosese seadustes avaldatud käitumisnormid tõendavad ka nende sotsiaalset kuuluvust, nimelt seda, et nad tekkisid orjanduslike tootmissuhete baasil ning kaitsevad orjapidajate klassi huve.

Nii tunnistab seitsmes käsk (sina ei pea mitte varastama), et oli tekkinud eraomand, mida võis varastada. Ürgkogukondliku korra tingimustes oleks selline käsu seadus tarbetu olnud, sest siis polnud ju kelleltki midagi varastada. Kaheksas käsk (sina ei pea mitte ülekohut tunnistama oma ligimese vastu) näitab, et ta tekkis siis, kui eksisteerisid juba niisugused orjanduslikule korrale omased institutsioonid, nagu kohus, kus võis nii tõtt kui ka valet tunnistada.

Eriti aga paistab oma selgesti väljenduva klassiiseloomu poolest silma kümnes käsk, kus on öeldud: «Sina ei pea mitte himustama oma ligimese naist, sulast, ümmardajat, veiseid ega muud, mis tema päralt on.» Tähendab, sel «ligimesel» on sulased, ümmardajad, veised ja küllap muidugi ka muud varandust. Kes ta siis tegelikult on? Ta on tüüpiline vana-Heebrea orjapidaja. Ja tema huvisid nimelt kaitsesidki «Moosese kümme käsku».

Tekib tahtmatult küsimus, miks peaks siis X—V sajandist e. m. a. pärit Heebrealastest orjapidajate moraalne koodeks olema mõõduandvaks XX sajandi inimestele nende vaheliste suhete reguleerimisel. Selle asjaolu absurdusest saavad ka kristlikud usutegelased ise aru. Nad püüavad «Jehoovast» ja «Moosesest» (piibliseadustest) ikka kuidagi mööda hiilida ning Kristuse ja Pauluse (s. t. evangeeliumiõpetuse) taha varju pugeda. Ja see on täiesti arusaadav, sest need seadused on ju niivõrd iganenud ja metsikud, et nad kuidagi ei mahu kaasaja ilmalike seaduste raamidesse. Usuteenrid peavad hoiduma neid täitmast, kui nad ei taha kehtivate ilmalike seadustega konflikti sattuda.

Mõttetu on ka väide, et niisugused elementaarsed üldinimlikud normid, nagu «ära tapa», «ära varasta» jne.

kujutaksid endast mingisuguseid jumalikke tõesid, mida inimesed ise ilma jumala abita poleks suutnud avastada. Nagu eespool mainitud, on kõik need normid ja reeglid ilmalikest normidest võetud, jumalikeks tunnistatud ning piibliseadustesse üle kantud.

KRISTLUS EGA ÜKSKI TEINE USK EI MUUDA INIMESI PAREMAKS

Püüdes põhjendada religioosse kasvatusel viljastavat mõju ühiskonna moraalsele seisundile, viitavad usu apoloogeetid tavaliselt niisugusele kolmele põhilisele moraalse käitumise «kriteeriumile», nagu seda on nende arvates jumalakartus, piibli moraalikäsud ja jumala enda ning tema maapealsete teenrite käitumise eeskujud. Need kolm tegurit hoidvat inimesi halbade tegude eest, taltsutavat nende zooloogilisi instinkte, innustavat inimesi headele tegudele ning aitavat paremaks muuta nende moraali. Inimesed muutuvad religioosse kasvatusel viljastaval mõjul headeks, õiglasteks, vooruslikeks ja viisakateks.

Rahvaste ajalugu aga tõendab, et religioon pole kunagi tõstnud inimsoo kõlbluse taset.

Juba ligikaudu 2000 aasta vältel on inimeste keskel levitatud ning sageli koguni vägivallavahenditega juurutatud kristlikke printsiipe. Mida on siis kristlike ideaalide ja printsiipide pealesurumine toonud maadele ja rahvastele. Kas nad edendasid ühiskonna arengut madalamalt tasemelt kõrgemale? Kas nad soodustasid materiaalsete ja vaimsete väärtuste loomist? Kas kristliku ideoloogia kandjate võimuletulek ja valitsemine muutis inimsoo enamiku — töötava rahva elu paremaks, kergemaks, muretumaks ja rahulikumaks? Kas kadusid maailmast kurjus, ekspluateerimine, sõjad ning igasugune muu vägivald ja viletsus? Kas muutus kristliku kõlbluse õpetuse toime inimeste moraalne pale paremaks, õilsamaks, kas kadus või vähemalt vähenes kõlvatus, õelus ja moraallagedus valitseva klassi hulgas?

Vastab küll tõe, et inimmoraal on kogu aeg tõusuteed arenenud. Ka ristiusu eksisteerimise perioodil on

ühiskonna progressiivsed esindajad lakkamatult rikastanud inimäraali, arendanud õilsaid moraalseid vaateid ja järgimist pälvivaid traditsioone. Kuid kõige selle eest, mis on maailmas head, õilsat ja kasulikku, ei võlgne inimkond tänu jumalameestele ega kristlikule õpetusele, vaid põhiliselt just nendele, kes seda moraali eitasid. Kõik see aga, mida on eales tehtud jumala nimel ning mille inspireerijateks ja innustajateks on olnud jumalateenrid, on toonud inimkonnale ainult häda ja viletsust.

Ajaloolised andmed tõendavad, et kristlik kasvatus ei ole muutnud inimesi sugugi paremaks, vaid on tavaliselt avaldanud just vastupidist mõju. Nii näiteks Rooma keisri Nero kasvatajaks oli silmapaistev kristliku ideoloogia rajaja Seneca. Kuid tema õpilane ületas oma julguse ja amoraalsuse poolest kõiki teisi Rooma keisreid ning võttis viimaks koguni oma kasvatajalt elu. Ka keiser Constantinust kasvatati nähtavasti kristlike printsiiptide vaimus, sest kristlik kirik tõstis ta pühaku aujärjele. Kuid see «pühak» tappis oma sugulase Lictinuse, keetis vannis elusalt ära oma naise Fausta ning sureski jättis korralduse oma vendade hukkamise kohta. Frankide kuningas Chlodovech²⁵ sooritas V sajandi lõpul, pärast seda kui ta ristiusku astus, ühe mõrva teise järel ning hävitas kogu oma sugulaskonna.

Selline on siis kristliku kasvatus mõju maistele võimukandjatele. Kui palju on aga kristlik kirik oma õpetuse najal kasvatanud teisi, vähem tuntud mõrvareid, vägivallatarvitajaid, reetureid ja petiseid! Seda on lihtsalt võimatu üles lugeda, kuid sellest räägib selget keelt dominiiklaste — inkvisiitorite, jesuiitide ja teiste «pühade roimarite» ajalugu.

Väga kujukalt iseloomustavad kristliku kasvatus töö tulemusi ka mõningate kaasaegsete kristlastest võimukandjate teod ja poliitika. Konrad Adenauer ja Harry Truman said kunagi kristliku kasvatus. Nad mõlemad peavad endid eeskujulikeks kristlasteks. Milline aga on nende poliitika?! «Adenauer on Kristlik-Demokraatliku Partei liider,» märkis sm. Hruštšov. «Võiks arvata, et ta peaks juhinduma evangeeliumi õpetustest, millest tema parteis nii palju armastatakse rääkida. Tegelikult aga

---

²⁵ Chlodovech (aastail 481—511) paistis silma ääretu julguse ja alatuse poolest.

hoiab see «kristlane» ühes käes risti, teise kätte aga tahab võtta aatomipommi.»²⁶

Endise Ameerika Ühendriikide presidendi Harry Trumani kohta aga ütles sm. Hruštšov, paljastades selle tüüpilise kodanlikust riigitegelasest variseri tõelist moraalset palet: «H. Truman peab ennast usklikuks inimeseks, ta lõpetas iga oma sõnavõtu pöördumisega jumala poole, ta tegi palju sõnu rahuarmastusest, humaansusest ja vendlusest.» Kuid Truman oli see, ütles sm. Hruštšov, kelle käsul «heideti esimesed aatomipommid Hirosimale ja Nagasakile, mille tagajärjel hukkusid tuhanded ja tuhanded inimesed, sealhulgas kaitsetud naised, raugad ja lapsed».²⁷

Et usuline kasvatus ei muuda inimest paremaks, seda tõendavad ka meie vabariigi jumalateenrite elust võetud näited. Neil jumalateenritel on lapsed, keda nad kasvatavad muidugi evangeeliumi õpetuse vaimus. Missugused aga on selle kasvatustöö tulemused, seda näitavad kas või järgmised faktid.

1959. aasta suvel paljastas Tartu ajaleht «Edasi» oma veergudel üht Tartu rajooni luterlikku jumalateenrit Kristjan Maasikmäed, kes oli oma pojast Kaljo Maasikmäest kasvatanud aktiivse ja veendunud fašisti.²⁸ Tartu linna adventistide koguduse presbüteri Johannes Vilba poeg levitas 1955. aastal Nõukogude-vastase sisuga lendlehti. Need mõlemad pojad tunnistasid ülekuulamisel, et just isadelt saadud kasvatus tõukas neid Nõukogude-vastasele tegevusele.

Võib arvata, kui palju fašistliku ideoloogia mürki leidis selles «kristlikus moraaliõpetuses», mida need «jumalaselased» olid poegade teadvusse süstinud, nii et isegi koolikasvatus ega kogu meie nõukogude tegelikkus ei suutnud seda neutraliseerida.

Veel halvemaid tulemusi annab baptistidest jumalaselaste kasvatustöö. Tartu linna baptistide koguduse presbüteri Himma poeg Tiit külastas korralikult palvetunde.

---

²⁶ N. S. Hruštšov, NSV Liidu rahvamajanduse arendamise kontrollarvud aastaks 1959—1965. Ettekanne Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei erakorralisele XXI kongressile. Tallinn, 1959, lk. 77.

²⁷ Sm. Hruštšovi kõne Valgevene NSV põllumajanduse eesrindlaste nõupidamisel 22. jaanuaril 1958. «Rahva Hääle», 28. jaanuaril 1958.

²⁸ «Edasi», 29. augustil 1959.

Ent 1957. aastal lõi ta Tartu VIII Keskkoolis ühel oma koolivennal tooliga pea lõhki. Lõök oli antud selja tagant ning tekitas raske kehalise vigastuse. 1960. aastal sattus ta uuesti kohtu alla relvade hoidmise ja varguse eest.

Seega kristlik kasvatus ei innusta inimesi headele tegudele ega hoia neid halbade tegude eest. Kuidas aga saavadki need jumalasukulased kasvatada kogudust, kui nad pole suutelised kasvatama isegi oma lapsi!

Ajaloo on teada, et mitmesugustel aegadel ja mitmesugustes maades on varem eksisteerinud erinevad teokraatlikud süsteemid, kus mitte ainult kiriklik, vaid ka kogu ilmalik riigivõim oli kirikuvürstide käes. Sõna «teokraatia» tähendab «jumalavalitsemine». Järelikult tuleb seda mõista nii, et antud maal valitseb jumal ise ülempreestrite, paavstide, patriarhide ja teiste oma «maapealsete asemike» kaudu. «Tõeline religioosne riik on teokraatlik riik,» kirjutas Marx, «kus riigijuhiks on kas siis religiooni jumalus ise, nagu Jehoova Juudamaal, või tema asemik, nagu dalai-laama Tiibetis.»²⁹

Võiks nagu arvata, et maal, kus valitsesid hea ja kõikvõimsa jumala asemikud, olid olemas kõik tingimused kristlike printsiipide ellurakendamiseks ning kõigeiks selleks, et muuta inimesed headeks, õilsateks ja õnnelikeks ning tõsta ühiskonna moraal ennenägematule kõrgusele. Jumala asemike käes oli ju nii riigivõim kui ka «taevajõudude» abi.

Kuid tegelikult ei kujutanud need teokraatlikud riigid endast «maiseid paradiise», vaid reaktsiooni vägivalda, viletsuse ja kõlbelise lodevuse koldeid. Selgus, et mida suurem oli teatud maal jumalasukulaste mõjuvõim, seda rängem oli orjus, seda metsikum võimukandjate omavoli, seda sügavam inimeste vaimupimedus ja seda madalam nende kõlbeline tase.

Üheks selliseks teokraatlikuks riigiks oli keskajal Bütsants. «Bütsantsi riik oli tõeline kirikuriik. Kuid Bütsantsi riik oli halvim kõigist riikidest,»³⁰ kirjutas K. Marx. Ajalugu tõendab, et Bütsants oli tõesti halvim, ehkki riik otse kubises pappidest, munkadest ja teistest vaimulikest (ainuüksi Konstantinoopolis oli 70 kloostrit). Seal valit-

---

²⁹ К. Маркс и Ф. Энгельс о религии. Сборник, Москва, 1955, lk. 25.

³⁰ Sealsamas, lk. 26.

ses despotism, korralagedus, valitseva klassi müüdavus ning majanduslik ja moraalne laostumine.

Klassikaliseks teokraatlikuks riigiks tuleb pidada loomulikult paavstiriiki, mis eksisteeris VIII sajandist 1870. aastani Itaalias. See riik oli paljude sajandite vältel mädapaiseks Itaalia pinnal. Seal valitses kõige metsikum obskurantism, vaimuliku seisuse ohjeldamatu omavoli ning rahva alamkihi äärmine viletsus. Paavstitroonil Roomas ei valitsenud Jehoova, vaid Mammon, sest paavsti «kaubamaja» äritis kõigea: benefiitsidega, tulutoovate vaimulike ametitega, pühakute «säilmetega» ja koguni Itaalia maa ja rahvaga, reetes teda küll Hispaania ja Austria, küll Prantsuse anastajatele. Kui teil on kulda, võite selles neetud linnas rüvetada omaenda õdesid, võite tappa omaenese vanemad, kullaga rahakotis olete võimeline taevaväravaid avama, te võite osta pühad inglid, püha neitsi, püha vaimu, Jeesuse Kristuse ja ka taevase isa enda. Paavst müüb teile kulla eest kõik... oma titaara välja arvatud. Nii iseloomustas paavstiriigi keskuse Rooma kõlbelist elu kuulus itaalia kirjanik Petrarca.

Võib veel juhtida tähelepanu C. R. Jakobsoni sõnadele, kes ütles: «Häda sellele maale, kus ennast rahvas oma preestrite võimuse alla andnud! See rahvas on niisasti oma vaimu kui ihu poolest pärisori.»³¹

Ameerika Ühendriigid ei kuulu teatavasti küll teokraatlike riikide hulka, kuid vaimulikkonna mõjuvõim on seal suur. Juba kirikuid on seal 211 000, mis teeb iga 258 koguduseliikme kohta ühe kiriku. Seal on 1/4 maailma jesuiitidest, kelle käsutuses on 22 ülikooli ja 200 kolledžit. Veelgi suurem on seal protestantlike ja sektantlike jumalateenrite arv, kelle käsutuses on laiahaardeline inimeste mõjutamise vahendite võrk. Järelikult, kui religioon kuidagi määraks inimeste moraalsete omaduste taset, siis peaks see Ameerika Ühendriikides väga kõrge olema. Kuid tegelikult on seal kuritegevus ja amoraalsus suurem kui ühelgi teisel maal. Ameerika Ühendriikide kohtuministeriumi andmeil sooritati seal 1952. a. esimesel poolel 6430 mõrva, 8320 vägistämist, 29 190 riisumist, 42 090 kalalätungimist ning 604 210 vargust. Selles eeskujulikus kristlikus riigis lintšitakse neegreid ja seda ei peeta üldse kuriteoks.

³¹ C. R. Jakobson, Valitud teosed, I. Tallinn, 1959, lk. 339.

See kõik annab meile tõsise põhjuse korrata silmapaistva prantsuse ateisti Holbachi sõnu, kes ütles: «Usuline moraal on toonud segadust ja tüli inimhinge, perekonda, tervete rahvaste ellu, ta on kasvatanud eksalteenitud fanaatikuid, pedantseid vagatsejaid, ta on sünnitanud palju hullumeelseid ja õnnetuid, kuid ta pole kedagi paremaks teinud.»³²

Koguni piiblitekst ise tunnistab, et «jumalakartus» ei muuda inimeste iseloomu paremaks, et isegi «jumal» kogu oma «kõikvõimsusele ja tarkusele» vaatamata pole suutnud inimeste meelt muuta! Piibel seletab, et pärast seda, kui jumal lõi inimesed, pidi ta nendega kohe käsu mitte-täitmise ja varguse pärast konflikti astuma, ja see konflikt kestab alalõpumatult edasi, sest inimestele meeldib millegipärast ikka nimelt «keelatud puu vili».

Kui esimestel inimestel sündisid kaks poega ja need täiskasvanuks said, siis lõi üks neist teise maha. Seega järgnes paradiisiaias sooritatud vargusele ka mõrv. Viimaks tüdines jumal inimeste amoraalsusest niivõrd, et kahetses nende loomist ja uputas nad lihtsalt ära. Ta jättis ellu ainult vaga Noa koos tema perekonnaga. Kuid ilmselt poleks ta seda vist kunagi teinud, kui oleks teadnud, kui palju tal tuleb hiljem asjatult vaeva näha ja närve rikkuda Noa järglaste kasvatamisel.

Kõik viis Mõosese raamatut on täis seletusi selle kohta, kuidas Jehoova sõlmis oma äravalitud iisraeli rahvaga lepinguid, kuidas see murdis lepinguid, sai karmilt karistada, kuid jällegi murdis... Niipea kui Jehoova ja tema usaldusmees Mooses iisraeli rahva väheks ajaks üksinda jätsid, oligi kõik unustatud: juudid hakkasid kohe teiste jumalatega tegelema ning taas mõne uue «kuldvasika» ümber tantsima. «Ma näen seda rahvast, ja vaata, see on üks kangekaelne rahvas,» kurdab Jehoova Moosesele Siinai mäel.³³

Viimaks saadab jumal oma ainsa poja maa peale inimeste keskele misjonitööd tegema. Kuid inimesed võtsid ta kinni ja lõid risti.

Kõik need piiblilegidid tunnistavad seda, et ka piibliautorid ise suhtusid väga skeptiliselt usumoraali kasvatustlikesse võimetesse.

³² П. Гольбах, Письма Евгении, Москва, 1956, lk. 207.

³³ 2. Moosese raamat, 32. ptk., 9. salm.

Mitte mingisuguseid tulemusi ei ole usumoraali kasvatuslikkuse tugevdamiseks andnud ka ristiusu «uuen-damine», «reformeerimine», «puhastamine», «moderniseerimine», «demokratiseerimine» jne., sest usu «uuen-damisel» vahe-tati tegelikult ainult silte vaimse pus-kari pudelitel, kuna nende sisu kui oopium rahvale jäi ikkagi endiseks.

Tallinna pastor Tallmeister kirjutas 1939. aastal oma artiklis «Luther ja meie», et koguni usuisa Martin Luther ise olevat aru saanud oma usupuhastuse tagajärjetusest ning olevat pettunult öelnud: «Nüüd on inimesed seitsme kurivaimu võimuses. Nad on ihsamad, kavalamad, omakasupüüdlikumad, halastamatumad, kõlvatumad ja jul-tunumad kui paavsti võimu all.

Toores rahvamass tuleks jätta paavsti võimu alla, sest evangeelium neid ei paranda.»³⁴

Jääb arusaamatuks, miks õpetavad siis luterlikud kirikuteenrid usklikele seda, milles nende usuisa ise pet-tunud oli.

Dialektiline materialism õpetab, et igal nähtusel on kindel põhjus. Mis põhjustab siis seda, et kristlike moraalideede pealesurumine pole suutnud ligi 2000 aasta jooksul paremaks muuta ei inimeste kombeid ega nende omavahelisi suhteid? Miks pole «kristlik kasvatus» tõst-nud ühiskondliku moraalitaset ega teinud inimesi pare-maks, üllameelsemaks?

Muidugi põhjustavad inimeste amoraalsust eeskätt ekspluateerimisele rajatud tootmissuhted. Inimene ei sünni ju maailma halvana, õelana, amoraalsena. Niisugu-seks muutub ta alles ühiskonnas valitsevate sotsiaal-majanduslike tingimuste toimel. Kuid tunduval määral peitub kristliku ja üldse religioosse moraalitõueta nimelt ka tema enda loomuvastastuses ja reaktsioonilisuses. See peitub ka selles, et kristliku kõlblusõpetuse jut-lustajad ise ei suhtu kuigi tõsiselt kristlikesse moraalireeglitesse ega anna seega head eeskujuga oma isiklikus elus.

Kristlik moraal on eluvõõras juba selle poolest, et ta tugineb patuhirmule, vaimsele terrorile, inimese südame-tunnistuse vägistamisele ja kõigele sellele, mida jumala-

³⁴ «Protestantlik Kirik» nr. 3, 1939, lk. 16.

kartuseks nimetatakse. Kuid hirm on vilets stiimul inimestes moraalsete omaduste kasvatamisel, sest inimene võib hirmust (ka patuhirmust) üle saada ja kavatsetud kuriteo ikkagi sooritada. Kõige rohkem kinnitavad selle seisukoha õigsust jumalasalaste eneste teod ja elukombed. Nad on valmis ükskõik millise kuriteo sooritama, kui on veendunud, et neid ei taba maiste võimude karistus, taevasse võimude karistusest pole nad kunagi hoolinud.

Peale selle, kes ei teaks, et kristlik kirik rakendab kõikjal ja piiramatus ulatuses patukahetsemise, pattude andeksandmise ja pattude lunastamise põhimõtet. Jumalateenrid võtavad endale piiramatu õiguse kustutada oma issanda nimel ükskõik milliseid patte. Kuid selline pattude kustutamise põhimõte ei vähenda, vaid, vastupidi, suurendab ja stimuleerib inimeste keskel amoraalsust ja kuritegevust. Kurjategija teab, et iga kuritegu on lunastatav, et vaimulikud kustutavad teatud tasu eest kõik patud ja garanteerivad talle seega õigeksmõistmise ja julgeoleku. Tähendab inimene võib teha, mis süda iganes soovib, tähtis on ainult õigel ajal kahetseda ja patukoormast lahti saada. Rikastele moraaliseaduste rikkujatele ja kurjategijatele on see põhimõte vägagi sobiv. Oma patukoormaga võib hätta jääda ainult vaene inimene, kes ei suuda patte välja osta.

Säärasel patulunastamise moraalil on väga inetu ja ebakõlbeline tagapõhi. Jumal sarnaneb siin täpselt amoraalse kohtunikuga, keda iga kaabakas võib altkäemakuga ära osta. Jumal ise ja tema maised sulased muutuvad objektiivselt kuritegude kaasteadjateks ning koguni nende varjajateks ja eestkostjateks. Veel rohkem, nad muutuvad koguni kurjategija poolt riisunud saagi kaasosanikeks. Kui näiteks keegi varastab tühjaks oma «ligimese» mesipuud, annab osa meest papile, teeb kärjevahast küünla ning paneb selle kirikus mõne pühaku ikooni ette põlema, siis võib ta rahulik olla, sest igaüks on oma osa saagist kätte saanud.

Eriti suurejooneliselt ja leidlikult äritses pattude kustutamisega keskaegne katoliku kirik. Katoliku kirik lähtus siis sellest põhimõttest, et Rooma paavst on «patutu» ja «püha», tema pühaduse potentsiaal on koguni niivõrd kõrge, et sellest jääb piiramatul hulgal veel ülegi. Peale selle olevat ka kõik pühakuteks tunnistatud isikud kirikule pärandanud suure pühaduse tagavara. Et seda «püha-

duse ülejääki» ratsionaalselt ära kasutada, otsustas katoliku kirik selle patustele maha müüa indulgentside (patukustutuskirjade) kaudu.

Kiriku ajalugu tõendab, et paavstid ja paavstikoda said sellest müügist suuri kasumeid ning rakendasid laialt pattude andeksandmise õigust. Paavst Clemens VI (1342—1352) näiteks andis taevainglitele käsu viia kõikide «puhastustulest läbikäinud» kurjategijate hinged põrgust üle taevariiki.³⁵

Paavst Bonifatius VIII (1294—1303) lubas kõigile neile korraga patud andeks anda, kes tulevad 1300. aastal Rooma ja võtavad osa kiriku juubeliaasta puhul peetavatest pidustustest. Kohale ilmus «püha isa» kutsel 200 000 inimest, kes tõid paavsti kassasse suuri sissetulekuid.

Eriti suuri sissetulekuid tõi paavstikojale indulgentsidega kauplemine. Kirik töötas välja pattude «hinnakirja», kus oli täpselt öeldud, kui palju tuli kurjategijatel või moraalinormide rikkujatel teatud patuteo eest maksta. Nii tuli tolleaegse taksi järgi maksta veresugulaslike suhete eest 4 liiri, «soodoma patu»³⁶ eest 131—219 liiri, oma naise mõrvamise eest 2 tukatit jne.

Oma piiritus rahaahnuses tõstsid Rooma paavstid korduvalt patukustutamise hindu. Mida see neile sisse tõi, seda näitab kas või see fakt, et ühe sellise hinnakirja «Liber taxarumi» autor paavst Johannes XXII (valitses aastail 1316—1334) pärandas oma sugulastele pärast surma... 17 miljonit kuldkuldnat... ja peale selle veel 7 miljoni eest hõbeasju ja kalliskive.

Iseloomustav on see, et patukustutust võis saada nii kordasaadetud kui ka kavatsetavate kuritegude eest. Tähendab kui roimar maksis hinnakohase summa ette, siis võis ta minna ja kavatsetud kuriteo rahulikult korda saata. Seega katoliku kirik sanktsioneeris ja edendas kuritegevust. Tõepoolest, kui keegi näeb selles kõige ebamoraalsemas roimadega kauplemises midagi moraalset, õilsat ja pühalikku, siis peaks ta olema kas pimedaim fanaatik või (mis on peaaegu üks ja seesama) hullumeelne.

³⁵ «Вопросы истории религии и атеизма» nr. 2, Moskva, 1954, lk. 320.

³⁶ Soodoma patu all mõisteti kristliku kiriku pattude registri kohaselt sugulist läbikäimist loomadega.

Et aga kogu see patulunastamise üritus on vaimulikonnale suureks tuluallikaks, siis on vaimulikud enamikus kõik objektiivselt huvitatud inimeste püsivast patususest, sellest, et inimesed lakkamatult patustaksid, nii et vaimulikud saaksid selle arvel võimalikult palju teenida. Tuleb välja, et kõrge moraalsus põhjustaks kirikule suurt kahju, sest õige inimesega pole ju pappidel tõesti midagi peale hakata. Seetõttu nähtavasti kordavadki kristlikud usuteenrid alatasa paradoksaalset väidet: «Kes ei patusta, see ei kahetse, kes aga ei kahetse, see ei leia teps mitte pääsmist.» Ka evangeeliumis on otseselt öeldud, et taevas on rõõmu ühe patuse pärast, kes meelt parandab, enam kui üheksakümne üheksa õige pärast, kellele meeleparandamist pole tarvis.

Ka meie jumalasuulaste õpetus ja käitumine väljendavad kujukalt nende soovi, et inimesed lakkamatult ägaksid patukoorma all ning vingerdaksid patuvalus. Selleks külvavad nad usklike inimeste teadvusse sihikindlalt ahastust, pessimismi ja meeleheidet. Näitena võiks tuua väljavõtte kas või pastor Haameri jutlusest, mille ta pidas 1959. aasta 18. jaanuaril Tartus Pauluse kirikus. «Me oleme kõik patused jumala ees... Ja ka mina olen kogu oma eluga patune... Ja surm on patu palk,» hädaldas ta teeseldud ahastuse ja paatosega.

Olles omakasupüüdlikel ajedel huvitatud inimeste «patususest», sorivad jumalateenrid suure visadusega uskliku inimese hinges, otsides sealt pattu. Väga ilmeka näitena võib siin tuua katkendi Aadu Hindi raamatust «Tuuline rand», nimelt pastor Girgensohni ja sureva vaese maamehe Külasoo Reediku kahekõne.

Pastor, kes tuli surijat viimsele teekonnale ette valmistama, hakkab tema kallal norima.

«Armas heng issandas, ära tee oma südant kangeks, vaid tunnista oma patud üles!»

«Varastanud ma... pole, kedagi tapnud... ka... mitte, vahel mõni pisuke... hädavale...»

Mis pattu siis õpetaja... taga ajab! Mõisnik kihutas kohast välja, eluaeg orjatud, hulka... lapsi kasvatatud... Mis pattu!»

«Ükski heng ei ole patuta, sest inimese südame mõtlemised on kurjad juba lapsepõlvest saadik!» pinnis õpetaja.

«Siis teeb ka... õpetajahärra praegu ise... pattu, et ta mind... rahu surra ei lase.»

«Variserile ei too surm rahu, variseri, kes oma südame kangeks paneb, ootab ees põrguhaud,» kõmas Külaseo madalas toas kirikhärra range hääl.»³⁷

Nagu lugeja mäletab, ei lasknud vaene, ent aus Külaseo Reedik ennast «põrguhauast» hirmutada. Ta ütles «mustale rongale» näkku, mis ta temast arvas, kihutas ta minema ja lahkus ise elust ilma pastori õnnistusega.

Kuid loomulikult mitte kõigil ei ole Külaseo Reediku meelekindlust. Ja häda neile pihialustele, kes patuahnete mustade ronkade kätte satuvad.

Kristlik usumoraal on oma sisult kui ka eesmärkidelt ebamoraalne, reaktsiooniline ega saa inimestes kasvatada midagi head, õiglast ja progressiivset. Seetõttu mõjub kristlik kasvatustöö ikka negatiivselt, ta ei kasvata häid ja õilsaid inimesi, vaid salakavalaid vagatsejaid, silmakirjateenreid, reetureid ja koguni halastamatuid julmureid ning igasuguseid teisi moraalseid värdjaid.

Moraalsuse tähtsamaks nõudeks on: ole õilis, ära tee inimestele ja inimühiskonnale halba, vaid ainult head ja kasulikku. Kuid usu nimel pole maailmas kunagi midagi head ega kasulikku tehtud. Inimese iseloom areneb ju põhiliselt tema praktilise tegevuse protsessis. Kiriklike organisatsioonide praktiline tegevus on aga kõikidel aegadel olnud inimesevaenulik, inimkonna enamikule kahjulik tegevus. On võimatu üles lugeda kõike seda kurja ja ülekohut, mida usu nimel on inimestele tehtud. Usutülid ja ususõjad, ketserite tagakiusamised, püha inkvisitsioon, tortuur, tuleriidad, nõiaprotsessid, metsik ekspluateerimine, vähemarenenud rahvaste orjastamine ja koloniseerimine — see kõik, mida jumala nimel ja tema sulaste kasuks tehti, hävitas kümneid miljoneid süütuid inimesi ja tegi sadasid miljoneid õnnetuks.

Ristiusu ajalugu tõendab, et kristlikke usuteenreid pole kunagi nähtud seal, kus inimestele midagi ühiskondlikult head või kasulikku on tehtud. Seal aga, kus inimestele eales kurja on tehtud, neilt vabadus riisutud, tervete rahvaste iseseisvust hävitatud, veriseid tapatalgud inspireeritud ja ellu viidud, teadust ja kõike progressiivset lämmatatud, kultuurikoldeid lammutatud, inimeste

³⁷ A a d u Hint, Tuuline rand I, Tallinn, 1958, lk. 37—38.

südametunnistust vägistatud, inimesi petetud ja riisitud — seal on nad tavaliselt olnud ikka väga agaralt asja juures.

Jumalat peavad usklikud kõige headuse, kuradit aga kurjuse kehastuseks. Kuid jumalateenrid ei ole teinud inimestele ega kogu ühiskonnale head, vaid kurja. Tekib küsimus, keda nad siis tegelikult on teeninud, kas jumalat või kuradit?

Pole sugugi juhuslik, et lihtrahvas suhtub vaimulikesse umbusaldusega ning tunneb nende ees sageli müstilist hirmu. Nii näiteks vene rahva hulgas usuti, et kui papp kellegi ees üle tee läheb, siis tabab seda inimest õnnetus. Sel uskumusel on otsekui sümboolne tähendus, sest sellel, kelle eluteest on papp kord üle läinud, pole tõesti midagi head oodata.

Klassikaliseks näiteks selle kohta, kuidas kristliku kasvatusel abil võib inimest vaimselt moonutada ning teda moraalseks vördjaks muuta, on jesuiitlus.

Teatavasti läheb katoliku kirikul inimese jesuiidiks õpetamiseks 15 aastat. Nende aastate jooksul saab vastav inimene klassikalise kristliku väljaõppe, omandab igakülgeid teadmisi, õpib selgeks reetmise ning silmakirjatesemise kunsti ja, mis kõige tähtsam, vabaneb täielikult südametunnistusest, muutub hingetuks automaadiks, kes on valmis katoliku kiriku huvides ükskõik millise kuri-teo korda saatma. Sõna «jesuiit» on saanud seetõttu salakavaluse, õeluse, silmakirjalikkuse ja reeturlikkuse sünonüümiks. Pole halvemat solvamist kui nimetada inimest «jesuiidiks». Seejuures etendavad jesuiidid kristlikus usu-elus ja kapitalistliku maailma poliitikas ülitähtsat osa. Nad on ristiusu kõige levinuma³⁸ ja sõjakama voolu — rooma katoliku kiriku löögirühm ja tegelik paavsti kaardivägi (sest sel kaardiväel, mis Roomas Vatikani lossi valvab, on rohkem dekoratiivne tähtsus).

Kristlik moraal ei muuda inimesi paremaks, sest ta on reaktsiooniline. Kujutades endast üht levinumat ekspluaateerivate klasside ideoloogia väljendusvormi, on ta inimeskonna enamikule — töötavale rahvale — võõras ja vaenulik. Aastatuhandete jooksul on kurnatavad töötajad pöördunud oma ahastuses palvega jumala poole: «Issand

---

³⁸ 860—880 miljonist kristlasest on umbes pool (420—430 miljonit) katoliiklased.

halastal!», «Issand, heida armu!», «Issand, aita meid!». Kuid «issand» pole neile kunagi armu heitnud.

Töötajad on võinud alalõpmata kogeda, et issand «abistab» küll, kuid keda? Ta on aidanud orjapidajail inimestelt vabadust röövida, on aidanud pärisorjapidajail ülestõusnud talupoegadest jagu saada ning aitab ka kaasaja kodanlusel töörahvast ekspluateerida ja asumaade rahvaid riisuda, kuid vaese inimese palve pole kunagi temani jõudnud.

Kristlik usumoraal ja kogu tema moraalisüsteem on reaktsiooniline, kuna see on orjamoraal, mis on vabade inimeste moraalist võrratult madalam. Vanad eestlased olid enne ristirüütlite ikke alla langemist vaba rahvas ja ka see lihtne rahvausund, mida nad tunnistasid, ei vägistanud nende südametunnistust. Kristlikud institutsioonid ja terror olid neile võõrad ja seetõttu olid nad ilmselt palju heatahtlikumad ja ausamad kui pärast ristiusustamist.

Ristiusu kuulutajad tõid neile koos orjapõlvega ka orjamoraali. Kristliku moraali esimesteks levitajateks olid penirüütliid, kõlvatud seiklejad, kel polnud midagi püha ja kes eelistasid ausale töötegemisele riisumist ning tapmist. Kristlikke usutõdesid ja moraali surusid nad meie esivanematele peale vägivalla teel. Nad õpetasid neile julmust, liiderlikkust ja muid kõlvatuud elukombeid. Meie esivanemad ei saanudki enam nii siirad olla nagu varem, sest oma naha päästmiseks on ori sunnitud valetama, teesklema ning orjastaja ees lõmitama. Kuid sagedasest kummardamisest võib orjal muutuda nii selg kui ka kogu hing küürakaks.

Ristiusk ei ole suuteline kasvatama inimesi kõlbelisuse vaimus ka seetõttu, et kogu piibli moraal ja kõik piibli ettekirjutused on äärmiselt vastuoksuslikud ja segased... Piibliteksti iga mõtte jaoks on sealt võimalik leida kontrateksti. Kui seal öeldakse näiteks jumala nimel «ära tapa», siis leiame sealt ka teksti, milles kästakse seada «silm silma vastu, hammas hamba vastu».

See ei saagi teisiti olla, sest piibli teksti on koostatud ja täiendatud tuhandete aastate jooksul. Sellega tegelesid nii judaistlik preesterkond kui ka kristliku patristika esindajad. Kuid selle pika aja jooksul muutusid ka inimeste eetilised vaated ja traditsioonid, muutus moraali objektiivne kriteerium. Selle tõttu kajastuvadki piiblis eri

aegade, rahvaste, klasside ja ühiskondlike rühmituste ideoloogia ja neist tuletatud kõlbelised vaated. Oleks ime, kui siin valitseks harmooniline vaadete ühtsus.

Piibel kujutab endast Vana-Ida orjandusliku korra uskumuste, käitumisreeglite ja traditsioonide konglomeeraatset segu. Inimeste kõlbelisuse printsiipi ei saa kuidagi rajada säärasele ebakindlale alusele.

Kasutades piibli vasturääkivusi, tunnistab vaimulikond moraalseks, heaks ja õigeks ainult neid piiblitõdesid, mida antud momendil on kasulik ekspuuteeriva klassi huvides moraalseks tunnistada. Aus ja kriitilise vaimuga usklik inimene otsib tõe avastamiseks asjatult abi piiblit. Ikka ja alati põrkab ta vastamisi piibliteksti vastuoksustega, mis tekitab temas masendavat hingepiina, ebakindlust ja meeleheidet.

«Mitte ükski raamat maailmas,» kirjutas A. Bebel, «pole nii palju inimesi hulluks ajanud kui piibel. Vaesed unistajad otsisid temas seda, mida temas tõeliselt ei olnud, ja kui neile näis, et nad on leidnud tõe, sattusid nad jälle niisuguse koha peale, mis rääkis eelmisele vastu ja oli sellega täiesti kokkusobimatu.»³⁹

Kuid samaaegselt on piibel osutunud väga sobivaks relvaks amoraalsetele vagatsejatele ja igasugustele teistele nii preestrirüüs kui ka preestrirüüta paadunud kelmidele. Orienteerudes hästi piibliteksti keerdkäikudes, tunnevad igasugused pühad kelmid ja teised kurjategijad patustades end vabana nagu kala vees. Kui neid paljastatakse ühe piiblisalmi alusel, poevad nad kohe teise salmi varju, mis neid õigeks mõistab. Kui juhtus näiteks, et neid süüdistati Uue Testamendi kui «jumala poja» õpetuse alusel, siis apelleerisid nad kohe «isa» poole Vanas Testamendis. Kui apostlid neid hukka mõistsid, leidsid nad õigustust prohvetitelt jne.

Kristlik kasvatus ei saa inimesi paremaks muuta ka selle tõttu, et kogu judaistlik-kristlik pühakiri ja temas sisalduv usumoraal on inimesevaenulik ja moraalivastane.

Piibel ise kujutab endast väga ebaeetilise sisuga raamatut. Igatahes Vana Testamendi osas võiks ta oma ebaeetilisuse ja labasuse poolest võistelda mis tahes frivoole sisuga raamatuga. Piiblis kirjeldatakse, kuidas juutide jumal Jehoova sulges ja avas iisraeli naiste «lastekoda-

³⁹ А. Б е б е л ь, Христианство и социализм, Москва, 1959, lk. 20.

sid», kuidas ta alatus kokkumängus oma lemmiku Aabrami ja tema naise Saaraga pressis välja raha vaaraolt ja kuningas Abimeelekilt. «Saalomoni ülemlaulus» kirjeldab kuningas Saalomoni naturalistliku täpsusega oma armukese Sulamiti iga kehaosa. Ka prohvetid ei jää neist maha, vaid sõna otseses mõttes söimavad inetult iisraeli rahvast, väljendusi valimata.

Tõepoolest, kui seda kõike tuleb kõrgema kõlbelisuse avalduseks pidada, mis siis peaks olema rõvedus?

Ristiusu pühakiri õpetab, et inimesed peavad järgima oma käitumises jumalat ennast, kes olevat ülima kõlbelisuse, headuse, õilsuse ja vooresuse kehastuseks ja moraalse käitumise eeskujuks. «Seepärast peate teie täiesti vagad olema nõnda, kui teie isa taevas täiesti vaga on,» õpetab evangeelium.⁴⁰

Kuid piibli enda kirjelduse järgi pole see «isa» ise sugugi vaga. Vastupidi, tal on väga palju vastikuid iseloomujooni ja ta sarnaneb oma käitumises tavalise Vanadamaa patriarhi-hirmuvalitsejaga, kellest ta ongi kopeeritud.⁴¹

Ta on haruldaselt auahne, nõuab, et teda kogu aeg alalõpmatult palutaks, ülistataks ning meelitataks. Ta on kade ja sallimatu teiste jumalate suhtes. Ta on äärmiselt halastamatu ja verejanuline. Ta uputab kogu maailma rahva, peale Noa, kuigi ta ise on süüdi rahva kõlbelises ebatäiuslikkuses. Ta ässitab oma äravalitud juuda rahvast agressiivsele tegevusele, laseb tal hävitada ühe rahva teise järel. Ta käsib kõiki mõõgateraga maha lüüa, kaasa arvatud ka naised ja lapsed. «Minge vaenlase viisi Midjani rahva peale ja lööge nad maha,» käsutab ta Iisraeli.⁴²

Kogu Vana Testament on täis võikaid lugusid vere-saunadest, mida iisraeli rahvas on jumala käsul toime pannud. Ja kui neid piiblitlugusid ajaloolise tõena võtta, siis tuleb tunnistada, et iisraeli rahvas rajas endale Jehoova juhtimisel tee «töötatud maale» üle laipade virna, laastatud maade ja purustatud linnade rusuhunni-

---

⁴⁰ Matteuse evangeelium, 5. ptk., 48. salm.

⁴¹ See on ka täiesti loomulik, sest missugused olid maapealsed valitsejad, niisugustena kujutlesid inimesed ka üleloomulikke taevasi valitsejaid.

⁴² 4. Moosese raamat, 25. ptk., 17. salm.

kute. Ei andnud Jehoova armu isegi oma «valitud rahvale», vaid hukkas ka teda massiliselt ja igal võimalikul viisil, küll nakkushaiguste, küll mürgiste madude abil, mõnikord isegi rituaalsete talituste rakendamise teel (ümberlõikamine).

Jehoova on kergesti ärrituv, tujukas ja väiklane. Iga väiksemgi üleastumine viib ta tasakaalust välja, sütitab temas «püha viha». Vihahoos on ta aga metsik ja halastamatu. Iga väiksematki üleastumist karistab ta surmanuhtlusega, teisi karistusemäärasid üldse tunnistamata. Paneb tõesti imestama, et tema «äravali tud» rahvast pärast kõiki neid repressioone veel midagi järele jäi.

Ta on salakaval ja õel: ta provotseerib vaarao vastuhakkamisele ja karistab siis vastuhaku eest kõige julmemal kombel kogu egiptuse rahvast, kes milleski süüdi ei olnud.

Ta on sõnamurdja: lubas iisraeli rahva «tõotatud maale» viia, kus pidi «piima ja mett voolama», kuid keerutas teda 40 aastat ringi mööda Araabia kõrbet ja viis lõpuks Palestiinasse, kus puudus isegi vesi.

Tõepoolest, raske on leida meie planeedil viletsamaid kohti kui Palestiina ja Jordaania kivikõrbed, kus on üksainus veekogu ja seegi Surnumeri.

Ka oma huvialade poolest ei erine see juudiusuliste ja kristlaste jumal millegagi nn. paganlikest jumalatest. Eriti meeldib talle põleva liha hais. Ohverdamisrituaali eeskirjas öeldakse, et ka veise «sisikonna ... pead sa veega ära pesema ja preester peab seda kõik altari peal süütama põlema ... See on tuleohver magusaks haisuks (!) Jehoovale».⁴³

Nagu iga teinegi hirmuvalitseja on ta umbusklik, ei usalda isegi oma lähemaid soosikuid. Et kontrollida oma sõbra Aabrami truudust, nõuab ta temalt ohvriks ainukest poega.

Ta on äärmiselt pika vihaga ja ebaõiglane. Vanemate patud tasub ta kuni neljanda põlveni kätte lastele, kes tegelikult ju milleski süüdi ei ole. Seal samas aga lubab ta õnnistada nende lapsi, kes tema meele pärast on, kuni tuhandest põlvest saadik. Tähendab selle tuhande põlve esindajate hulgas võib olla igasugu-

---

⁴³ 3. Moosese raamat, 1. ptk., 9. salm.

seid julmureid ja mõrtsukaid, kuid nad võivad karistamatult kurja teha, sest jumal on neid kui oma soosiku järglasi puutumatusena garanteerinud.

Ta on nagu iga teinegi Vana-Ida despot väga piiratud teadmistega. Maateaduse ja etnograafia alal tunneb jumal ainult Egiptust ja Lähis-Ida maid, Euroopa ja Aasia rahvastest pole tal aimugi, Ameerika ja Austraalia rahvastest rääkimata.

Ta on argpüks — kartis, et inimesed talle Paabeli torni kaudu ligi pääsevad.

Jehoovast ei erine oma amoraalsuse poolest ka piibli patriarhid, kuningad ja teised jumala soosikud, sest, nagu öeldakse ühes vene vanasõnas, «kuidas papp, nõnda kogudus». Jumala lemmik Noa oli alkohoolik, jõi ennast täis ja pohmeluses needis ära ühe oma poegadest koos tema järglastega, pannes maailmas aluse orjade seisusele. Aabram kupeldab häbematult oma elatanud naise Saaraga ning rajab sellele vastikule sohile oma isikliku heaolu. Ka 70-aastane «iludus» Saara ei hiilga oma voo-
ruste poolest, vaid on valmis «perekonna huvides» ükskõik kellega voodit jagama. Lott pidi olema kõigist Soodoma linna elanikest kõige vagam, ausam ja moraalsem mees, mistõttu Jehoova ta Soodomast välja viis, enne kui ta sellele linnale tule otsa pani. Kuid just see jumala meelest kõige kõlbelisem Soodoma linna kodanik osutus tegelikult suurimaks lurjuseks, kes jõi ennast täis ning hakkas purjus peaga omaenda tütardele lapsi muretsema. Õige koloriitseks tüübiks «auväärsete» piibli-patriarhide keskel on muidugi Jakob, kes sooritas ühe kelmuse teise järel. Pettis venda ja isa. Põgenes oma venna õiglase viha eest Mesopotaamiasse, võistles seal kelmuses teise orjapidajast kelmi Laabaniga, trumpas ka selle üle ja riisus paljaks.

Ka Uue Testamendi kangelased ei paista just eriti silma oma kõrge moraalsuse poolest. Jeesus Kristus tootseb oma emaga ega taha teda tunnistadagi. Tal puudub meelegi kindlus ja ta on Ketsemani aias valmis loobuma päästja missioonist. Üks tema jüngritest, Juudas, annab ta 30 hõbeseekli eest Rooma võimudele välja. Tema ustavaim jünger Peetrus aga salgab ta kriitilisel momendil ära.

Pole kahtlust, et 2000—3000 aastat tagasi see kõik oli kooskõlas heebrealaste arusaamisega kõlblusest. Kuid

miks peaks see heebrea orjapidajate moraal, mis tegelikult kujutab endast vastikut amoraalsust, meie aja inimestele mõõduandvaks moraalseks eeskujuks olema? Miks peaksime ka meie laskuma alla nende moraalsele tasemele? See küsimus tekitab juba ammust ajast kirikuteenritele muret. Nad kardavad, et piibliteksti absurdus ja ebamoraalsus võib kõigutada pühakirja ja usu autoriteeti. Neil on kogemusi selles, et ka piibliteksti allegooriline tõlgitsemine ei suuda peita selle sisu ebamoraalsust.

Väga selgesti kajastub see mõte ka eestikeelses teoloogilises kirjanduses. Raamatu «Piibel. Lühendatud väljaanne kodule ja koolile» saatesõnas on avameelselt öeldud, et «ümber töötamata kujul ei ole piibel keskkooliõpilastele lugemiseks kohane».⁴⁴ Tõsi küll, mis õige see õige. Piibel pole tõesti meie noorsoole lugemiseks kohane, ja mitte ainult noorsoole, vaid üldse mitte kellelegi. Isegi mütoloogilise teosena on ta kuiv ja targutav, äratades lugejas negatiivseid emotsioone.

USUTEENRITE «KÕLBLUSEST» JA «VOORUSEST»

Moraal, kõlblus ei ole abstraktne kategooria. Inim-moraal avaldub konkreetsete inimeste vaadetes ja tegudes. Järelikult avaldub moraal ka kõikide usuteenrite vaadetes ja tegudes. Kuid nende teod tunnistavad, et nad ise pole oma valdavas enamikus kunagi olnud inimestele moraalseks eeskujuks, ei usulis-eetiliste nõuete täitmise ega üldse oma elukommete poolest. Veel enam, tuleb otseselt öelda, et nad pole kunagi suuremat hoolinud kristlikest usureeglitest ja ettekirjutustest, vaid on neid sageli süstemaatiliselt, organiseeritult, kõige tooremal kombel rikkunud.

Nii näiteks esimeses käsus on öeldud: «Sul ei pea mitte muid jumalaid olema minu palge kõrval.» Kuid möödus ainult mõnisada aastat, ja tänu jumalameestele

---

⁴⁴ Piibli lühendatud väljaanne ilmus 1935. aastal Tartu Piibli-seltsi kirjastusel. Tema koostajateks olid kirikuõpetajad H. Pöld, J. Treuman, J. Piiskop, dr. J. Kõpp ja teised. Autorid on püüdnud piibliteksti skemaatilise sõnastamise teel tema riskantsemaid kohti kinni katta.

ilmus Jehoova «palge kõrvale» uus jumalus — tema poeg Jeesus Kristus, kelle olemasolust Vana Testament midagi ei tea ja kellest juudiusulised seniajani ei tahagi teada. Palju verd tuli valada kristlike dogmade formeerumise algperioodil võitluses ariiaanluse ja teiste usuvooludega, enne kui «poeg» oma isa kõrvale võrdõigusliku jumalana kindlalt püsima jäi. Kristlikud usuisad leidsid siin kompromisliku lahenduse selles, et aetasid «isa», «poja» ja kolmanda hüpostaasina⁴⁵ veel «pühavaimu» ühtse «kolmainsuse» mütsi alla kokku. Kuid see «aritmeetiline võte» ei kukkunud kuidagi välja, sest kolm on ikkagi kolm, mitte aga üks.

Mõnisada aastat hiljem (431. aastal) tunnistati Eevuse kirikukogul jumalaemaks Maria. Algas jumalaema kultus, mis on rooma katoliku usus ja vene apostlikus õigeusus väga levinud.

Kuid need kõik olid ainult silmapaistvamad jumalad, kes kerkisid Jehoova kõrvale. Kristlik kirik on kogu oma eksisteerimise vältel lugematul arvul fabritseerinud ka igasuguseid «väiksemaid jumalusi» — pühakuid. Ta pole seniajani lakanud neid tootmast. Praegu läheneb nende arv ristiusus juba 190 000-le.

Pühakute «panteoni» on ristiusus kantud inimesi pärast nende surma mitmesuguste «teenete» eest. Ühed said pühakuks oma metsiku fanaatilisuse, enesepiinamise ja askeesi pärast. Teised (püha Augustinus, Tertullianus, Thomas Aquinost ja Alfonso Liguori) said pühaku auosaliseks kristlike ideoloogidena. Torquemada, Dominicus Cuzman, Ignatius Loyola ja kardinal Bellarmin⁴⁶ said pühakuteks massiliste inimesetapmiste organiseerimise eest. Kolmandaid tõstis juba iseenesest pühakute aujärjele nende maapealne ametikoht. Siia kuuluvad kõigepealt kirikuvürstid ise: paavstid, patriarhid, kardinalid, piiskopid jne. Bütsantsis oli näiteks ajavahemikul 315—975 63 patriarhi ja 50 neist tunnistati pühakuiks. Pühaku tiitli sai oma järglastelt ka suur arv Rooma paavste. Neljandad aga lihtsalt ostsid endale pühaku nime suurte annetustega, mida nad kandsid kloostrite ja kirikute kontodesse. Ristiusu pühakute keskel leidub koguni neid, kes

---

⁴⁵ Hüpostaas — üks kolmainsuse palgetest.

⁴⁶ Kardinal Bellarmin hukkas üle tuhande inimese, nende hulgas ka Giordano Bruno.

said pühakuks ainult selle tõttu, et nad olid maiste valitsejate armukesteks, s. t. oma kõlbelise lodevuse tõttu. Nii taotles Novgorodi arhimandriit Fotius vene apostliku õigeusu kiriku võimudelt, et ta armuke krahvinna Orlova-Tšesmenskaja tunnistataks pärast surma pühakuks. Pühakuks tunnistati ka aferiste, nagu seda oli Kroonlinna papp Ivan Sergijev, kes sai hiljem kurikuulsaks Joan Kronstadtski nime all. Võib olla kindel selles, et kui tsaari isevalitsus poleks kukutatud, siis oleks vene apostliku õigeusu kirik saanud endale veel uue pühaku, ilmaliku nimega Grigori' Rasputin.

Peale selle on vene apostlikus õigeusus laialdaselt levinud ikoonide kultus. Ikoone kummardavad õigeusklikud samasuguse ekstaasiga nagu paganad oma puuslikke.

Kogu see rohkearvuline pühakute armee on vana juutide Jehoova tagaplaanile nihutanud. Järelikult on kristlikud vaimulikud juba ammu unustanud esimese käsu. Judaistlikku monoteismi pole ristiusus olemas. Siin valitseb täielik polüteism (mitme jumala austamine).

«Sina pead oma isa ja oma ema austama,» ütleb neljas käsk. Kuid selle käsu autoriteeti on juba evangeelium ise kõvasti kõigutanud. Evangeeliumis on kirjutatud, et koguni Jeesus Kristus ise ei täitnud seda käsku, andes seega inimestele halba eeskuju. «Naine, mis on mul sinuga tegemist,» öelnud ta oma emale, kui see teda vaatama tuli. Peale selle on evangeeliumis otseselt öeldud, et see, kes tahab Jeesuse jälgedes käia, peab oma vana-maid vihkama. «Kui keegi minu juurde tuleb ja ei vihka oma isa ja ema, . . . see ei või mitte minu jünger olla.»⁴⁷ Sellest kristlikust põhimõttest nähtavasti lähtuski ka endine Võru luteri usu koguduse pastor miljonär Graf, kes jättis oma ema nälgima,⁴⁸ keeldudes talle ülalpidamist andmast.

«Sina ei pea mitte tapma,» hoiatab viies käsk. Kuid ristiusu verine ajalugu tunnistab, et kiristlik vaimulikond pole ise sellesse kásusse kunagi tõsiselt suhtunud. Kes ei tea seda, et verine arveteõiendamine on paljude sajandite vältel olnud kristliku armuõpetuse kuulutajaile üheks tähtsamaks inimeste mõjutamise vahendiks ning

⁴⁷ Luuka evangeelium, 14. ptk., 26. salm.

⁴⁸ Ajakiri «Ateist» nr 6, 1941, lk. 285.

mõök, kaak, tuleriidad ja piinapingid on neile piibliraamatu kõrval olnud tähtsaimateks atribuutideks.

Iseloomustav on muuseas ka see, et kui ordurüütlid tulid Eestisse meie esivanemaid orjastama, siis ehtis nende mantleid märk, mis kujutas endast ühtlasi risti ja mõõka. Selles asjaolus otsekui sümboliseerus kujukalt ristiusu ning inimesetapmise ühtsus. Mõõgavendade puusal rippus just samasugune, nende embleemiga täpselt sarnanev terasest tapariist. See «mõök-rist» ehk «rist-mõök» oli neile universaalseks atribuudiks armuõpetuse kuulutamisel ja nad kasutasid oskuslikult selle riista mõlemat otsa.

Paljud ajaloolased ja kirjanikud on proovinud oma jõudu ja andekust kristliku kiriku kuritegude registri koostamisel. Kuid need kuriteod on niivõrd suured ja mitmekesised, et ükski register ei suuda siin kuigi täielik olla. Eesti progressiivne kirjanik Anton Hansen-Tammsaare kirjutas oma teoses «Sic transit...», et juba ristiusu formeerumise algperioodil hukkus võitluses ari-aanluse usulahu vastu üle ühe miljoni inimese. Teine miljon inimest kaotas oma elu Kartaago usutülides. Saratseenide tagakiusamisel sai hukka seitsme miljoni inimese ümber. Ristisõjad nõudsid viis miljonit inimohvrit. Ketserite, albilaste, valdeslaste ja hugenottide tagakiusamine läks maksma üks miljon inimelu. Peruus ja Mehhikos hukati umbes 30 miljonit inimest.

Siia võiks veel lisada, et nõiaprotsessides põletati 300 aasta jooksul elusalt 9 miljonit naist. Ja seda kõike tehti isa, poja ja pühavaimu nimel. «Tõepoolest, küll peab see halb isa olema, kelle vaimust aetud ja kelle poja nimel niipalju inimesi on piinatud ja tapetud!» kirjutas Tammsaare.⁴⁹

Kui paavst Innocentius III kehtestas 1206. aastal püha inkvisitsiooni, siis alustas katoliku kirik inimeste hävitamist organiseeritud korras, ilma mingisuguste sõjaliste ettekäänateta. 500 aasta jooksul tõusis keskaegse Euroopa linnade tänavailt üles tuleriitade suitsu, põleva inimliha haisu ja süütult põletatavate inimeste hädakisa. Mida suurem oli teatud maal kiriklaste võim, seda met-sikum oli seal tapmine ja tagakiusamine.

Üksnes Hispaanias põletati XV—XVIII sajandil elu-

⁴⁹ A. H. Tammsaare, Sic transit..., Tartu, 1924, lk. 102.

salt 350 000 inimest, kusjuures ainuüksi «suur inkvisiitor» Torquemanda (1420—1498) hukkas ligi 11 000 inimest. Maksim Gorki nimetas inkvisitsiooni «suurimaks jälku-seks», mille kirik inimeste «kasvatamise» protsessis kasu-tusele võttis.

Inimeste tapmise viis muutus rafineeritumaks ja mit-mekesisemaks pärast seda, kui Ignatius Loyola asutas koos paavst Paul III-ga XVI sajandi keskpaiku jesuiitide ordu ning jesuiidid võtsid selle «ameti» dominiiklastelt üle. Nad harrastasid peale tuleriitade ka salajase tapmise meetodit ning kasutasid osavasti mürki ja pistoda. Need «pühad mõrvarid» olid valmis tapma katoliku kiriku huvi-des ükskõik keda. Nad tapsid Prantsuse kuninga Henri IV, sooritasid mitu atentaati Inglise kuningannale Elisabethile. 1655. aastal asetasi nad Londonis koguni miini Westminsteri lossi alla, et Inglise parlament kogu tema koosseisus õhku lasta. Isegi paavstitrooni kandidaadid tarvitasid sageli mürki, kui oli tarvis konkureerivat «jumala asemikku» teelt kõrvaldada.

Ei saa kuidagi öelda, et verised arveteõiendamised ja sõjaõhutamisid oleksid kirikumeestele olnud iseloomuliku-d ainult süngel keskajal, mil kombid olid karmid ja metsikud. Vaimulikkond võtab endiselt osa kõikidest ini-meste tapmise üritustest ka kaasajal. Iga valitsev eks-pluateeriv klass vajab, nagu märkis V. I. Lenin, nii timuka kui ka papi funktsiooni. Vahe seisab võib-olla ainult sel-les, et kui keskajal papp ja timukas esinesid ühes isikus, siis kaasajal töötavad nad kõrvuti käsikäes. Papp püüab hukatavat veel enne surma jumalaga «lepitada», see-järel võtab timukas temalt elu.

Kui fašism asus Euroopas rahvusvahelistele röövret-kedele, said Mussolini ja Hitler Rooma paavstilt nii moraalselt kui ka materiaalselt toetust. Püha tool õnnistas 1935. aastal Itaalia röövsõda Abessiinias ning aitas igati kaasa kurikuulsa verise fašistliku Franco režiimi kehtes-tamisele Hispaanias. Eriti meeeldi toetasid paavst ja paavstikoda iga Nõukogude-vastast agressiooni. Täiesti põhjendatult nimetas Jaroslav Galan Rooma paavsti esi-meseks fašistiks ja Vatikani fašismi esimeseks pesaks maailmas.

Kaasaja tingimustes, kus maailma rahvaid ohustab aatomisõda, on iga inimese vaadete tähtsaimaks kritee-riumiks see, missugusesse leeri ta kuulub, kas rahupoolda-

jate või sõjasüütajate leeri, kas ta toetab sõja või rahu, surma või elu üritust.

Ei saa eitada asjaolu, et ka teatav osa vaimulikkonnast toetab rahuüritust.

Silmapaistvamaiks neist on Canterbury kiriku eestseisja Hewlett Johnson Inglismaal, abee Bulier Prantsusmaal jt. Sõbralikult meenutas sm. Hruštšov ka Ameerika Pittsburgh'i linna piiskoppi Raiti, kes suhtus heatahtlikult kahe suurriigi vaheliste sõprussidemete tugevdamisse ning toetas seega objektiivselt rahupoliitikat. Väarika panuse on andnud rahuüritusse ka vene apostliku õigeusu vaimulikkond.

Kuid suur osa kapitalistlike maade vaimulikke toetab siiski aatomisõda. Kõige iseloomustavam on see katoliku kiriku usutegelastele. Rooma paavstid ise on Nõukogude Liidu vastaste «ristisõdade» tuntud innustajad. Paavstikoja välispoliitilisest kursist hoiab kapitalistlikes maades kinni katoliku vaimulike valdav enamik.

6. jaanuaril 1959. aastal toimus Würzburgis katoliku teoloogide diskussioon. Arutati aatomisõja probleeme selle eetilisest küljest, nimelt kas tuumarelva rakendamine on moraalne või amoraalne teguviis. Diskussioonist osavõtjate valdav enamik pidas seda moraalseks. Vatikani akadeemia professor paater Undlach näiteks väitis, et maailmas eksisteerib väärtusi, mille eest tuleb võidelda, kas või riskeerides kogu maailma hukkamisega. Sellisteks väärtusteks peab see «püha isa» nähtavasti kodanlikku korda ja katoliiklikku teokraatiat. Veelgi avalikumalt esines aatomisõjalasena teoloog Asmussen, kes ütles, et «aatomipomm on tõhusaks vahendiks nende inimeste korralekutsumisel, kes ei austa Issandat». Ka Lääne-Berliini evangeelse kiriku piiskop Dibeliuš tunneb suurt muret selle üle, et Lääne-Saksamaa armee varustatakse kiiremini aatomirelvaga. Seda taotles ka Bonni valitsuse kantsler ja Lääne-Saksamaa Kristlik-Demokraatliku Liidu president Konrad Adenauer, ehkki ta on nii «vaga», et teda peetakse «paavstist paavstlikumaks».

Järelikult inimese usklikkus ei takista teda teisi inimesi tapmast. Ükski papp pole viienda käsu nimel timuka käest kinni haaranud, kui see on tõstnud mõõga oma ohvri pea kohale.

«Sina ei pea mitte varastama», «Sina ei pea mitte himustama oma ligimese koda», «Sina ei pea mitte himus-

tama oma ligimese naist, sulast, ümmardajat, veiseid ega muud, mis tema päralt on», keelatakse seitsmendas, üheksandas ja kümnendas käsus. Kuid ka neid käske ei suuda kristlik kirik ega tema vaimulikkond kuidagi täita juba oma olemuse ja sotsiaalsete eesmärkide poolest. Kõik jumalamehed, eriti aga kristlikud, õigustavad ja sanktsioneerivad jumala nimel inimese ekspluateerimist teise inimese poolt. Kuid iga ekspluateerimine on ju tegelikult kõige levinum ja rängem vōõra vara omastamise, rōõvimise, riisumise ja varastamise vorm. Ta on kõige levinum, sest seda rakendab ühiskonna vähemik tema enamiku suhtes. Ja ta on ka kõige rängem, sest seda vormi rakendatakse organiseeritult, seaduse kaitse all ja ekspluateerijate käsutuses olevate kõikide survevahendite abil.

Kristlikud usuteenrid õnnistasid orjanduslikku korda ja orjapidamist, kus orjapidajad riisusid vabadelt inimestelt nende vabaduse, kõik inimõigused ning muutsid nad õigusteta tööloomadeks. Nad õigustasid ja õnnistasid keskaegset pärisorjust, kus ilmalikud ja vaimulikud feodaalisandad riisusid vabadelt talupoegadelt kogukonnale kuuluvad maad, metsad ja veed ning muutsid nad õigusteta pärisorjadeks. Kristlikud jumalasalused õigustavad ja õnnistavad ka kaasaegset kapitalistlikku korda, kus kodanlus riisub töötajatelt kõik selle, mis on neile vajalik ja kallis. Ta riisub töolistelt nende töö tulemused, tervise, elujōu ja ka vōõimalused ainelisele kindlustatusele vanaduses ning haiguse puhul. Ta riisub lastelt nende nooruse, sundides neid varakult üle jōu käivale tööle. Ta riisub neidudelt nende vooruse, sundides neid oma ihuga kauplema.

Kristlikud jumalasalused rikuvad neid käske ka selle tõttu, et nad varastavad nii inimestelt kui ka «jumala tagant». Üheks ristiusu tõeks peetakse ju seda, et kogu maailma varad kuuluvad tegelikult jumalale ja see ise jagavat neid oma äranägemise järgi inimestele välja ajutiseks kasutamiseks. Kuid see kõik kuuluvat tagastamisele. Tagastamine aga toimuvat kirikutele annetamise vormis ja jumalateenrite kaudu.

Kuid jumalateenrid ei «tagasta» sellest jumalale kuigi palju. Nad jätavad, peale mõningate hädavajalike kulutuste kiriku peale, kõik enda kätte «hoiule» ja priiskavad kogutud summad maha. «Kui usklikud teaksid, mille peale

hingekarjased raiskavad nende vaevaga teenitud raha, oleksid nad ammugi ära pöördunud õpetajaist, kirikust ja ka jumalast enesest, kes pole kordagi karistanud tööta saanud raha ahnitsejaid,» kirjutas endine Mihhailovka linna praost Nikolai Spasski oma avalikus kirjas Astrahani ja Stalingradi piiskopile Sergiusele.⁵⁰

Olles hästi informeeritud vene apostliku õigeusu vaimulike elukommetest, seletab Spasski, kui suures ulatuses kõrvaldavad vaimulikud koguduse raha ja kuhu see raha läheb. Kirjast selgub, et piiskop Sergius omastas juba Tuula piiskopkonnas 750 000 rubla raha ja kulutas selle suvilate ostmiseks Moskva läheduses ja Kislovodskis. Läänud üle Astrahani piiskopkonda, omastas ta seal lühikese aja jooksul 300 000 rubla. Selle raha eest korraldas ta suurejoonelisi bankette ja kulurikkaid lõbusõite Moskvasse ja Kislovodskisse ning prassis oma rohkearvuliste «naissugulaste» seltsis.

Tema eeskuju järgisid ka teised usukultuse teenrid. Endine Mihhailovka linna preester Kuzmin omastas koguduselt 155 000 rubla raha. Piiskop Sergiuse ametivend, Smolenski piiskop Mihhail ostis endale Smolenskis kahekoruselise maja, kulutades selleks mitusada tuhat rubla raha, jne. (Siin ja edaspidi andmed vana rahakursi järgi.)

*

Mitte sugugi paremini ei täida kristlikud jumalasalused ka evangeeliumi eeskirju. «Ärge koguge endale varandust maa peal... Sest kus teie varandus on, seal on ka teie süda,»⁵¹ õpetab evangeelium. Kuid kes ei teaks, et jumalasalused eelistavad illusoorsetele «taevastele varandustele» reaalseid maapealseid varandusi. Taevased varandused jätavad nad meeleldi usklikele rahvahulkadele.

Raske on leida maailmas teist sellist seisust, kes oleks niivõrd ahne maapealsete varanduste peale kui usuteenrid. «Teie ei või mitte jumalat teenida ja mammonat,» manitseb neid evangeelium.⁵² Ent jumalasalused peavad mammonast rohkem lugu kui Kristusest, kuigi nad avalikult viimast rohkem ülistavad.

⁵⁰ «Miks ma ütlesin lahti kirikust». «Rahva Hääl», 29. juulil 1959.

⁵¹ Matteuse evangeelium, 6. ptk., 19. ja 21. salm.

⁵² Luukase evangeelium, 16. ptk., 13. salm.

Keskajal oli katoliku kiriku käes $\frac{1}{3}$ kõikidest maa-
valdustest. 1606. aastal asutati Roomas Vatikani «Püha-
vaimu pank». Praegu moodustab selle kullatagavara
(1952. a. andmeil) 11 miljardit dollarit, mis on rohkem
kui kolme Euroopa suurriigi — Inglismaa, Prantsusmaa
ja Itaalia kullatagavarad ühtekokku. Ainuüksi Itaalias
paiknev Vatikani kinnisvara ulatub 358 miljonile sõjaeel-
sele liirile. Väga suured on Vatikani investeeringud ka
teistes kapitalistlikes riikides. Vatikanile kuuluvad Argen-
tiina linnade kommunaalmajandus, veevõrk, transport ja
laevandus. Talle kuuluvad Brasiilia tekstiilitööstus, kaut-
šukiistandused ja veskid. Talle kuuluvad ka kaevandused
Portugalis ja Šveitsi elektritööstus.

Kuhu läheb see raha? Et Vatikan kui katoliku kiriku
keskus on oma eesmärkidelt inimesevaenulik ja reaktioo-
niline, siis kulutatakse see raha inimesevaenulikuks ots-
tarbeks — jesuiitide ordu ülalpidamiseks ja tema kaadri
ettevalmistamiseks, kommunismivastase võitluse organi-
seerimiseks, luuretegevuseks, ebaõiglaste sõdade finant-
seerimiseks ja muude säärase «jumalale meelepäraste»
ülesannete täitmiseks.⁵³

Teise osa tuludest kulutab jumala asemik koos oma
lähemate õukondlastega ise ära. Kui suur võib olla
jumala asemiku rahaahnus, seda tunnistab lugu paavst
Leo X-ndaga (valitses aastail 1513—1521), kes muutis
Vatikani kaubamajaks. Ta müüs tohtu suure summa eest
maha 39 kardinalikohta, kuid prassis oma varanduse läbi
ja suri võlgades, nii et koguni tema kalliskividega ehitud
tiaara läks «haamri alla».

Et paavstid on tavaliselt ikka vanad mehed, siis püüa-
vad nad oma lühikese trooniloleku aastail võimalikult kii-
rest oma lähemaid sugulasi rikastada. Pius XII valitse-
mise aastail (1939—1958) kasutasid tema sugulased —
vennad Mark-Antonio, Julio ja Carlo Pacelli Vatikani
arvekoja (Camera apostolica) kapitale isiklikuks rikastu-
miseks. Kui Pius XII asemele tuli 1958. aastal Joan XXIII
(Angelio Rancalli), siis kogunes Rooma tervelt 34 tema
saagiahnet sugulast Bergamost.

Samasuguse innuga on teeninud mammonat ka vene

---

⁵³ «Pühavaimu pank» laenas Mussolinile 1935. aastal 4 miljardit
kuldiiri sõja pidamiseks Abessiinias. See pank subsideeris ka Franco
mässu Hispaanias. Vatikani rahaga tasuti samuti mõrvarile, kes
tappis 1949. aastal Jaroslav Galani.

apostliku õigeusu kirikumehed. XVII sajandil oli Venemaa kirikutel ja kloostritel ligi 1 miljon pärisorja. Üksnes Troitse-Sergijevi suurtloostri oli neid 106 000 inimest. Kloostrite ja kirikute käes oli tsaarivalitsuse lõpul 3 miljonit tiinu maad.

Kuivõrd «kasinalt» elasid kirikumehed tsaariaegsel Venemaal, näitavad järgmised andmed. Novgorodi peapiiskopi aastasissetulek moodustas 307 000 rubla (s. t. 900 rubla ööpäevas). Niisama palju «teenis» ka Peterburi metropoliit. Joan Kronstadtski pärandas oma «jumalatemadele» siit maisest hädaorust lahkumisel 1,5-miljonilise varanduse.

Meie Nõukogudemaal, kus kirik on riigist lahutatud ning ekspluateerivad klassid likvideeritud, on ka vaimulikkonna tuluallikad kokku kuivanud. Kuid siiski moodustasid Ukrainas kirikute tulud 1956. aastal 145 miljonit rubla ja Moldaavias 16 miljonit rubla.

Kuidas õigeusklik vaimulikkond seda raha kasutab, sellest on kirjutatud juba eespool seoses piiskop Sergiusega.

Ajakirja «Ateist» andmed Võrumaa kirikute kohta tõendavad, et ka Eestis ei elanud kirikumehed sugugi vaese Laatsaruse elu.

Teoorjuse aastail olid nende kasutuses kirikumõisad, maad ja teorjad. «Rõuges oli pastori kasutada 150 vakamaad põldu, 96 vakamaad heinamaad, metsad, peale selle ka kõrts, talupoegi-orje oli 85».⁵⁴ Pastorid olid seega mõisaomanikud ja oma ümbruse rikkaimad mehed. Võru koguduse pastor Graf oli koguni miljonär. Kuid et ka seda kõike näis neile vähe olevat, siis pidid Võru kihelkonnad maksma oma kaheksale pastorile veel aastas ränka moonu. Nii said hingekarjased igal aastal 963 vakka rukist, 904 vakka kaeru, neile tuli vedada üle 1000 sülla puid, anda 4356 puuda heinu, 5661 naela lina ja 21 220 kana.⁵⁵

Lugedes neid andmeid, meenuvad tahtmatult kooliaastail loetud Aado Reinvaldi värsid:

*Juba jälle hakid väljas,
jälle nõgikikkad näljas.*

⁵⁴ «Kirik Võrumaa talurahva ja kehvikute kurnaja». «Ateist» nr. 4, 1941, lk. 188.

⁵⁵ Sealsamas.

*Mida neile ette kannan?
Nälja kustutuseks annan.
Annaks neile koti teri,
sellega nad pole peri.*

— — — — —
*Nemad nõudvad kukke, kana —
seadus olla kindel, vana.
Mis ma vaene tohin teha?
Pagan täitku haki keha.*

Nii hädaldab autor, kuid leiab viimaks radikaalse lahenduse, öeldes:

*Mis siis muud, kui võtan malga,
saadan metsa hakisalga.*

Kuid kahjuks pole kirikuhakkidest nii lihtne lahti saada: klerikaallastest parasiidid on ennast sügavale ühiskonna organismi sisse imenud.

Kuivõrd meie luterlik vaimulikkond on kirikumõisa sissetulekutega ära harjunud, tõendab kas või see fakt, et alles hiljuti, kolhoosikorra tingimustes, püüdis endine Võnnu pastor Ilves kirikumaaga saherdada.

Evangeeliumi keeldu arvestamata koguvad endale väga agaralt maapealset varandust ka iga liiki sektantlikud vennad Eestis. Kuhu lähuvad koguduselt kogutud summad, seda teavad ainult presbüterid ise ja ... «jumal». Jumalat nad aga ei häbene.

Otepää rahvas meenutab seniajani endist kohalikku pühameest Peku Joonast. Viimane ekspluateeris pikema aja vältel oma talus lahusulisi, kes olid tulnud tema juurde hingerahu ja «päästmist» otsima. Kuivõrd tulutoov oli tema «viinamägi», seda näitab fakt, et ta ostis endale hiljem kaks talu (Tartu ja Tähtvere vallas) ja peale selle ehitas veel palvela Tartu linna. Sääraseid joonaseid leidis kodanliku diktatuuri aastail ka teistes valdades.

Järelikult on kiriklased ainult mammona teenimise tõttu jumalateenrid.

«Teie ei pea mitte kõverust tegema kohtus! ... Õigusega pead sa oma ligimese peale kohut mõistma,» hoia-
tab piibel.⁵⁶ Kuid kristlikud jumalasalused pole ka selle õpetuse nõudmistest kunagi kinni pidanud. Häda sellele, kes sattus kohtu ette, kus kohtunikeks olid jumala-

⁵⁶ 3. Moosese raamat, 19. ptk., 15. salm.

mehed — dominiiklased — inkvisiitorid, jesuiidid ja teised preestrirüüs timukad. Seal, kus kohtuotsuseid langetati jumala nimel, olid need ikka kõige ebaõiglasemad, ülekohtusemad ja halastamatumad.

Püha inkvisitsiooni verine ajalugu tõendab, et selle kohtualuse saatus, kes inkvisiitorite kätte sattus ja kelle surm võis katoliku kirikule vähegi kasulik olla, oli ette otsustatud. Teda piinati seni, kuni ta valust vabanemiseks oli valmis ükskõik mida üles tunnistama. Ja siis hukati ta kõige metsikumal kombel. Silmapaistev eesti valgustaja ja humanist Carl Robert Jakobson kirjutab oma teoses «Kolm isamaa kõnet», et «P o m m e r i m a a l lasti aastal 1655 üht 10-aastast tütarlast tunnistada, et ta kuradiga ju kaks last olla sünnitanud ja kolmandaga käima peal olla. Ta sai muidugi ära põletatud».⁵⁷

Kristlike jumalateenrite kohus keskajal oli klassikohus — ilmalike ja vaimulike feodaalide kohus. Mitte kunagi ei mõistnud see kohus hukka oma klassi esindajat, kui selle süütegu ei kõigutanud kiriku alustugesid ja kui ta suutis enese välja osta. Jesuiitide pihitoolide ja kohtulaudade eest lahkusid õigeksmõistetuna aadlisoost kupeldajad, elava kaubaga kauplejad, vargad, äraandjad, vandemurdjad ja valerahategijad. Kuid see kohus muutus kohe karmiks ja halastamatuks, kui tal oli tegemist lihtrahvaga. Seda tõendavad nõiaprotsessid, mis algasid Euroopas kohe pärast seda, kui paavst Innocentius VIII kuulutas XVI sajandi lõpul kontreformatsiooni vahendina sõja «nõidadele» ja kõigile «põrguvõimudele» maa peal. Paavst viitas oma bullas absurdsele ideele, et saatan eksisteerib reaalselt maailmas, loob naistega intiimsuhteid ning et selle kooselu tulemusena sünnivad maailma nõiad ja ususalgajad. Nõidade kohta aga on piiblis otsestelt öeldud: «Nõida ei pea sa mitte elusse jätma.»⁵⁸ See juhm kontseptsioon avas katoliikliku reaktsiooni pimedatele jõududele piiramatud võimalused metsikuks arveteõiendamiseks nendega, kes kirikule meelepärased ei olnud. Nõidadeks tunnistati kõigepealt ketserid.

Ka meie esivanemad said oma nahal tunda, mida tähendavad jumalateenrite kohus, kristlik armastus ja kõikeandestamine. Nad veendusid peagi, et kõige armuli-

⁵⁷ C. R. Jakobson, Valitud teosed I, Tallinn, 1959, lk. 338.

⁵⁸ 2. Moosese raamat, 22. ptk., 17. salm.

kuma jumala nime taga peitus kõige õudsem halastamatus.

1364. aastal kehtestati inkvisitsioonikohus ka Eestis ja nõiaprotsesse korraldati siin kuni XVII sajandi lõpuni. Missugused olid pühade isade juurdlusmeetodid, sellest kirjutab ajaleht «Elu» (viidates kuningliku protokolliraamatu materjalidele) järgmiselt: «Kuna süüdistused olid väga segased (s. t. mõttetud. — A. K.) ja kuidagi ei võinud süütõestavaks olla, siis aitas välja piinamine. Süüdistatavaid piinati niikaua kui nad valu mõjul ennast süüdlasteks tunnistasid.»⁵⁹

Inkvisitsioonikohus aga ei olnud ka Eesti aladel ainukeseks kiriku poolt lihtrahva terroriseerimise vahendiks. Kuni XIX sajandini olid Eestis tarvitusel häbisambad, mida siin hakati püstitama juba 1521. aastast Lääne-Saare piiskopi Johann von Kieveli algatusel.

Kuidas neid rakendati, selle kohta andis 1930. aastal väga asjaliku ülevaate «Pärnu Päevaleht». Tundmatu autor kirjutas oma artiklis «Kaak ja häbipink», et häbisammas kujutas endast 2—3 m pikkust, raudrõngaga varustatud posti, mis oli püstitatud kiriku värava lähedale. Karistus viidi täide tavaliselt igal pühapäeval pärast kirikuteenistust. Karistatavad tõmmati seotult raudrõngasse. Mõningaid seoti ihualasti. Naistel tõmmati riided üle pea ja seoti pea kohal kokku. Sellises olekus pidid nad ootama, seni kui kirikuteenistus lõppes ja kirikuhärra koos võõrmündritega kirikust väljus. Siis pidas õpetaja kõigile maha vägeva manitsuskõne, hoiatas kogudust, et see jumala viha alla ei satuks. Kaagisolijale öeldi, et ta alandliku meelega temale määratud jumala karistuse vastu võtaks ja meelt parandaks. Sellele ettevalmistustööle järgnes karistus. «Peksti halastamatult. Mõnikord võeti peksu juures soolvesi tarvitusele. Vitsad kasteti soolveesse või määriti peksetu üleni verine ja hirmsasti lõhutud ihu soolveega sisse.»⁶⁰

Keda siis ja mille eest peksti, küsib artikli autor ja vastab ise, et peksti põhiliselt kirikumõisa teolisi, keda süüdistati varguses, või lihtsalt neid, «kellest kuba kepp enam jagu ei saanud» (minu sõren-

⁵⁹ «Kolm nõiaprotsessi 17. aastasaja algusest Eestimaal». «Elu» nr. 61, 1908.

⁶⁰ «Kaak ja häbipink». «Pärnu Päevaleht», 4. novembril 1930.

dus. — A. K.) või kes hingekarjasele endale vastu hakkasid. Nii olevat üks Koluvere mees — Jääraku Jüri — saanud õpetajale vasturääkimise eest kaks pühapäeva järgemööda kiriku ees peksa. Kui Kullamaa õpetaja oli kantslist teatanud, et Jääraku saun on oksjonile määratud, olevat Jüri talle hüüdnud: «Maa Jääraku sauna alt võib krahv (Buxhoevden) ära müüa, — aga sauna, mis minu vanemad ehitanud, mitte.»⁶¹ Sama ajaleht märgib, et kaagid püsisid kuni 1850. aastani ning et palju ei puudunud, et need oleks 1905. aastal uuesti püstitatud.

Võib kindel olla selles, et kui anda võim kaasaja jumalasalaste kätte, siis paljudki neist süütaksid meie XX sajandi linnade väljakutel uuesti inkvisitsioonilõkked ja püstitaksid kirikuvärvate juurde kaagid.

*

Mingisugust head eeskuju ei suuda jumalateenrid anda ka ühiselu reeglite täitmisel. Tavaliselt on kõlbeline lodevus ja ebavooruslikkus vaimuliku seisuse hulgas palju suurem kui lihtsate tööinimeste hulgas.

Tõepoolest, kelle kohta liigub rahva seas nii palju igasuguseid lugusid kui just pappide, preestrite, munkade ja nunnade kohta! Kes esineb rahvalikus kirjanduses nii negatiivse tüübina kui munk, preester, jesuiit, sektantlik palvevend või mõni teine jumalateener!

Missuguse vaimuliku kuju ilukirjandusest ka ei võtaks — kas mõne munga Boccaccio «Dekameronist», mõne A. Dumas' kardinali, Molière'i «Tartuffe'i», Aadu Hindi pastor Girgensohni, V. Lācise vend Teodori, — ikka on usuteener kujutatud salakavalana, õelana, müüdavana, amoraalsena, liiderlikuna ja omakasupüüdlikuna. Neid ilukirjanduslikke persoone ei ole ju kirjanikud subjektiivselt välja mõelnud, vaid elust võtnud, sest usuteenrid pole kunagi silma paistnud oma heategude ja vooruste poolest, vaid ikka pigem õeluse ning kõlbelise lodevuse poolest.

Juba vaimulike elulaad peegeldab nende amoraalsust, näiteks kas või abielu ja perekonna kõlbluse vaatekohast.

Me teame, et mõistlikele ja normaalsetele abielusuhetele tuginev perekond moodustab iga maa, rahva ja riigi algrakukese. Siin antakse edasi elu ja pannakse alus

⁶¹ «Kaak ja häbipink». «Pärnu Päevaleht», 4. novembril 1930.

uute ausate, õilsate ja ühiskonnale kasulike inimeste kasvatamisele.

Kuidas aga suhtuvad usk ja usuteenrid perekonnasse? Piibel tunnistab formaalselt monogaamset abielu. «Sina ei pea mitte abielu rikkuma,» hoiatab kuues käsk. «Abielurikkuja mees ja abielurikkuja naine peab armuta surma pandama,» on öeldud ka Vanas Testamendis.⁶² Kuid samas hakkas piibel ise kohe abielu alustugesid kangutama, kirjeldades, kuidas kuningas Taavet lõi oma väepealikult Urialt üle naise ning kuidas tema poeg kuningas Salomon soetas endale hiiglasliku haaremi. Johannese ilmutamise raamatus aga informeeritakse otsest mehi, et taevalikku õndsust näevad neist ainult 144 000 ja nimelt need «kes endid naistega ep ole roojaseks teinud. Sest nemad on neitsid».⁶³ Pühakirja kohaselt on seega kõigile abielumeestele taevaväravad suletud. «Siis leidsin mina, mis kibedam kui surm, ühe naise, kelle süda oli kui võrgud ja noodad ja tema käed kui ahelad. Kes hea on Jumala ees, see pääseb tema käest, aga kes patune, see võetakse temast kinni,» hirmutatakse mehi naiste eest Koguja raamatus.⁶⁴

Tarvitseb süveneda neisse piiblisalmidesse, et mõista, miks ristiusu algperioodil paljud meessoost fanaatikud põgenesid «patu eest» põlistesse metsadesse, kõrbetesse, mägedesse, miks nõudis «skopetside» usulahk oma koguduse liikmeilt vabatahtlikku kastreerimist.

Kuid mitte ainult piiblitekst, vaid ka kiriklikud kaanonid on inimesevaenulikud ja lõhuvad normaalseid abielusuhteid. Katoliku preestrid ei tohi «tsölibaadinõude» kohaselt üldse abielluda. Abielluda ei tohi samuti mungad ja nunnad. Taevakandidaatidena peavad nad hoidma oma ihu ja hinge neitsilikus vooruses.

Kuid see kõik tekitab vaimulike keskel paratamatult liiderlikkust ja kombelodevust. Et nende loomulik sugutung ei leia normaalsel teel rahuldamist, mida võimaldab abielu, siis rajab see endale tee läbi pori ja mustuse, kulgedes ebamoraalsuse rada.

Eriti ulatuslikult on pahelise suguelu vormid avaldunud kloostrites nunnade keskel, kelle emasuse tung on

---

⁶² 3. Moosese raamat, 20. ptk., 10. salm.

⁶³ Johannese ilmutamise raamat, 14. ptk., 4. salm.

⁶⁴ Koguja raamat, 7. ptk., 26. salm.

nunnaseisuse eeskirjadega vägivaldselt maha surutud. Väga ilmekaid näiteid toob selle kohta A. H. Tammsaare oma teoses «Sic transit...». Tammsaare kirjutab, et «piiskop Caimbus von Kastell oli sunnitud teatama paavstile sellest, et peaaegu kõik Söflingeni naiskloostri nunnad on «õnnistatud seisukorras». Oberndorfi kloostri kohta aga kirjutatakse, «et seda kloostrit aadlisoo hooramajaks võib nimetada».⁶⁵

Arvestades kloostrielu pahesid, olevat Strassburgi peakiriku jutlustaja Geiler von Kaiserling öelnud: «Ma ei tea, mis parem on, kas see, et tütre kloostrisse või lõbumajja paned. Aga miks? — kloostris on ta hoor.»⁶⁶

Mõningate kõrgemate kirikuvürstide keskel ületas liiderlikkus igasugused piirid. Tammsaare kirjutab mainitud teoses, et Canterburys oli ühel kloostriülemal 1171. aastal «17 sohilast ainult ühes külas», Lüttichi piiskopil Heinrich III-ndal oli 1274. aastal 65 sohilast jne.

Usklikud katoliiklased peavad Rooma paavsti pühamast pühimaks inimeseks maailmas. Ta on ju Kristuse maapealne asemik. Kuid ka nende «jumalaasemike» hulgas on leidunud sääraseid, kelle ebavooruslikkus esines kõige halvemais väljendusvormides. XV sajandil liikus Roomas rahva seas ringi paskvill, milles öeldi paavsti kohta: «Innocentius III, sa oled tõeline papa, sest 16 last nimetavad sind «papaks»».⁶⁷ Paavst Aleksander Borgia ei saanud kuulsaks mitte oma pühaduse ja vagasuse, vaid liiderlikkuse ja roimade poolest. Ka paavst Johannes XXIII-ndat süüdistati muude kuritegude kõrval veresegamises ja abielurikkumises. Paavst Julius II-st nimetas aga saksa aadlidemokraatia esindaja ja humanist Ulrich von Hutten lihtsalt «pahedest nakatatud bandiidiks».

Vene apostliku õigeusu kiriku papp võib ainult üks kord elus abielluda. Kui ta ühel või teisel põhjusel naise kaotab, siis peab ta surmani üksikuks jääma. Siit ongi võetud vene rahva kõnekäänd — «viimane, nagu papil naine».

Endine Leningradi Õigeusu Vaimuliku Akadeemia ja seminari Vana Testamendi pühakirja kateedri professor, nende asutuste endine inspektor, teoloogia magister ja

⁶⁵ A. H. Tammsaare, Sic transit ..., Tartu, 1924, lk. 108.

⁶⁶ Sealsamas, lk. 109.

⁶⁷ «Pappas» — kreeka keeles «isa», s. t. «paavst».

ülempreester Aleksander Ossipov kirjutas oma avalikus kirjas, et kuna tema naine jättis ta maha, siis otsustas ta teistkordselt abielluda. Kuid seda ei lubanud talle tema ülemad vaimuliku seisuse pärast. Nad manitsesid teda, öeldes: «Milleks abielluda. Elage, kellega tahate, te pole ju vana. Seda teile antakse andeks. Kuid kaanooneid ärge rikkuge.»⁶⁸

Ja jumalamehed tõepoolest elavad, kellega tahavad. Katoliku preestrid elavad oma «õdede» ja «majapidajatega», kes on tegelikult nende armukesed. Vene apostliku õigeusu usuisad elavad, nagu kirjutas sellest eespool Nikolai Spasski Stalingradi piiskopi Sergiuse kohta, oma lõbusate «naissugulastega».

Ka meie eesti jumalaselased ei erine teistest oma kristlike «vooruste» ja «askeetlike» elukommete poolest. Pastor Treuman oli kodanliku Eesti ajal Tartus tuntud kui üks suurim «lõbusate tütarlaste» lemmik. Tema tee viis Peetri kirikust sageli otse lõbumajja. Keegi talle seda ette ei heitnud. Viljandi pastor Lattik sai kuulsaks leerilaste võrgutamise püüete poolest.⁶⁹ Palju kõlblusevastaseid lugusid teavad võrulased ka endise Vastseliina pastori Ernitsa kohta.

Kaasajal pole jumalateenrite elukombed sugugi paranenud. 1952. aastal paljastas Tartu ajaleht «Edasi» oma fõljetonis «Peigmees» üht sektantlikku jutlustajat Alfred Liiskmaad, kes oli rakendanud oma vilunud palvevennakoogemused noorte tütarlaste võrgutamiseks.⁷⁰

Elva ajaleht «Uus Tee» paljastas 1959. aastal üht teist palvevenda Madis Riitmanni, kes oli pettur, abielurikkuja, joodik ja varas.⁷¹

1960. aasta novembris arutati «püha venna» Jaan Rebase maiseid patte. Ta oli võetud kriminaalvastutusele abordi tegemise, alaealise seksuaalvahekorda meelitamise ning muude ebamoraalsete tegude eest.

Niisugune on piibli «tõdede» jutlustajate tõeline pale — tütarlaste võrgutajad, joodikud ja vargad.

Kes ei teaks, et liigjoomine on suurimaks paheks ühiskonnas. Alkohool rööbib inimeselt mõistuse, vara, ter-

⁶⁸ «Правда», 6. detsembril 1959.

⁶⁹ «Religiooni ja ateismi ajaloost Eestis», lk. 261.

⁷⁰ «Edasi» nr. 17, 1952.

⁷¹ «Vaga Madise imeteod». Ajaleht «Uus Tee», 14. veebruaril 1959.

viselise, kaaskodanike lugupidamise ja sageli koguni perekonna ja vabaduse. Purjus peaga võib inimene niisuguseid tegusid korda saata, millega ta kainenena poleks kunagi hakkama saanud. Ka nõukogude kohtupraktika tõendab, et suure protsendi kuritegudest on põhjustanud purjusolek.

Võiks arvata, et kristlik vaimulikkond, kes nii väga kiitleb oma kõrge moraalsusega, mõistab liigjoomise leppimatult hukka. Kuid sellist hukkamõistu me kristlikes moraalireeglites ega ka vaimulikkonna suhtumises alkoholisse ei leia. Kristlike usuteenrite elukombed tõendavad, et kristust teenides ei unusta nad sugugi ka Bacchust.

Juba silmapaistev prantsuse XVI sajandi humanist François Rabelais kirjutab, et liiderlikud mungad ja preestrid «jooivad usuteadlaste moodi» ja et nende kõht on «mahukam kui püha Benedictuse saabas». ⁷²

Ka meie Eesti usuilmas said Kristus ja Bacchus omavahel väga hästi läbi. Koguni nende «templid» asusid siin tavaliselt ikka kõrvaliti. «Kus kirik, seal kõrts», öeldakse eesti rahva vanasõnas. Need mõlemad «templid» täiendasid teineteist: üks levitas usumürki, teine viinamürki. Ka mõlemate toodang avaldas inimestele ühesugust toimet — röövis peast mõistuse.

Leidus koguni juhtumeid, kus hingekarjane ja kõrtsiomanik ühes isikus esinesid. Kuidas see hingekarjast kõrtsmik oma ameteid kooskõlastas, sellest kirjutab ajakiri «Ateist» järgmist: «Kõrts ja veski kuulusid Rõuge kirikule õige hilise ajani. Õpetaja Rudolf Kallas armastas kirikus kantslist kogudust viinajoomise pärast sõidelda, olgugi et kõrts talle kuulus. Kõrtsi rentnik läks kurtma: «Õpetaja härra, teie alati pragate kantslist oma kõrtsi peale, jätke siis vähe rentigi alla.» Kallas vastas: «Seda ma, armas mees, ei või ... Aga eks sina tõmba jälle patuseid oma poole.» ⁷³

Ka kaasajal pole meie usutegelased kaugeltki karsklased. Mitme aasta jooksul oli Tartu linna autobussikonduktorite nuhtluseks sektantlik jumalamees Sillaste. Purjus peaga ta otse terroriseeris naiskonduktoreid. Aga purjus oli ta alati.

Ka kadunud Alatskivi pastorist Põldmaast räägib

⁷² Keskaeg, II köide, Tartu, 1948, lk. 306.

⁷³ Ajakiri «Ateist» nr. 4, 1941, lk. 188.

Alatskivi rahvas, et ta teeninud mõlemaid jumalaid, nii Kristust kui ka Bacchust, kusjuures Kristust teeninud ta ainult üks päev nädalas, kirikus, Bacchust aga ülejäänud kuus päeva Alatskivi puhvetis.

1958. a. lõpul astus Nõukogude valitsus otsustavaid samme alkoholimüügi piiramise suunas. Võis arvata, et kõik kristlike voorustega kiitlevad usukultuse teenrid seda õilsat üritust toetavad. Paraku Tartu linna Peetri kiriku õpetaja poolt see üritus igatahes küll toetust ei leidnud. 11. jaanuaril 1959 pühendas ta oma jutluse alkoholi õigustamisele. Jutluse juhtmõtte rajas ta evangeeliumi legendile Kaana pulmadest ning suunas kuulajaid järeldusele, et kui juba Kristus ise viina tegi, siis ei ole viinajoomine sugugi amoraalne teguviis. Jutluse teises osas püüdis ta põhjendada nende endiste mõisakõrtside vajalikkust, mille varemend seniajani meie vabariigi maanteed ääri «ilustavad». «Ja kui küsisin ühelt vanemalt mehelt,» seletas õpetaja, «võib-olla kakeldi neis kõrtsides?» «Ei,» vastas ta mulle. «Seal ainult lõbutseti.»⁷⁴

Lõbutseti? Ent see «lõbutsemine» läks meie rahvale väga kalliks maksma, sest need kõrtsid kujutasid endast tegelikult püüniseid, mis balti parunid ja nende rentnikud eesti talupoja kõhetule rahakotile laiahaardeliselt üles seadsid.⁷⁵

Kuidas võikski kristlik vaimulikkond alkoholi eitada, kui isegi ristiusu tähtsaim sakrament «armulaud» on seotud viinavõtmisega. Armulaual jagatav «Jeesuse veri» sisaldab ju alkoholi.

Nähtavasti häirib see asjaolu veidi ka kiriklasi. 1927. aastal toimus Eestis usuteadlaste konverents, millest võtsid osa Eesti Evangeeliumi Luteri Kiriku nimekamad esindajad. Arutusel seisnud ka küsimus, kas armulaua vein peab olema alkoholiga või alkoholita. Praost Põld olevat väitnud, et tema ei mõistvatki ilma alkoholita armulauale võtta ning et «see olevat ka vastuolus pühakirjaga». Oma seisukoha kaitsmiseks tõi praost klassikalise argumendi: «Armulaud on hingerohi. Ja kui kõigi rohtude koosseisu kuulub piiritus, miks mitte siis ka hingerohu juures.»⁷⁶

⁷⁴ Autor ise oli antud jutluse pealtkuulajaks.

⁷⁵ Tartu—Võru maanteel Tartust Reolani (12 km) oli üheksa kõrtsi.

⁷⁶ «Postimees» nr. 24, 1929.

Kõike eeltoodut kokku võttes tuleb rõhutada seda paradoksaalset asjaolu, et kui maailmas mingisugune religioosne pühadus tõesti objektiivselt eksisteeriks ning kui kristlikud usutõed, dogmad ja sakramendid oleksid tõesti pühad, siis just nende alusel tuleks usuteenreid endid kõige suuremateks pühaduse rüvetajateks nimetada. Elu praktika näitab, et suurem osa neist ei tunne ise üldse vähematki aukartust kõige selle vastu, mida nad usklike ees pühaks tunnistavad.

Rooma paavstist Leo X-st kirjutatakse, et võtnud kord vastu Saksamaalt saabunud järjekordse rahalise saadetise, olavat ta ise küünilise avameelsusega ühele kardinalile öelnud: «See legend Kristusest on üks tulutoov asi.»⁷⁷

Evangeeliumis kirjutatakse, et Rooma sõdurid jagasid omavahel ristilöödud Kristuse riideid. «Ja kui nemad said tema risti lõonud, jagasid nemad tema riided ja heitsid liisku nende pärast.»⁷⁸ Kõik kristlikud usuinimesed tunnistavad selle amoraalseks, metsikuks teguviisiks. Kuid mida tuleb siis öelda kristlike usumeeste eneste moraalsuse kohta, kes käivad Kristusega tooremalt ümber kui Rooma sõdurid. Mitte ainult Kristuse riided, vaid ka tema sõime, nabanööri, eesnaha, tema pühad mähkmed, küüned, kibuvitsakrooni ja koguni tema verise higi ja hingeõhu on nad üles otsinud, omavahel ära jaganud ning äritsevad nendega.

See reliikviatega äritsemine on saanud katoliku kirikutele ja kloostritele suureks tuluallikaks. Paraja hinna eest on kiriklased valmis neid igapähele maha müüma. Nii ostis Prantsuse kuningas Louis IX ühe sellise «Kristuse kibuvitsakrooni» 123 000 kuldrubla eest.

«Kolme asjaga kaubeldakse Roomas,» kirjutas tuntud saksa humanist Ulrich von Hutten, «Kristusega, vaimulike ametikohtadega ja naistega.» Mitte sugugi suurema aukartusega ei suhtunud kiriklased ka jumalaemasse, vaid jagasid kirikutesse ära tema juuksed, särgid, tuhvid, surilina ja koguni ... rinnapiima (!!!).

Kuid tegelikult on kõik need pühad säilmed muidugi kloostrite ja kirikute töötubades kasusaamise eesmärgil

⁷⁷ Академия Наук СССР Музей Истории Религии и Атеизма. История папства и инквизиции. Краткий справочник-путеводитель, 1959, lk. 16.

⁷⁸ Matteuse evangeelium, 27. ptk., 35. salm.

fabritseeritud. Näiteks avastati üks säärane töötuba Kiievi kloostris koobastes.⁷⁹

Tõepoolest, kui järele mõelda, kas võib olla veel jõledamat ja amoraalsemat teguviisi kui selline räpane reliikviatega kaubitsemine. Kas see ei ole uskliku inimese tunnete mõnitamine ja riivamine!

Peale selle fabritseerivad kiriklased ka igasuguseid «imettegevaid», «uuenenud», «nutvaid», «iseilmunud» jne. ikoone. Eriti palju tekkis neid Nõukogudemaal nõukogude korra esimestel aastatel. Siis ei täitnud nad mitte ainult tuluallikate, vaid ka Nõukogude-vastase kihutustöö otsarvet.

Usukultuse teenrid on loomulikult neist pettustest teadlikud, kuid nad vaikivad sellest kiriku autoriteedi ja oma isiklike majanduslike huvide pärast. Ükski preestri-rüüs kelme ei anna teist kelmi ega pühaduse mõnitajat välja, sest neid ühendavad ühised taskuhivid.

Endine teoloogia kandidaat Darmanski tõi oma artiklis «Usust ateismini» huvitavaid andmeid usukultuse teenrite omavahelisest elust, nende suhtumisest üksteisesse, pühadesse toimingutesse ning usklikesse inimestesse. Ta kirjutas, kuidas preestrid «üksteist jämedalt sõimates rusikaga vastu issanda aujärge löid», kuidas üks preester küünilise avameelsusega selle üle irvitas, et tal õnnestus arstirohtude abil usklikke vanaeidekesi petta ja seega imetegija kuulsuse omandada jne.⁸⁰

Ka rahva seas on käibel palju jutustusi sellest, kuidas jumalateenrid ise kõike seda ignoreerivad, mida nad pühaks kuulutavad. Vana Elva linna kommunist sm. Galai jutustas, et nõukogude võimu esimestel aastatel, kui hakati kiriku varandusi kogudustele üleandmiseks arvele võtma, tulnud ka temal sellega ühes Ukraina külakirikus tegelda, kusjuures tal avanes võimalus pappide «jumalaskartusega» tutvuda. «Läksime papiga kirikusse,» rääkis sm. Galai, «ja hakkasime temaga kõiki olemasolevaid kirikutarbeid inventeerima. Kõik klappis, puudus ainult «püha Varvaara kuju». Papp otsis teda kirikus igalt poolt ning vandus ise: «Kuhu ta igavene l... ometigi kadus!» Viimaks leidis ta selle ikooni, mis kujutas endast lauakile maalitud naispühaku pilti, kiriku nurgast põran-

⁷⁹ Ajakiri «Ateist» nr. 5, 1941, lk. 227.

⁸⁰ «Rahva Häälel», 12. augustil 1959.

dalt. Selgus, et köster oli selle sinna asetanud pehkinud põrandasse tekkinud augu kinnikamiseks.»

Seda asjaolu, et issanda sulased ei ignoreeri mitte ainult kiriku pühakuid, vaid koguni «kõigevägevamat jumalat» ennast, tõendab ka see fakt, et nad on valmis omaenda süüteod jumala kaela veeretama. «See oli jumala poolt ette nähtud», «nii tahtis jumal» jne., väidavad nad, kui on ise mingi järjekordse sõgedusega hakama saanud.

Endine Iisaku küla elanik K. R. tõi selle kohta järgmise omapärase näite. «Kodanliku diktatuuri aastail toimus Jõhvis kõmurikas kohtuprotsess; mõisteti kohut ühe sektantliku palvevenna üle, kes oli alaealise tütarlapse ära vägistanud. Kohtualune esines versiooniga, et tema polevat milleski süüdi, sest jumal ise olevat talle ennast unes ilmutanud ja käskinud teda selle tütarlapsega «sugu teha». Tema kui jumala sulane pidanud käsku täitma, seda «versiooni» toetasid ka kõik Jõhvi sektandid, kes palvetasid oma venna eest, keda jumala käsu täitmise pärast «süütult» taga kiusatakse.»

See kõik kinnitab, et hingekarjased täiesti mõjuvatel põhjustel manitsevad oma «karja» üldtuntud sententsiga: «Ärge tehke mitte minu tegude järgi, vaid minu sõnade järgi.»

Kui sellest kõigest mõningaid kokkuvõtlikke üldistusi teha, siis kerkib kohe küsimus: miks ei täida issanda sulased ise piiblikäske ega teisi kristlikke usuregleid? Miks anduvad nad ise kirglikult kõikidele inimestele omastele pahedele ning püherdavad sageli sügavas amoraalsuse mülkas. Mispärast ei tunne nad aukartust isegi pühaduse vastu, vaid irvitavad sageli selle üle küünilise avameelsusega.

Kõigile neile küsimustele andis endine vene õigeusu praost Nikolai Spasski oma avalikus kirjas lihtsa, ent asjaliku vastuse. Iseloomustades vene apostliku õigeusu usukultuse teenreid, ütles ta, et nad ise «ei usu jumalat, kuradit ega teisi üleloomulikke jõude»⁸¹ (minu sõnenduse. — A. K.). See iseloomustus käib ka teiste vaimulike kohta.

See ei saagi teisiti olla, sest kõik kristlikud vaimulikud on paljude aastate vältel uurinud teoloogiat ning

⁸¹ «Rahva Hääl», 29. juulil 1959.

põhjalikult tutvunud tema kisendavate vastuoksuste ja absurdsustega. Järelikult on neil olnud kõik tingimused selleks, et kristlike dogmade ja kaanonite taga tühjust avastada. Peale selle kõigutavad jumalasuulaste usku ka nende vaimsete kasvatajate ja ametivendade elukombed. Kui nad siiski on valinud endale vaimuliku elukutse, siis on see toimunud omaenda südametunnistusega printsipiibitusse kompromissi astumise arvel ja oma taskuhvide nimel.

Vaimulikkonna kõlbelist lodevust põhjustab ka see asjaolu, et keegi ei kutsu neid korrale. Nii «jumal» kui ka kirikuvürstid andestavad neile kõike ja lubavad neile kõike.

RELIGIOOSSE MORAALI REAKTSIOONILISUS MEIE SOTSIALISTLIKU KORRA TINGIMUSTES

Koos muutustega tootmissuhetes muutus Nõukogudemaal ka kõik see, mis reguleerib meie inimestevahelisi suhteid moraali vormis. Valitsevaks moraaliks on meil kommunistlik moraal. Nõukogude inimesed, kes oma valdavas enamikus on ateistid, ei juhindu oma käitumises usumoraali eeskirjadest, vaid sotsialistliku ühiselu printsiipidest.

Kuid see kõik ei tähenda veel sugugi, et religioosse ideoloogia ja usumoraali kahjustav mõju oleks meie maal juba täielikult neutraliseeritud. Religioosse ideoloogia kandjate kaudu avaldab usumoraal üksikutele meie inimestele kahjuks veel teatavat mõju. Me ei või jääda neutraalseks selle usumoraali suhtes, mida levitavad iga liiki jumalamehed Nõukogude kodanike keskel, sest see moraal on kahjulik ja reaktsiooniline. Ta on kahjulik juba iseenesest kui üks ekspluataatorlike klasside ideoloogia jäänuseid meie sotsialistlikus ühiskonnas. Tema printsipiibid, vaated ja eesmärgid ei ühti sotsialistliku ühiselu printsipiipide ja eesmärkidega.

Meie sotsialistlikus ühiskonnas valitsev kommunistlik moraal ja igandina esinev religioosne moraal on otseselt vastandlikud. Kommunistliku Partei ja kogu nõukogude rahva suurimaks ja ülimaks ülesandeks on kommunismi

ülesehitamine. Nad juhinduvad oma tegevuses lihtsast, kuid ainuõigest marksistlikust seisukohast, et aineeline, meeleliselt tajutav maailm, millesse ka meie ise kuulume, on ainuke tegelik maailm. Mingisugust üleloomulikku hauatagust maailma ei eksisteeri. Järelikult ei tohi inimene loota olematu taevaliku paradiisi heaolule, vaid peab looma endale «paradiisi» siinsamas maapeal, muutma elu paremaks, õnnelikumaks ja ilusamaks. Neist suurtest ja õilsatest eesmärkidest innustatuna avaldab nõukogude rahvas kommunismi ülesehitamisel ennenägematut sangarlikkust. Religioosne moraal aga õpetab, et inimene pidavat mõtlema ainult «nende asjade peale, mis üleval on, ei mitte nende peale, mis maapeal on».⁸² Maapealne elu, õpetavad usuteenrid, on ajutine ja üürike. Tegelik, igavene elu algavat alles pärast surma hauataguses maailmas, kus siis igaüks saavat endale oma maise elu teenete kohaselt koha kas põrgus või taevariigis. Kogu meie maapealne töö ja tegevus olevat ainult... «tühi töö ja vaimu närimine».⁸³

Selline õpetus on täiesti reaktsiooniline, sest ta levitab nõukogude töötajate keskel passiivsust ja ükskõikset suhtumist kommunistlikku ülesehitustöösse. Ühtlasi aga paljastab see õpetus ka usuteenrite äärmist silmakirjalikkust. Manitsedes inimesi maapealsest heaolust viirastusliku taevase heaolu nimel loobuma, eelistavad nad ise ikkagi maapealset heaolu taevasele. Nad on alati tegelnud rohkem maapealsete kui taevaste asjadega. Rahvaste ajalugu tõendab, et nad kõik — judaistlikud preestrid, katooliklikud kirikuvürstid, kreeka apostliku õigeusu patriarhid jt. — on kogu aeg, sajandite vältel kiselnud ilmalike võimukandjatega nii riigivõimu kui ka maapealsete varanduste pärast. Nad on kogu aeg ägedalt kiselnud ka omavahel «issanda põllult» kogutud saagi pärast. Neist ei erine sugugi ka kaasaegne vaimulikkond.

Eriti selgesti paistab jumalateenrite silmakirjalikkus antud küsimuses silma ka selles, et nad kunagi ei kiirusta kolimisega paremasse maailma, oma taevase isa juurde. Vastupidi, nad hoiavad kramplikult kinni meie patusest maisest maailmast ning püüavad võimalikult kaua selle hüvesid maitsta.

⁸² Pauluse raamat Kolossuse rahvale, 3. ptk., 2. salm.

⁸³ Koguja raamat, 2. ptk., 17. salm.

2. Religioon on eriti kahjulik sotsialistliku ühiskonna tingimustes, sest ta orienteerib meie nõukogude inimesi valesti inimese elu eesmärkide küsimuses.

Kommunistliku eetika printsiibid nõuavad inimeselt, et ta ei raiskaks viljatult oma elu, mis on kordumatu, vaid looks oma elu kestel võimalikult palju materiaalseid ja vaimseid väärtusi, nii et tal ei oleks elust lahkudes «piinavalt valus sihitult elatud aastate pärast, et ei põletaks häbi alatu ja tühise mineviku pärast».⁸⁴ Religioosne moraal aga, olles oma sisult inimesevihkajalik, õpetab meie usklike inimesi ühiskondlikke huve hülgama. Kristliku moraliõpetuse kohaselt ei ole inimesel vaja muret tunda oma kaaskodanike ega ka järglaste saatuse pärast, vaid ainult oma «surematu hinge» pärast. Iga inimese elu ülimalt eesmärgiks olevat luua häid suhteid jumalaga tema maiste sulaste kaudu ning kindlustada endale sel teel igavene õndsus hauataguses maailmas.

Mis puutub aga hoolitsemisse tulevase põlvkonna eest, siis selle kohta on piiblis otseselt öeldud: «Ja ma vihkasin kõik oma vaeva, mis mina päikese all olin näinud: et ma pidin seda inimesele jätma, mis pärast mind tuleb.»⁸⁵

Säärane õpetus on täiesti vastandlik Nõukogudemaal valitsevaile moraalsetele vaadetele, sest meie sotsialismia inimesi rõõmustab ja innustab just teadmine, et meile järgneva kommunistliku põlvkonna inimesed hakkavad kasutama kõike seda, mida me praegu loome, rajame ja ehitame.

3. Religioosse morali mõju on meie Nõukogudemaal kahjulik ka selle tõttu, et ta desorienteerib usklike nõukogude inimesi ühiskonna elu nähtuste põhjuste ja ühiskonna arengu perspektiivide küsimuses.

Meie nõukogude ühiskonnas on valitsevaks maailmvaateks dialektiline materialism, mis õpetab, et maailm on materiaalne, areneb oma loomulike objektiivsete seaduste kohaselt ega vaja mingisuguste üleloomulike jõudude abi ja vahelesegamist. Järelikult ei pea inimesed ootama «abi ülevalt», vaid tunnetama looduse ja ühiskonna objektiivseid seadusi ning oma praktilises tegevuses neist juhinduma.

⁸⁴ N. Ostrovski, Kuidas karastus teras, Tallinn, 1952, lk. 254.

⁸⁵ Koguja raamat, 2. ptk., 18. salm.

Religioosse moraali levitajad aga väidavad, et maailmas olevat kõik jumala poolt ette määratud. Kõik olevat «kõigekõrgema» meeleolust, tema tujust ja tahtest. «Jumala tahtmata ei lange juuksekarvigi inimese peast maha,» õpetavad usuteenrid. Inimene ise ei olevat sugugi oma saatuse peremees ega suutvat midagi oma elus muuta.⁸⁶

Lähtudes säärasest usulise fatalismi seisukohast, viivad usuapologeetid meie usklike töötajaid äärmiselt reaktsioonilisele järeldusele, et kui kõik oleneb jumalast, siis annab inimese töö ja tegevus tulemusi ainult sel korral, kui see on jumala tahtega kooskõlas. Et aga kommunismi ideed ja eesmärgid jumala tahtega kooskõlas ei ole, siis polevat mingisuguseid väljavaateid nende eesmärkide elluviimiseks.

Loomulikult on säärane õpetus arhireaktsiooniline. Ta halvab usklike töötajate loomingulist aktiivsust ning külvab ükskõiksust ja passiivsust kommunismi õilsate ürituste suhtes.

Religioosne moraal on reaktsiooniline, sest ta alavääristab meie Nõukogude kodanikke. Meie sotsialistliku ühiskonna moraaliprintsiipides kajastub kõrgeim humanism ja aukartus inimgeeniuse ees. Kommunistliku ideoloogia tähelepanu keskseks objektiks on loov, väärikas inimene koos oma vajadustega. Teda tunnistatakse meil õigustatult kõikidest väärtustest kõige kallimaks väärtuseks. «Inimene — see kõlab uhkelt,» ütles kõikide aegade suurimaid humaniste Maksim Gorki.

Usuilma juhid pole aga tegelikult kunagi inimesest lugu pidanud, tööinimesest rääkimata. Religioonide ajaloost me teame, et on leidunud päris palju usundeid, mille dogmad tunnistasid loomi koguni inimestest kõrgemateks pühadeks olevusteks ja inimest — «looduse kuningat» — sunniti lõmitama lojuse ees. Vanas Egiptuses näiteks tunnistati pühaks olevuseks kass; igaühte, kes julges kassi maha lüüa, karistati kehtivate seaduste kohaselt surmanuhtlusega. Tõepoolest, ei saa kadestada vana aja egipt-

---

⁸⁶ Ristiusu ideoloogid on pärinud ka need saatusele tingimusteta alistumise motiivid oma ideelise isa Seneca eetilise fatalismi õpetusest. Seneca õpetas, et maailmas on kõik alistatud halastamatule paratamatusele. «Saatused juhivad tahtjat, mittetahtjat aga veavad kaasa,» ütles Seneca. (Filosoofia ajalugu I, Tartu, 1947, lk. 416.)

lasi, kelle kodades need kasimatud ja tohutu sigivusega «pühad olevused» võimust võtsid.

Ka kristlik usuõpetus tembeldab inimese rämpaseks vastikuks olevuseks, lojuseks. Inimese ihu olevat täis patuhimu ning kujutavat endast jumalalt päritud hinge rämpast kesta. Teda tulevat hinge ülendamiseks alandada, maha suruda palvete, paastumiste ja muude askeetlike elukommete teel. «Maa põrm», «jumala ori», «Jeesuse karjast äraeksinud lambatall», «saatana teener», «patu astjas» jne. — taolisi epiteete on kristlikud jumalateenrid omistanud inimesele. Nad sundisid usklikke inimesi lömitama igasuguste pühade säilmete ja muude pühade atribuutide ees, mis olid aga tegelikult inimese enda käetöö produktid.

Võideldes meie nõukogude inimese väärikuse eest, ei või me säärase inimest mõnitavate nähtuste suhtes kuidagi ükskõikseks jääda.

*

Religioosne moraal on meie nõukogude ühiskonnas eriti kahjulik ka selle tõttu, et tema dogmade ja kontseptsioonide alusel hirmutatakse, terroriseeritakse ja koguni vaimselt kahjustatakse usklikke Nõukogude kodanikke.

Kommunistlik ideoloogia näeb ette kogu inimkonnale helge tuleviku. Ta sisendab meie nõukogude inimestesse veendumust, et inimkond vabaneb kord inimvaenulike jõudude võimutsemise alt ning kehtestab inimeste vahel mõistlikud ja humaansed suhted; kogu maailmast kaob kord täielikult inimese ekspluateerimine teise inimese poolt, vägivald, viletsus, aatomisõja oht ja kõik see, mis praegu veel painava unenäona erutab ja piinab miljooneid inimesi. Innustatuna rahu-, demokraatia- ja sotsialismileeri edusammudest, vaatavad nõukogude inimesed julgelt vastu oma tulevikule.

Usuteenrid aga õpetavad, et inimkonda ootab, peale üksikute «päästetute», õudne ja traagiline saatatus — igavene põrgupiin hauataguses elus.

Juba iidsetest aegadest on jumalamehed hirmutanud inimesi hauataguse kättetasumisega, viimsepäeva kohuga, põrgupiina õudustega, vanakuradi õelusega jne. Kõik selle, mis haiglane fanatism, harimatus, veel sagedamini aga sadistlik õelus oli suuteline sel alal leiutama, esitasid nad oma põrgulugudes reaalse tõena.

Eri usunditesse kuuluvad jumalasukulased otsekui võistlevad omavahel põrgupiinade väljamõtlemise ja kirjeldamise alal. Muhamedi jumalasukulased kujutavad põrgut hiiglasliku 7-korruselise vanglahoonena, kus hukkamõistetud olevat kitsas ja tohutu kuumas ruumis üksteise külge kinni seotud. Oma hirmsas piinas paluvad nad issandat, et see neile lõpu peale teeks. «Ei,» vastab see, «jääte sinna igaveseks.»⁸⁷

Talmudi lugudes jutustatakse rabi Jošu ben Levist, kes olevat kord ise põrgus ära käinud ning andnud «teadusliku ülevaate» juutide põrguelu kohta. Ta olevat näinud põrgus «inimesi, kes rippusid konksu otsas juukseid-pidi, kättpidi, keelega, silmadega, samuti näinud ta rinnust ülespoodud naisi».⁸⁸

Ka kristlikud issandasulased ei väsi põrgu õudusi kirjeldamast, ehkki nad kristlikku õpetust «armuõpetuseks» nimetavad. Nende kirjelduses kujutab patuste hauatagune eluase endast mingisugust hiiglaslikku «põrgukööki», kus põrgusulased keedavad patuseid tõrvakatel-des ning praevad neid vorstina pannil. (Tuleb muuseas tunnistada, et kristlike jumalasukulaste fantaasia on selles osas just seepärast teistest rikkam, et inkvisiitorid rakensid praktiliselt elusate inimeste kallal neid põrgupiina võtteid ning pärandasid oma järeltulijatele sel alal rikkalikke kogemusi.)

Selle fantaasiarikkuse klassikaliseks näiteks on katkend populaarsest Charles de Costeri teosest, kus kirjeldatakse, kuidas üks katoliku munk levitas kuulajate keskel põrguhirmu, selleks et ergutada neid patulunastamise sedeleid ostma. «Õnnetu!» kähises ta, ühe või teise kuulaja otsa jõllitades. «Õnnetu! Kujutle, et oled põrgus! Tuli põletab hirmsasti: sind pistetakse keeva õli katlasse... sa oled vorstike Lutsiferi pannil, hakkliha Cilgirothi, suure kuradi kastrulis ja selleks oled sa väikesteks tükkideks raiutud... Ja vürtsid sinna juurde? Väävel, pigi ja tõrv! Ja kõik õnnetud patused süüakse sel kombel, et neid siis uuesti ellu äratada uuteks piinadeks.»⁸⁹

⁸⁷ «Islami taevas ja põrgu». Ajakiri «Usk ja tõde» nr. 4—5, 1932.

⁸⁸ M. I. Sahnovitš, Juudi usu tekkimisest ja klassiolemusest. Artiklite kogumik «Teadus ja religioon», Tallinn, 1959, lk. 348.

⁸⁹ Charles de Coster, Ulenspiegel ja Lamme Goedzak, Tallinn, 1947, lk. 128.

Isegi ristiusu kirikulauludes on kuradile ja põrgule tähtis koht eraldatud. Näitena võib siin tuua «Tartu maakeelse lauluraamatu», kus leidub selliseid loomingulisi «pärlid» nagu:

*«Sääl põrgun muud ei kulu, kui kuradite
lauu Ja hirmsat röökimist. So hirmus patu
kehha Jääp nii kui reip saal mahha Nink haisep kurjasti.
Küll kurati so kiskva, Ja paikast tõise
viskva, küll tulli kõrvetap; So soni, luid
ning lihha Se kurja vaimo vihha, kik
üttest ärra vennitap.»⁹⁰*

Lugedes neid aadlisoost autori raevust nõretavaid salme, meenuvad A. H. Tammsaare sõnad, kes ütles, et kristlik «armuõpetus muutus aja jooksul patu ja põrguvalu õpetuseks».⁹¹

Kristliku teoloogilise kirjanduse sisu tõendab, et tema «armuõpetus» on tõeliselt põrgupiina õpetus, sest kuradit ja põrgut mainitakse seal peaaegu niisama palju kui Kristust ja taevariiki. Ja et kristlik vaimulikkond teeb «kuradile» sellist reklaami, siis pole ime, et kurat on usklike keskel sageli palju populaarsem kui igivana juutide Jehoova.

Ilukirjanduslikest teostest ilmneb, et selline reklaam on põhjustanud koguni kuradikultuse tekkimisi. Progressiivne inglise kirjanik James Oldridge kirjutab näiteks oma teoses «Diplomaat» ühest iraani muhameedlaste keskel tekkinud lahkusust, mille proselüüdid (järelkäijad, tunnistajad) ei kummarda jumalat, vaid kuradit (!!!).

Autor selgitab, et selle usulahu tunnistajad jõudsid oma usulistes veendumustes niisugusele loogilisele järeldusele, et kui usuõpetuse kohaselt jumal on headuse ja kurat kurjuse kehastus ning kui head on maailmas vähe ja kurjust väga palju, siis ei ole siin peremeheks jumal, vaid kurat. Järelikult ka paluda ei tule jumalat, kellel pole sõna öelda, vaid kuradit, kelle käes on vägi ja võim.

Kõige rohkem kasutavad meil viimasel ajal inimeste vaimse terroriseerimise vahendina hirmutamist iga liiki

⁹⁰ Tartu maakeelne lauluraamat. Samuel Lorenzi väljaanne, Riia, 1752, lk. 24.

⁹¹ A. Tammsaare, Sic transit..., Tartu, 1924, lk. 118.

sektantlikud jumalamehed: adventistid, metodistid ja eriti «Jehoova tunnistajad». Kasutades oma jumalasalastest eelkäijate võtteid ja kogemusi ning tuginedes Vanast Testamendist ja Johannese ilmutamise raamatust võetud kiliastlikele⁹² kontseptsioonidele, levitavad nad meie Nõukogude kodanike keskel kuulujutte «Kristuse peatsest tagasitulekust», «viimsepäeva kohtust», «vanakuradi ja kõikide teiste pörguvõimude õelusest», «pörgupiina õudusest» jne. Sellele vaatamata, et kõik need provokatsioonilised kuulujutud on äärmiselt absurdsed, leiavad need kahjuks siiski veel soodsat kõlapinda mõningate ebateadlike kodanike teadvuses.

Eriti intensiivselt hirmutavad usklikke inimesi sektandid, kes on tuntud «piibliuurijate», «Jehoova tunnistajate» ja «vahitornlaste» nime all. Selle usulise organisatsiooni müstilise õpetuse eriline kahjulikkus seisab nimelt selles, et ta seob oma usupropagandat sõjapropagandaga, sõjapsühhoosi levitamisega.

«Jehoova tunnistajate» õpetuse kohaselt olevat Jehoova ainuke jumal maailmas. Ta olevat lakkamatult saatanaga sõjajalal ja valmistavat talle just praegu viimast lõpplahingut — «Harmagedoni». Lahinguväljaks olevat nimelt meie planeet. Selles võitluses kasutavat omavahel võitlevad pooled kaasaegset relvastust: lahingurakette, aatompomme ja ülivõimsaid vesinikupomme. Harmagedoni sõjas hukuvad saatan ja koos temaga ka kõik «satanistid» — see tähendab kõik inimesed, kes ei kuulu «Jehoova tunnistajate» organisatsiooni. Selles sõjas säilivat ainult 144 000 «Jehoova tunnistajat», kelle jaoks saabuvat siis maa peal (mitte taevariigis) 1000-aastane «rahuriik».

«Tundke hirmu ja ahastust, sest Jehoova päev on ligi. Maailm hukkub Harmagedoni tules,» ähvardavad «Jehoova tunnistajad», püüdes nõukogude inimesi vaimsel desorganiseerida, nende keskel pessimismi, lootusetust ja meelegeid külvata ning meie kommunismi ehitavate töötajate ridades paanikat tekitada.

Oma provokatsioonilisi kuulujutte levitavad «Jehoova tunnistajad» nii suusõnaliste kui ka kirjalike vahenditega. 1954. aasta suvel nähti üht sellist «Jehoova tunnistajate»

---

⁹² Kiliasm — müstiline õpetus Kristuse peatsest tagasitulekust, millele järgnevat pärast «viimsepäeva» kohut kõigi päästetute jaoks 1000-aastane «rahuriik» maa peal.

prohvetit Tartu rajoonis Viljandi maantee ääres asuvas Rõhu kooperatiivis jutlustamas. Ta seletas, et varsti saabuvat Harmagedon koos kolmanda maailmasõjaga, ja saabuvat nimelt siis, kui Jehoova arv — 144 000 täis saab. Praegu olevatki see õiglaste arv juba peaaegu täis saamas.

Seniajani püüavad Tartu linna ja rajooni elanikke Harmagedoni õudustega hirmutada «Jehoova tunnistajad» Ella Toom ja tema mees Lembit Toom. Nad seletavad, et kuna Aadam ühines kuradi mässuga, siis mõisteti ta surma, ja selle otsuse tagajärjel ning pärivuse tõttu olevat ka kõik inimesed sündinud patused. Neil tulevat jagada saatana saatust.⁹³

Kuivõrd «Jehoova tunnistajate» vaated ühtivad imperialistlike sõjasüütajate vaadetega, seda tunnistab asjaolu, et nad seovad kõik oma taotlused kolmanda maailmasõjaga. Oodates sõda, vihkavad nad rahvaste sõprust ja rahuliikumist. Rahvaste sõprus tähendavat nende arvates vaenu jumala vastu. Rahuliikumises näevad nad vanakuradi uut jumalavastast võtet. «Jehoova tunnistajate» lendlehes kirjutatakse, et «see uus võte seisab allkirjade kogumises nn. ülemaailmse rahupooldajate kongressi üleskutsele, milles nõutakse aatomirelva keelamist ja selle valitsuse sõjaroimariks kuulutamist, kes esimesena kasutab seda relva».⁹⁴

Laialt kasutavad «Jehoova tunnistajad» ja mõned teised sektantlikud organisatsioonid igivana psüühilise terroriseerimise võtet, mida rahva keskel nimetatakse «õnneketiks». Sõjajärgsetel aastatel liikus ka meie vabariigis küll ühes, küll teises kohas selliseid õnneketi «lülisid» (kirju). Üks säärane kiri, mis levis 1955. aasta kevadel Tartu rajoonis Tammistu kolhoosis, oli järgmise sisuga:

«Pühakiri! Kaheteistkümne aastane räägib istudes valges prestri vormis. 100 kord paluge jumalad kas või kaks kord päevast. T räägis ärge unustage jumalad ning saadge igale poole postika all järgnev kiri. Teie saade selle eest 36 päeva pärast suure õnne osaliseks. Üks pere ei olevad seda teinud ja haigestunud arstmatusse haiguse. Veel räägis et hukkub pool rahvast kogu maailmas 1 — 2 — 13. mail 1956 aastal tuleb hirmus sõda jääb

⁹³ L. Arlik, Jehoova teenrid. «Edasi», 17. juulil 1959.

⁹⁴ Sealsamas.

järele vähe inimkondat Kes hoiab selle kirja see saab ainult püha isa poja ja püha vaimu nimel pästetut, aamen, aamen. Maailm uppub veres paluge jumala õnistust. Ta räägis et karm kohus ning raske kannatamin saab rahva peale tulema»... jne.⁹⁵

See, et «Jehoova tunnistajate» taotlused ühtivad imperialistlike sõjasüütajate taotlustega, on täiesti loomulik, sest «Jehoova», kelle nimel nad esinevad, asub ju Ameerika Ühendriikides. Ja selleks «Jehoovaks» on ameerika monopolistid.⁹⁶

See «Jehoova» tõepoolest unistab kolmandast maailmasõjast kui sotsialismileeri hävitamise vahendist ning tuluallikast. Kõik need andmed tõendavad, et «Jehoova tunnistajate» organisatsioon on tegelikult lakanud olemast usulahk. Ta kujutab endast nii meie maal kui ka teistes sotsialismimaades imperialistliku reaktsiooni agentuuri, mis esineb usulise organisatsiooni sildi all. Kuid selle sõjaka «Jehoova» tunnistajad on nähtavasti unustanud, et meil Nõukogudemaal kehtib rahukaitse seadus ja sõjapropaganda levitamine on selle seaduse alusel kriminaalselt karistatav kuritegu.

Eriti kahjustavalt mõjub sektantlike šarlatanide hirmutamistöö noortele, kes on veel väga vastuvõtlikud välisele mõjuavaldustele. Sektantlikud usufanaatikud muudavad neid vahel otse vaimseteks invaliidideks. Meie nõukogude ajakirjanduses on ilmunud küllaltki tõsiseid signaale selle kohta, kuidas fanaatilised lastevanemad või lähemad sugulased laste hingeelule masendavat survet avaldavad. Nii kirjutas nõukogude ajakirjanik A. Kulikovskaja Krasnojarski linna «viiekümnelaste» usulahu «lastekasvatamise» meetoditest. Ta märkis, et nad keelavad lastele ilmalike raamatute lugemise, kinoskäimise, pioneeriorganisatsiooni astumise ja raadisaadete kuulamise. Last isoleeritakse nii palju kui võimalik välismaailmast.

Et «Jehoova tunnistajad» kuulutavad nõukogude võimu «satanistlikuks valitsuseks», siis kasvatavad nad ka lapsi

---

⁹⁵ Algupärandi ortograafia on jäetud muutmata, et lugejad saaksid ettekujutuse Jehoova saadikute haridusliku taseme kohta.

⁹⁶ «Jehoova tunnistajate» keskus asub Ameerika Ühendriikides, New Yorgi eeslinnas Brooklynis. Sealsamas asub ka nende kirjastus. Keskuse eesotsas on 1942. aastast, pärast Rutherfordi surma, ameerika kapitalist Nathan Knorr. Seda organisatsiooni subsideerivad ameerika miljonärid ja miljardärid, eriti Rockefeller.

Nõukogude seadustele mitteallumise vaimus. Lapsed peavad tunnistama ainult «teokraatlikku organisatsiooni» (s. t. «Jehoova tunnistajate» juhtkonda).

Loomulikult muudab säärane «kasvatus» elurõõmsad lapsed haiglasteks hüsteeriliste kalduvustega ja raugas-tunud hingega invaliidideks.

Ka meil Nõukogude Eestis esineb sääraseid laste hingeelu vägistamise juhtumeid. Juba nn. «õnneketi» kirjade käekirjad tunnistavad, et paljud neist on laste käega ümber kirjutatud. Nähtavasti on neid seda tegema sun-dinud nende usufanatistid nakatatud vanemad. Ka ees-pool mainitud kirjas on otseselt öeldud: «Lapsed kulge vanemate sõna Kirjutake 9 samasuguse kirja ning saadge 33 t jooksul edasi siis saade suure armu osaliseks.»

1959. aasta algul paljastasid «Rahva Hää» ja Elva ajaleht «Uus Tee» oma artiklites Puka ususeltsi nina-mehi Osvald Taltsi ja Maria Torssi, kelle teguviis ületas igasugused piirid ning kuulub kriminaalselt karistata-vate kuritegude liiki.⁹⁷ Nad kohutasid ühe Puka kesk-kooli õpilase, Elisaveta Feodorova, kes oli nende küüsi sattunud, niivõrd ära, et see jäi närvivapustuse tõttu vaimuhaigeks. Iseloomustav on seejuures, et need kaks kuritahtlike kalduvustega usumäratsejat — Talts ja Tors — ei tunne ennast milleski süüdi olevat. Nende arva-tes olevat süüdi selle tütarlapse ihus eluaset leidnud kurat, kes ei tahtnud tütarlapsest välja minna ja olevat oma ägeda vastupanuga tütarlast vigastanud. Artikli autoril oli õigus, kui ta andis sellele paljastusele peal-kirjaks «Kuritegu, mis jäi karistamata». See, mis leidis aset Pukas, oli raske ja inetu kuritegu. Väga kahju, et see jäi karistamata.

See, et «Jehoova tunnistajad» hirmutavad nõukogude inimesi maailma hukkumisega, on täiesti arusaadav ja loomulik. Täites oma ameerika kodanlastest peremeeste käsku, püüavad nad kõikjal Nõukogude kodanike keskel paanikat, ebakindlust ja pessimismi külvata. Kuid nii-sama selged on ka kõikide teiste maailma hukkumist ennustavate jumalameeste eesmärgid. Selleks eesmärgiks on, samuti nagu juba aastatuhandeid tagasi, halvata inimese kainet mõistust, desarmeerida teda vaimselt ja allu-tada ta oma võimule. Võimu saavutamiseks peksti inimesi

⁹⁷ «Kuritegu, mis jäi karistamata». «Uus Tee», 18. aprillil 1959.

«eelkõige hirmuga nagu piitsaga tolle egoistliku jumala juurde, kelle inimene ise välja mõtles».⁹⁸

Kuid paradoksaalne asjaolu on see, et «kurat» abistab jumalamehi selle eesmärgi saavutamisel märksa rohkem kui «jumal» ise. Sektantlikud palvevennad (ja eriti õed) on teatavasti vanakuradi ja tema «teenrite» suhtes väga sõjakad. «Sa oled kuradit püsti täis», «sa oled saatana teener», «sinu suu läbi räägib vanakurat ise» jne. Nii hurjutavad «vagad õed kristuses» ateistlike vaadetelega inimesi. Kuid samal ajal on seesama kurat neile ja on olnud kõikide aegade vaimulikele suurimaks abimeheks.

Ilma kuradita ei saa ükski jumalamees läbi. Nähtavasti vajab teda hädasti ka jumal ise. Kristlikus usuilmas igatahes töötavad jumal ja kurat alati käsikäes. Kurat täidab jumala kui valitseja juures timuka ja vanglaülema funktsioone, sest kui jumal mõistab patuse inimese hukka, siis kurat on see, kes tema otsuse pörgus täide viib. Seega kujutab ka pörgu endast tegelikult üht taevariigi osakonda.

Kuulus prantsuse filosoof ja ateist Paul Holbach nimetas kuradit «taevase õukonna peaministriks» ja «hoovaks», mille abil kirik töötab. «Jumal ei saa kuradita läbi,» kirjutas Holbach, «jumalakartlikkus pole vahel miski muu kui just hirm kuradi ees (minu sõrendus. — A. K.). Kui poleks kuradit, ei mõtleks paljud jumalakartlikud inimesed ei jumala ega ka tema vaimulike peale.»⁹⁹

Sellest kõigest tuleb järeldada, et hirm oli ja on religioosse õpetuse põhiliseks momendiks. Temale tugineb ka kogu kaasaja religioosne moraliõpetus. Kui võtta religioonilt hirm, siis ei jää temast peale segaste usulis-eetiliste sententside midagi järele. «Hävitage legend kuradist ja vaimulikel ei jäägi enam midagi teha,» ütles sm. Hruštšov oma kõnes 7. märtsil 1959 ülesaksamaalisel tööliste konverentsil Leipzigis. «Kelle eest nad hakkaksid inimesi päästma, kui inimesed ei usuks kuradisse.»¹⁰⁰

Teiseks põhjuseks, mis innustab sektantlikke šarla-

⁹⁸ Juh an Smu ul, Kirjad Sõgedate külast, Tallinn, 1958, lk. 60.

⁹⁹ П. Гольбах, Карманное богословие, Москва, 1959, lk. 75.

¹⁰⁰ «Правда», 27. märtsil 1959.

tane inimesi maailma hukkamisega hirmutama, on isikliku kasusaamise huvid. Valmistudes teise maailma üle minema, loovutavad hingepõhjani vapustatud usufanaatikud neile sageli kogu oma maise vara. Nii juhtus möödunud sajandi teisel poolel, ameerika adventistliku liikumise algperioodil. Adventismi ühe alusepanija William Milleri üleskutsele järgnedes jätsid paljud ameerika farmerid maha kogu oma majapidamise, ehtisid end valgesse rüüsse ja hakkasid Kristuse tulekut ootama (aastail 1845, 1854, 1873 ja 1875).

Ka kodanlikus Eestis esines küllaltki juhtumeid, kus sektantlikel aferistidel õnnestus nõrganärvilisi ja kergeusklikke ära hirmutada ja neilt varandus välja pressida. Vanemad Mehikoorma elanikud mäletavad veel seniajani «Normani»-usulisi ¹⁰¹, kes kuulutasid Peipsi-äärsetes külates armuõpetust ja kutsusid talurahvast endaga kaasa «Kaananisse». Leidnudki üksikuid inimesi, kes lasknud end petta, likvideerinud poolmuidu oma majapidamise ja läinudki kaasa.

Kui nad mõne aja pärast petetult tagasi jõudnud, siis pole neil olnud enam kopikatki raha taskus. Nad pidid uuesti raske vaevaga oma elu jälle kuidagi sisse seadma.

Loomulikult ei või meil ükski progressiivne nõukogude inimene sellega leppida, et meie ühiskonnas leidub veel šarlatane, kes hirmutavad ja petavad nõukogude inimesi igasuguste meeletute kuulujuttude levitamise teel.

Ei saa jääda neutraalseks ka jumalateenrite suhtes, kes meie noori vaimselt moonutavad, kiskudes neid teaduse valguselt tagasi keskaegsesse pimedusse — jumalate, kuradite ja teiste tontide maailma. Seda teguviisi tuleb otsustavalt paljastada.

*

Usumoraali printsiibid ei ühti ka kõigis teistes küsimustes meie Nõukogudemaal valitsevate sotsialistliku ühiselu reeglite ja vaadetega. Millise küsimuse ka ei võtaks, kas suhtumise töösse, naisesse või teistesse rahvustesse, igas küsimuses annab religioosne kõlblusõpetus väära, ebateadusliku ja inimesevaenuliku vastuse ning

---

¹⁰¹ Selle usulahu rajajaks oli keegi Maria Norman Narvast. Tema ennustuse järgi pidi 1933. aastal saabuma Eestis «1000-aastane rahuriik».

juhhib inimese kõlbelise elu praktikat seda rada, mis viib valgusest pimedusse, tagasi vanade reaktsiooniliste vaa-
dete ja traditsioonide juurde.

Nii näiteks on meie maal töö au, kuulsuse ja kangelas-
likkuse asjaks. Inimese väärtust hinnatakse meil tema töö
ja tegevuse järgi. Töötegemine on igale töövõimelisele
Nõukogude kodanikule austavaks kohustuseks. Meil kehtib
õiglane printsiip: kes ei tee tööd, see ei pea ka sööma.

Töö austamine on arusaadav ja loomulik, sest kõige
selle eest, mis inimkonnal on olemas, võlgneb ta tänu
kõikloovale tööle. Töö tõttu eralduski inimene loomarii-
gist ning arenes kõrgemaks mõistusega olendiks.

Engels ütles: «Töö on igasuguse inimelu esimene
põhitingimus, ja sealjuures niisugusel määral, et me tea-
tavas mõttes peame ütleva, et ta on loonud inimese
enese.»¹⁰²

Religioosnes moraaliopetuses aga alavääristatakse nii
tööd kui ka töötajat ennast. Eriti selgesti kajastuvad
tööpõlgamise motiivid kristlikus moraaliopetuses. Vanas
Testamendis seletatakse, et töö on karistus, mis lasub
kogu inimsool Aadama ja Eeva pattulangemise pärast.
«Oma palge higi sees pead sa leiba sööma,» öelnud
jumal Aadamale, kihutades ta koos oma naisega para-
diisiaiast välja, kus nad enne pattulangemist olivat mure-
tut parasiidielu elanud. Tähendab, kristliku moraaliope-
tuse kohaselt on töö «pärispatu» mõru vili, mida inimkond
ei suuda seniajani veel kuidagi alla kugistada.

Kuid see kõik ei tähenda muidugi, et kristlikud usu-
teenrid ise tööd üldse eitavad ning selle kaotamist taot-
levad. Vastupidi, nad peavad tööst vägagi lugu, eriti
niisugusest tööst, mis neile endile või usuüritusele kasu
toob, olgu see siis lihtsa teoorja töö kirikumõisa põllul
või geniaalse maalikunstniku Raffaeli töö kiriku kaunis-
tamisel. Ja lõpuks on ju arusaadav, et ka ükski jumala-
meestest pimeduse jünger ei saaks ilma töötajata läbi.
Kirik, milles nad «jumalateenistust» peavad, raamatud,
millest nad «jumalaskõne» kuulutavad, vein, mida nad
usklikele «Kristuse verena» pakuvad, ja kogu kiriku
atribuutika — see kõik on ju tööinimese kätega
tehtud.

---

¹⁰² Karl Marx ja Friedrich Engels, Valitud teo-
sed, II kd., Tallinn, 1960, lk. 63.

Koguni «jumal» ise on selle sõna otseses mõttes inimese loodud, sest ka kõik ikoonid, jumalakujud, krutsifiksid jne. on inimese enda kätega tehtud.

Kuid sellele kõigele vaatamata alandab religioosne õpetus siiski tööd. Ja see ei saagi teisiti olla, sest iga usumoraal kujutab ju endast tavaliselt üht ekspluataatorliku korra ideoloogia väljendusvormi. Selle ideoloogia tähtsamaks momendiks aga on töö põlgamine. Näiteks orjanduslikus ühiskonnas oli ori põhiline töötaja, kuid teda ei peetud inimeseks. Iga vaba roomlane põlgas tööd, sest töötegemine oli selle tunnuseks, et inimene ei ole vaba Rooma kodanik, vaid põlatud ori. Töötegemist vihkas ja needis ka ori ise, sest see töö, mida ta tegi, oli neetud töö, töö tema kurjema vaenlase — orjapidaja kasuks. Seetõttu on täiesti loomulik, et tööpõlgamise tendents pidi laialdaselt kajastuma ka kristlikus moraaliõpetuses.

Põhikiri ja kogu religioosne ideoloogia seob kõik selle, mis on hea, kaunis ja ilus, parasiitlusega. Tema ideaaliks on paradiisielu. Ristiusu õpetuses näiteks kujutatakse taevariiki kohana, kus «õndsad» parasiidid midagi ei tee ega tooda, vaid ainult tarbivad ja tunnevad jumala lähedusest kirjeldamatut õndsust. Muhameedlaste «paradiisi» kirjeldab koraan hiiglasliku haaremina, kus õndsakssaanud õigeusklikud veedavad oma aega ainult söömise, joomise ja armatsemisega imeilusate hüüriate seltsis. Kristlikus evangeeliumis on aga otseselt öeldud: «Ärge muretsege mitte oma elu eest, mis teie peate sööma, ja mis teie peate jooma, ega oma ihu eest, mis teie peate selga panema... Pange tähele linde taeva all; nemad ei külva ega lõika, ega pane kokku aitadesse; ja teie taevane Isa toidab neid.»¹⁰³

Need sõnad kuuluvat legendaarsele Kristusele ja ka evangeeliumis seletatakse, et ta ise tõepoolest olevat elanud selle õpetuse järgi. Ta ei töötanud. Ei töötanud ka jüngrid, kes tema jälgedes käisid. Ei ole kunagi töötanud ka pühakud ja mungad. Selle õpetuse järgi püüavad elada kõik kristlikud usutegelased: nad tõepoolest ei tööta (sest «ega ristas käed tööd tee», nagu ütleb rahvasõna), kuid nende «taevane isa» tõesti toidab neid, ja toidab sageli väga pillavalt. Tartu rajooni TSN Täitev-

¹⁰³ Matteuse evangeelium, 6. ptk., 25. ja 26. salm.

komitee rahandusosakonna andmeil moodustas näiteks Peipsi-äärse Kasepää küla väikese vanausuliste koguduse preestri Lavrenti Grišakovi sissetulek 155 000 rubla aastas. Peale selle istutas iga koguduse liige tema jaoks oma aiamaal 1—2 peenart sibulaid, mida isa Lavrenti võis Leningradi turul suurte kasumitega realiseerida.

Kristlik moraaliõpetus on väär ja kahjulik, sest ta demoraliseerib meie töötajaid, alavääristab tööinimest ning sanktsioneerib ja õigustab loodrielu.

Eriti selgesti ilmneb religioosse moraali reaktsioonilisus naistesse suhtumise küsimuses.

Meie nõukogude ühiskonnas on naistel meestega võrdsed õigused kõigil majandusliku, poliitilise ja kultuurielu aladel. Meestega võrdselt juhivad nad meie sotsialistlikku riiki ja ehitavad nendega koos kommunismihoonet.

Religioosne kõlblusõpetus aga alandab naisi. Maailmas ei leidu usundit, mis tunnistaks naisi meestega võrdseks. Kõigis usundites tunnistatakse naine mehest madalamaks, ebatäiuslikumaks olendiks. Ristiusu ajaloost on teada, et kaua aega vaidlesid kristlikud kirikuvürstid koguni küsimuse üle, kas naisel on hing ja kas ta ongi üldse inimene, sest piiblis ei olewat ju midagi öeldud selle kohta, et jumal ka Eeva ninasõõrmetesse oleks elavat õhku puhunud. See küsimus pandi lõpuks 585. aastal kirikukontsiilil hääletamisele, kus naised said ühe hääle enamusega siiski inimese õiguse. Kuid ka selles otsuses tunnistati naine ikkagi mehest madalamaks olendiks, sest Eeva olewat Aadamast hiljem maailma loodud.

Kõik kristlikud (ja ka mittekristlikud) usuisad on leidnud ühise keele naise olemuse seletamisel. Neude üldise seisukoha järgi on naised kõige kurja juureks ja kõikide õnnetuste põhjustajaks maailmas. Piibel seletab, et esimese naise Eeva kaudu olewat tulnud patt ja surm maailma, sest ta lasknud ennast paradiisiaias maost petta ning tõmmanud seega nii oma mehe Aadama kui ka kogu järgneva inimsoo patu sisse. «Surma paratamatus on põhjustatud naise olemusest,» väitis püha Cyprianus. «Naine, sa oled põrguvärv!» hüüdis püha Tertullianus. See silmapaistev kristluse ideoloog nõudis, et naised käiksid räbalais ja pisarsilmi ning tunneksid lakkamatut ahastust ja hingepiina selle üle, et nad on kogu inimsoo

hukatusse tõmmanud. «Naistel on loomupärane kalduvus meeste ahvatlemiseks,» öeldakse Manu õpetuses.

«Kui te näete naist, siis teadke, et teie ees ei ole inimolend, vaid saatan ise: juba naise hää on mürgise mao sisin,» ütles keskaegne kristlik pimedusejünger Antonius.

Naiste alavääristamine on iseloomustav ka judaistlikele moraaliõpetusele. Üks juudi usu hommikupalve kõlab järgmiselt: «Ma tänan sind, Issand, minu jumal, et sa pole loonud mind maailma loomana, orjana ega naisena.» Tähendab, selles palves võrdsustatakse naist looma ja orjaga.

Võib arvata, et just siit ongi ristiusk koos teiste judaistlike elementidega omandanud naiste põlgamise ja alandamise ideed ja traditsioonid. Seda asjaolu tõendavad ka juudi usust päritud piiblikäsud, kus pöördutakse ainult mehe poole. Naist mainitakse neis vaid kümnendas käsus ja sealgi ainult kõrvuti sulaste, ümmardajate ja koduloomadega kui mehe omandit, mida teine mees «ei pea mitte himustama».

Kõiki naisi alandavate usuõpetuste reaktsioonilisus ja kahjulikkus seisab nimelt selles, et nad panid aluse naiste alavääristamisele nii ideede valdkonnas kui ka inimeste praktilises elus. Nad õonestasid normaalseid, mõistlikke sugupooltevahelisi suhteid, milleta pole mõeldav ühiskonna eksistents. Kristlikus usumoraalis jõuti välja koguni niisuguste «radikaalsete» järeldusteni, et kuna iga naine on roojane, kes võib meest põrguteele ahvatleda, siis pole ka abiellumine üldse mõeldav. Paljud kristlikud usuisad tunnistasidki abielusuhteid prostitutsiooniga võrdseks patuks. Püha Tertullianus nõudis abielu täielikku kaotamist, kui see tingiks ka kogu inimsoo kadumise maa pealt.

See metsik ja absurdne õpetus, mida toetab ka evangeelium, leidis ristiusu algperioodil küllaltki järelkäijaid. Kristlik usuisa Origenes laskis ennast patuhimust lahtisaamiseks kastreerida. Tuhanded kristlike pimedusjüngerite poolt ärahirmutatud usufanaatikud põgenesid naiste ja üldse patu eest põlistesse metsadesse ja kõrbetesse. Püüdes oma hinge range askeesi teel päästa, elasid need patupagulased loomaelu ning hoidusid kõikidest elumugavustest ja rõõmudest piinliku hoolega eemale. Kuid kõige rohkem, nagu kirjutas Tammsaare oma teoses «Sic

transit», kartsid need taevakandidaadid naisi, sest toit, puhtus, pehme eluase jne. ei tule ise ligi, kui neist eemale hoida. Naine aga tulevat ikkagi ligi ja toovat patu kaasa, sest ta elavat südames ja avaldab himu.

Kristlik usuõpetus nõuab naise tingimusteta allumist mehele. Selle seisukoha põhjendamiseks viitavad kristlikud moraaliõpetajad vanale piibliloole, kus seletatakse, et siis, kui jumal esimese abielupaari paradiisiaiast välja kihutas, olevat ta öelnud Eevale Aadama kohta: «Seesama peab sinu üle valitsema.»¹⁰⁴ Seda juutide piiblist võetud seisukohta korratakse igasugustes variantides ka Uues Testamendis. «Naised, kuulge oma meeste sõna, kui Issanda sõna, ... sest mees on naise pea, nõnda kui Kristuski on koguduse pea.»¹⁰⁵

Piiblile tuginedes sanktsioneerib ja õigustab kirik meeste vägivalda naiste üle. Ta annab igale meessoost lurjusele õiguse oma naist mõnitada. Juutide talmudis öeldakse, et mees võib naisega teha kõike, mida tahab, nagu tapamajast toodud lihatükiga. Muhameedlaste keskel, kus abielusuhteid reguleerivad «Addat» ja «Šariat», ei tunnistata naist üldse inimeseks. Neis ususeaduste koodeksites õigustatakse naiste ostmist, müümist, vahetamist, alaealiste tütarlastega abiellumist, mitmenaisepidamist ja koguni naise tapmist. «Nii nagu karjasel on õigus tappa lammast oma karjast, nii on ka mehel õigus oma naise elu üle,» õpetab «Addat».

Naiste peksmist sanktsioneerib ka ristiusu kirik. Tsaristlikul Venemaal näiteks peeti abielusuhete juhendiks XVI sajandist pärit teost «Domostroi», mille autoriks oli reaktsiooniline papp Silvester. Selles raamatus anti täpsed juhendid selle kohta, kuidas mees peab oma naist karistama.

Kristliku usuõpetuse naistevastane olemus on niivõrd silmapaistev, et koguni kristlikud usuteenrid ise ei suuda seda varjata. «Mehed, kes käisid metsikult ümber oma naistega, on endid mõnelgi kombel püüdnud vabandada piiblisalmide abil,» märkis kodanliku aja tuntud luterlik teoloog Tallmeister.¹⁰⁶

Kristliku kõlblusõpetuse kohaselt on ka kõige kaunim,

¹⁰⁴ 1. Moosese raamat, 3. ptk., 16. salm.

¹⁰⁵ Pauluse raamat Evesuse rahvale, 5. ptk., 22. ja 23. salm.

¹⁰⁶ «Protestantlik Maailm» 1939, nr. 2.

õiglasem ja targem naine sunnitud alluma oma mehele, ka siis, kui see oleks viletsaim ja rumalaim inimene maailmas või koguni kurikalduvustega degenerant, sest kirjutatud on: «Aga naisele ei anna ma mitte luba õpetada, ega mehe üle valitseda, vaid et ta peab vait olema.»¹⁰⁷ Tekib küsimus, miks ei peaks tark naine õpetama temast rumalamat meest, kui see tõesti seda hädasti vajab. Aga sellepärast, õpetab evangeelium, et «Aadam on tehtud esiti ja pärast Eeva. Ja Aadam ep ole mitte petetud; aga naine on petetud ja üleastumise sisse juhitud».¹⁰⁸ Tõepoolest, väga «tõsine» argument!

Ei saa mainimata jätta ka seda asjaolu, et koguni kõige tähtsam ja püham moment naise elus — emakssaamine — on usuõpetuses ära neetud, ära mõnitatud ja rüvetatud. «Ma tahan sulle väga palju valu saata, kui sa käima peal oled, valuga pead sa lapsed ilmale tooma,» ähvardab naisi piibel.¹⁰⁹

Selle asemel et õpetada meest oma naist austama ja hoidma siis, kui ta kannatab sünnitusvalusid ja riskeerib uut elu andes sageli omaenda eluga, alandab usumoraal teda mehe silmis, tunnistades ta sünnitamise läbi roojaseks. Kristliku usuõpetuse «andmeil» peab eriti roojane olema just see naine, kes uue naise, s. t. tütarlapse, ilmale on toonud. «Kui naine saab käima peale ja saab poeglapse, siis on ta seitse päeva roojane. Ja kui ta tütarlapse saab, siis on ta kaks nädalat roojane,» õpetab piibel.¹¹⁰

Kirikuseadustes alandatakse naisi nii ühiskonna- ja perekonnaelus kui ka usuelus. Usutegelased ei tunnista naist isegi «jumala palge ees» mehega võrdseks. Ristiusu kirikutes ei lasta naisi altari taha, et need «püha kohta» roojaseks ei teeks. Juutide sünagoogi kanoonilised nõuded ei luba naistel meestega kõrvuti palvetada, naistele on selleks eraldatud rõdutaoline koht. Muhameedlaste mošeedesse ei lastagi üldse naisi. Islami usureeglite järgi maeti naine mehest sügavamale, et ta ka pärast surma oleks hauas mehest madalamal.

Naisi ei pühitse ka ükski kirik vaimulikuseisusse. Naisvaimulikke võib näha ainult sektantide kogudustes. Eriti

¹⁰⁷ Pauluse 1. raamat Timoteusele, 2. ptk., 12. salm.

¹⁰⁸ Sealsamas, 13.—14. salm.

¹⁰⁹ 1. Moosese raamat, 3. ptk., 16. salm.

¹¹⁰ 3. Moosese raamat, 12. ptk., 2. ja 5. salm.

valvavad kiriklased, et naised kõrgemate usuteenrite seisusse ei pääseks. Nii näiteks paavstide valimisel kontrollitakse rangelt paavstikandidaadi sugupoolsuse tunnuseid.¹¹¹

Naiste usundliku alavääristamise koorem langes kogu raskusega muidugi töötavate naiste õlgadele. Nemad pidid klassiühiskonnas kannatama kolmekordset orjust: sotsiaalset, usundlikku ja perekondlikku orjust. «Me teame,» ütles Lenin, «et vananenud eeskirjade kogu raskus langeb töölisklassi kuuluvale naisele.»¹¹²

Nõukogude korra kehtestamisega pandi meie maal kohe piir naiste diskrimineerimisele. «Meie seadus on esmakordselt ajaloos kustutanud kõik selle, mis tegi naised õigusetuks.»¹¹³ Nõukogude Liidu Konstitutsiooni 122. paragrahv kindlustab seadusandlikult naistele võrdõiguslikkuse. Ausse on tõstetud ka pappide poolt porri sõtkutud emasus.

Kuid kahjuks esineb siiski ka meil veel mineviku igandina usuveendumuste baasil naiste alavääristamise fakte. Nõukogude Liidu Kesk-Aasia vabariikidest saabub signaale «Addati» ja «Šariati» printsiipide rakendamise retsidiividest. Ka meie vabariigis võib veel kuulda vanarahva ütlusi, mille sisu reedab nende usuõpetuslikku päritolu, nagu: «Naise pärast peksti Aadamgi paradiisiaiast välja», «Naine võttis Simsoniltki jõu» jne.

Ka mõningad kaasaegsed jumalaselased püüavad meie sotsialistlikus ühiskonnas elustada talmudi, piibli, «Šariati», «Addati» ja «Domostroi» põhimõtteid naistesse suhtumisel. Nad õigustavad naiste alandamist. «Mees, kes tõstab kirve naise vastu, õpetab naist elama,» vastas Stavropoli ja Bakuu peapiiskop Antoni, kui talle teatati, et temale alluvad vene õigeusu preestrid peksavad metsikult oma naisi.¹¹⁴

Religioosne moraal on kahjulik ja reaktsiooniline ka selle tõttu, et ta külvab erinevate usuliste veendumustega kodanike vahel usuvaenu.

---

¹¹¹ Selle rituaali põhjustas skandaalne lugu, mis juhtus IX sajandil paavst Johannes VII-ga, kes kukkus kirikurongkäigul Rooma tänavale maha ja hakkas sünnitama. Selgus, et ta ei olnudki «püha isa», vaid «püha ema».

¹¹² V. I. Lenin, Teosed, 28. kd., lk. 161.

¹¹³ Sealsamas.

¹¹⁴ «Житие отца Терентия». «Правда», 10. mail 1959.

Meil Nõukogudemaal valitseb täielik südametunnistuse vabadus. Igaüks võib meil tunnistada ükskõik millist usku või mitte tunnistada ühtegi neist, s. t. olla ateist, nagu seda ongi Nõukogude kodanike valdav enamik. Meil ei tehta inimeste vahel vahet sõltuvalt nende usulistest veendumustest. Ka ametlikes dokumentides ei puudutata meil üldse usulise kuuluvuse küsimust.

Religioosne moraal aga lahutab inimesi nende usulise kuuluvuse printsiibi järgi. Kõik kiriklased eranditult õhutavad sallimatust ja vaenu teiseusuliste vastu. Igaüks neist tunnistab ainuõigeks ja jumalast inspireerituks ainult seda usulist õpetust, mida ta ise jutlustab. Kõik teised usudogmad tunnistavad nad vääropetusliku ketserluse viljaks, mis ei ava teed igavesele õndsusele, vaid viivat otseteed «põrguriiki».

Kõikidele kirikuvõimudele on omane usutülide õhutamise ning teiseusuliste alavääristamine ja tagakiusamine. Ususallimatus on sajandite vältel tekitanud palju veriseid kokkupõrkeid ning nõudnud kümneid miljoneid inimohvreid.

Usu ja jumala nimel on maailmas sooritatud massilisi inimsusevastaseid roime. Jumala nimel organiseeris paavstikuuria risticõdasid. Jumala nimel ning prohveti rohelise lipu all organiseeris ka kalifaat oma sõjakäike Vahemere maades. Jumala nimel tungisid mõõgavennad meie esivanemate kallale, tuues eesti rahvale kaasa häda, viletsuse ja 700 aastat kestnud orjapõlve. Jumala nimel kiusasid katoliiklikud kirikuvõimud taga albilasi, hugenotte, hussiite ja teisi «ketsereid» ning muutsid sageli õitsvad maad tühjadeks kõrbeteks.

Usuvaenu õhutamiseks ei ole «issanda sulased» kunagi vahendeid valinud. Laim, sõimamine, mõnitamine, ähvardamine, teiseusuliste diskrimineerimine on olnud nende tavaliseks relvaks. Teiseusulistele omistati igasuguseid häbitavaid nimetusi. Juudiusulised andsid neile nimeks «goi», muhameedlased «gjaur» — «uskmatu koer», vagad kristlikud usuisad aga nimetavad neid «pimeduse jüngeriteks» ja «saatana teenriteks». Vanausulised nimetavad meie maa mõningates kohtades teiseusulisi «jeretik kosmonogiks»¹¹⁵ ning väidavad, et kui üks selline «jeretik»

---

¹¹⁵ «Karvajalgne ketser».

maha lüüa, siis annab jumal selle «heateo» eest andeks vähemalt kümme pattu.

Teiseusulistele pannakse usulistest õpetustes ja kiriklaste jutlustes süüks igasuguseid kuritegusid ja häbiväärseid kalduvusi. «Keegi ei jäta oma eeslit uskmatute kodadesse, sest neid kahtlustatakse kooselus loomadega, ka ükski naine ei pea jääma nendega üksinda, sest neid kahtlustatakse liiderlikkuses, ja keegi ei pea jääma nendega üksi, sest neid kahtlustatakse inimeste tapmises,» hoiatab juutide pühakiri. Tsaristliku Venemaa mustasajaline õigeusklik vaimulikkond omakorda levitas metsikuid kuulujutte juutide kohta, väites, et need tarvitavad oma usurituualide täitmisel kristlaste laste verd.

Kõige selle usuvaenu eriline reaktsioonilisus ja kahjulikkus seisab selles, et ususalimatusega kaasneb tavaliselt ikka ka rassistlik ning rahvuslik alavääristamine ja diskrimineerimine. See nähtus on täiesti mõistetav, sest rassism, marurahvuslus ja ususalimatus on üksteisega tihedalt läbi põimunud, neil on ühised eesmärgid ja tekeallikad ning nad täiendavad üksteist. Usulis-rassistlike tendentside olemasolu ilmekaks näiteks on «kristlik Ameerika», mille osariikides (Mississippi, Alabama, Georgia jne.) valitseb endiselt orjandusliku korra vaim ning kus lintšitakse koguni neegrisoost vaimulikke. Neegreid ei lasta Ameerikas valgete kirikutesse, tähendab, neid ei peeta seal ka jumala palge ees valgetega võrdses. Võrdsust lubatakse neile ainult pärast surma taevariigis, kus nad pidavat aga enne valgeteks ümber muunduma.

Ka kõik nn. pühad raamatud on täis marurahvusluse ja ususalimatuse doktriine. Kõigis ususeaduslikes koodeksites kirjutatakse usklikele ette teiste rahvaste ja usundite tagakiusamist. Eriti iseloomustav on selline joon piiblile. Vana Testament kujutab endast täiesti marurahvuslikku kirjandust, kus araabia rahva ühe väikese suguharu huvid on tõstetud ülemaailmse seaduse tasemele. Piibel jaotab maailma rahvad kahte ossa: «jumala poolt ära valituiks» ja «teisejärgulisteks» rahvasteks. Kõik see, mis võis ära «valitud» iisraeli rahvale kasulik olla, kiidetakse piiblis heaks ja õigeks, kuigi see võib tegelikult olla kõige metsikum ülekohus.

Kõikidesse teistesse rahvastesse suhtumise küsimuses annab jumal piibliseadustes oma «äravalitud rahvale»

täpse instruksiooni: «Sa ei pea nendega mitte seadust tegema ega nende peale armu heitma; ja sa ei pea nendega sugulaseks saama . . . Aga nõnda peate teie nendega tegema: nende altarid peate teie maha kiskuma ja nende ebausud sambad katki murdma ja nende hiied peate ära raiuma . . . , sest sa oled üks püha rahvas Jehoovale, oma jumalale; sind on Jehoova su jumal ära valinud, et sa temale pead olema üks iserahvas kõigi rahvaste seast, mis maapeal on.»¹¹⁶

Piiblilugudes seletatakse, et iisraeli rahvas käituski täpselt nende eeskirjade järgi. Seal, kus nende jõud vähegi üle käis, löid nad teised rahvad «mõõgateraga maha», naistele, lastele ja raukadele armu andmata. Vana Testamendi sisu jätab lugejas niisuguse mulje, nagu oleks jumal kõik teised rahvad ainult selleks maailma loonudki, et tema «ära valitud rahval» oleks, kelle kallal oma julma vägivalda rakendada.

Ka Uues Testamendis keelatakse heanaaberlike suhete loomine teiste rahvastega. «Ärge vedage mitte võõras ikkes uskmatu rahvaga . . . Mis on valgusel tegemist pimedusega . . . Minge nende seast ära . . . Ärge puutuge mitte rooja külge,» õpetab kristlasi legendaarne Paulus.¹¹⁷

Rahvusliku ja usuvaenu õhutamise poolest ei jää maha ka islam. Karl Marx kirjutas, et muhamedi seadusandlus jaotab kõik maailma rahvad nende usundlike tunnuste järgi kaheks rahvaks: «usklikeks» ja «uskmatuteks». «Uskmatu» — see on vaenlane, harbi. Islam nõuab muhameedlastelt lakkamatut võitlust uskmatutega.

Usulise sallimatuse kirgi pole suutnud leevendada ka usupuhastused. Näiteks Martin Luther oli usutüülis nii katoliiklusega kui ka teiste usuvooludega. Peale selle vihkas ta kirglikult juute ja oli oma aja suurim antisemiit. Kodanliku Eesti aegne luterlik teoloog pastor Tallmeister kirjutas Lutheri suhtumisest juutidesse järgmist: «Ta soovitas nende sünagoogid põletada, . . . nende raamatud neilt võtta, nende rabide jutlustamine keelata, neile tänavad liiklemiseks sulgeda, nende kaubitsemine hävitada, nende noorsugu sundkorras orjama panna . . .

¹¹⁶ 5. Moosese raamat, 7. ptk., 2., 3., 5. ja 6. salm.

¹¹⁷ Pauluse 2. raamat Korintuse rahvale, 6. ptk., 14. ja 17. salm.

Leiab, et neid kuradilapsi ei ole kuidagi võimalik pöörata.»¹¹⁸

Eesti rahva ajalugu näitab, et ka meie esivanematel tuli palju kannatada rassistliku, rahvusliku ja usulise alavääristamise all. Katoliku kirik suhtus äärmise sallimatusega eestlaste rahvausundisse. Eestlasi tembeldati kõige halvemateks paganateks. Katoliiklikud kirikuvõimud iseloomustasid neid halvustavalt kui tooreid, harimatuid ja verejanulisi metslasi, keda tuleb ainult piitsa ja mõõga abil kohelda.

Kui Lääne-Euroopa usuilmas nõidade tagakiusamine moeasjaks sai, siis kuulutas katoliiklik reaktsioon nõidadeks kõigepealt ketserid ja teistesse rahvustesse kuuluvad inimesed.

Väga huvitavaid andmeid tõi selle kohta veel 1908. aastal tsaariaegne eesti ajaleht «Elu». Tundmatu autor kirjutab, et Balti aladel peeti «nõidade ja kõikide pahareti jüngrite peapesakonnaks ja kodukoldeks kaljust Soomet. Ka Eesti ja Liivi olevat nõidade poolest kuulus».¹¹⁹ Kirjeldades saksa soost valitseva klassi esindajate rahvuslikke ja usundlikke eelarvamusi, viitab autor mainitud artiklis ühele saksa soost «õpetlasele» Johan Vundererile, kes olevat 1540. aastal Liivimaal reisinud ning eestlaste kohta järgmise «teaduslikult põhjendatud» iseloomustuse andnud. «Kasvu poolest on nad suured ja tugevad, aga metsiku väljanägemisega ja jumalakartmatud inimesed. Suurem osa neist teevad nõiakunstiga tegemist; muudavad endid huntideks ja kassideks ümber, sõidavad sikkude seljas koosolekutele (conventicula), kus nad aja häbematu kuratliku tantsuga ja vanakuradiga armatsemises (diabolicus concubitus) mööda saadavad ning kõiksugu jõledaid asju toimetavad.»¹²⁰

Selle «teadusmehe» kontseptsiooni olevat tõendanud «konkreetsete näidete» varal ka tema kaasmaalane Samuel Kiechel Ulmist. Eestis reisisid olevat ta külastanud Virumaal Haljala kihelkonnas mõisnik Jünge von Bergenit ning ööbinud tema juures. Öösel olevat liba-

¹¹⁸ Th. Tallmeister, Luther ja meie. Ajaleht «Protestantlik Kirik» nr. 3, 1939, lk. 16.

¹¹⁹ «Kolm nõiaprotsessi 17. aastasaja algusest Eestimaal», «Elu» nr. 61, 1908.

¹²⁰ Sealsamas.

hundid kuus mõisa lammast ära viinud. Jälgi ei leitud. Järelikult oli tegemist nõidadega. Varsti leiti ka selleks asitõendeid: verine lambapea ja pool lambanahka.

Usuvaenu õhutamisel on samasugune reaktsiooniline tagapõhi kui marurahvusluselgi. Sellega tegelevad usutegelased tavaliselt ikka valitseva ekspluateeriva klassi huvides ning kahel põhieesmärgil.

Esiteks selleks, et juhtida käärivate töörahvahulkade meelepaha märgist mööda, anda sotsiaalsele rahulolematusele väljapääs usulises ja rahvuslikus suunas. Selleks inspireeris tsaaririigi mustasajaline vaimulikkond koos sandarmitega Vene revolutsiooni aastail juutide pogromme ja veriseid kokkupõrkeid armeenlaste ning aserbaidžaanlaste vahel Taga-Kaukaasias. Seda kõike tehti neil ühiskonnastastel printsiipidel, mille ammutuntud juhtlauseks on: «jaga ja valitse». Et töötajad ei ühineks ühiseks võitluseks rõhujate vastu, eraldavadki usutegelased neid usulise ja rahvusliku printsiiibi alusel.

Teiseks õhutatakse usundlikku ja rahvuslikku vaenu ka selleks, et kindlustada koloniaalset orjust. Väga selgesti ilmneb niisugune tendents praeguses rahvusvahelises poliitikas, kus endised asumaade rahvad võitlevad imperialistliku kolonialismi jõudude vastu ja iseseisvuse eest. Kolonialismi liidrid kasutavad oskuslikult ja igal võimalikul juhul usulise erinevuse momenti, püüdes selle abil rahvusliku vabastusvõitluse rinde ühtsust õõnestada.

Eriti meeleldi kasutavad nad Aasia maades islamliku reaktsiooni kaasabi. Selleks jaotati India 1947. aastal usuliste tunnuste kohaselt kaheks osaks — Indiaks ja Pakistaniks. Islamlikust Pakistanist moodustati imperialismi tugipind Kagu-Aasias. Vastukaaluks vabaduse eest võitlevatele Araabia rahvastele moodustati ka Iisraeli riik, kelle valitseva kliki poliitika ei erine sõjaka «piibli-aegse» Iisraeli poliitikast. Vahe seisab ainult selles; et kui piiblilegendides kippus Iisrael naaberrahvaste kallale Jehoova käsul, siis praegu teeb ta sedasama oma uue valitseja — Inglise-Ameerika imperialismi käsul.

Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei, Nõukogude valitsuse ja kogu nõukogude rahva seisukoht on antud küsimuses selge ja sirgjooneline. Väga konkreetselt ja selgesti väljendas seda seisukohta sm. Hruštšov oma kõnes Valgevene NSV põllumajanduse eesrindlaste nõupidamisel 22. jaanuaril 1958. aastal. Ta ütles: «Meie

pooldame inimeste usuliste veendumuste vabadust ja iga inimese, iga rahva usulistest vaadetest lugupidamist. Kuid ühtlasi me tahame, et mitte ei saaks usuliste veendumuste varjul tappa inimesi, ei saaks jumalasse uskumist kasutada teiste rahvaste kahjuks.»¹²¹

Kristlik kõlblusõpetus on väär ja kahjulik ka seetõttu, et ta õpetab meie maa usklikke kodanikke alistuma maailmas valitsevale kurjusele ja ülekohtule.

Kommunistliku moraali printsiipides nõutakse igasuguse kurjuse kaotamist maailmast sellele otsustava vastulöögi andmise teel. Selle ülesande täitmiseks on ka iga Nõukogude kodanik kohustatud kaitsma oma sotsialistliku kodumaa julgeolekut, kaaskodanike elu ja vara ning sotsialistlikku omandit.

Vastandina sellele õpetab aga kristlik evangeelium: «Teie ei pea mitte tigeda vastu panema, vaid kui keegi sind lööb parema kõrva äärde, siis pööra ka teine tema poole.»¹²²

Kellele on kasulik säärane õpetus? See võib olla kasulik ainult Nõukogudemaa ja nõukogude rahva vaenlastele, sest ta halvab meie inimeste võitlustahet.

Kui meie nõukogude rahvas oleks toiminud selle õpetuse järgi, siis ei oleks ta Suure Isamaasõja aastail pidanud oma kodumaad kaitsma, vaid hitlerlikule röövarmeele tee avama. Selle õpetuse kohaselt ei peaks ka kogu maailma hea tahtega inimesed rahu eest võitlema, vaid jätma sõjasüütajatele vabad käed aatomisõja vallapäästmiseks.

Kristlik moraaliõpetus sunnib inimesi taluma ning isegi armastama ja õnnistama kurjust ja kurjuse tekitajaid, sest kirjutatud on: «Armastage oma vihamehi, õnnistage neid, kes teid ära vannuvad, tehke head neile, kes teid vihkavad, ja paluge nende eest, kes teile liiga teevad ja teid taga kiusavad.»¹²³ Selle õpetuse kohaselt oleks nõukogude rahvas pidanud armastama ja õnnistama hitlerlikke röövullutajaid selle eest, et nad hukkasid miljonid nõukogude inimesi ning muutsid tuhanded meie linnad, asulad ja külad varemeteks. Selle õpetuse kohaselt ei peaks me korrale kutsuma, vaid õnnistama iga inimvärdjat, kes on metsiku kuriteoga hakkama saanud ja ühiskondlikult kardetavaks muutunud.

¹²¹ «Rahva Hää!», 28. jaanuaril 1958.

¹²² Matteuse evangeelium, 5. ptk., 39. salm.

¹²³ Sealsama, 44. salm.

Kristlikud usumoraali jutlustajad tunnistavad neid kristlikke printsiipe ülima humaansuse ja headuse kehas-tuseks maailmas. Kuid tegelikult on see kristlik kõlblus-õpetus antihumaanne, reaktsiooniline, absurdne ja silma-kirjalik. Ta on antihumaanne, inimesevaenulik, sest takis-tades inimesi kurjusele vastu panema; kindlustab ta kur-juse valitsemist maailmas.

Ta on reaktsiooniline, sest ta kaitseb tegelikult eks-pluateerivat vähemikku ekspluateeritava enamiku õiglase viha eest. Jumalasalused on ainult siis viidanud evangee-liumi ligimesearmastamist nõudvatele salmidele, kui mõni ekspluateeriv vägivallatarvitaja hätta jäi. Mitte kunagi ei ole nad neid meenutanud siis, kui ekspluataatorid ise töötajaid tapsid ja piinasid.

Katoliiklikud ja luterlikud kirikuisad vaikusid, kui fašism Euroopas märatses. Koguni Buchenwaldi, Sach-senhauseni, Majdaneki ja Oswięcimi surmalaagrite ohv-rite hädakisa ei suutnud nende stoilist hingerahu liigu-tada. Nende «suikunud» südametunnistus ja «ligimese-armastus» virgusid alles siis, kui Nürnbergis alustas tööd rahvusvaheline kohus ning fašistlike peatimukate kaela hakkas silmus ähvardama.

Kodusõja aastail keeldusid paljudki lahkusulised tee-nimast Punaarmee ridades «usuliste veendumuste» pärast. Kuid need «veendumused» ei takistanud neid teenimast valgekaartlaste väeosades. Seal leidis küllaltki üksusi, mis kandsid niisuguseid kummalisi nimetusi, nagu «Jee-suse Kristuse nimeline polk», «Püha neitsi Maria nime-line pataljon» jne., mis olid sektantidest (põhiliselt vana-usulistest) komplekteeritud.

Kristlik kõlblusõpetus on ebaloomulik ja mõttetu, sest ta ei anna ega võigi antagonistlikus ühiskonnas anda vähimaidki positiivseid tulemusi. Uues Testamendis öel-dakse näiteks: «Kui nüüd sinu vaenlasel nälg on, siis sööda teda, kui temal janu on, siis jooda teda, sest kui sa seda teed, siis kogud sina tuliseid süsi tema pea peale.»¹²⁴

Rahvaste ajalugu tõendab, et ristiusu 2000-aastase eksisteerimise vältel on lihtsad usklikud küllaltki sööt-nud ja jootnud oma kõige kurjemaid vaenlasi — orjapida-jaid, mõisnikke ja kapitaliste — ning kogunud seega

¹²⁴ Pauluse raamat Rooma rahvale, 12. ptk., 20. salm.

nende «pea kohale tuliseid süsi». Kuid need «söed» ei ole kapitalistlikes maades sugugi kõrvetanud töörahva vaenlaste pealage. Vastupidi, need vaenlased tunnevad ennast seal seniajani väga hästi, suurendavad põlvest põlve oma rikkusi ning valmistavad rahvastele järjest rängemat orjust ja hirmsamaid veresaunu.

Kristlik kõlblusõpetus on lõpuks ka silmakirjalik, sest selle õpetuse jutlustajad ise ei ole kunagi neist kristlikest printsiipidest kinni pidanud. «Ärge makske ise kurja kätte . . . vaid andke maad jumala vihale,» õpetatakse Uues Testamendis.¹²⁵ Kuid kristlikud võimukandjad ei ole kunagi jätnud kättemaksmist jumala hoolde, vaid on õiendanud oma vaenlastega ise arved ning teinud seda kõige halastamatul kombel. Häda sellele rahvale või inimesele, kes issanda sulaste vihavaenu alla langes. Nemad pole kunagi midagi unustanud ega midagi andestanud. Sõna halastus oli neile tundmatu.

Oma julmuse ja halastamatuse õigustamiseks on leidnud nad nii Vanas Testamendis kui ka Uues Testamendis küllaldaselt teisi salme, kus kästakse tappa. Koguni kõige armulikuma ja vagama Kristuse suu läbi on öeldud: «Aga need minu vaenlased, kes ei tahtnud, et ma nende üle kui kuningas pidin valitsema, tooge täna ja tapke neid ära minu ette.»¹²⁶

Kogu katoliku kiriku ajalugu on veriste arveteõiendamiste ja tagakiusamiste ajalugu. Paavstivõim on hävitanud nii üksikuid inimesi kui ka terveid rahvaid. Paljud maad pandi interdikti¹²⁷ surve alla.

Kui olid mängus klassihuvid, siis ei tundnud halastust ka luterlikud ega teised kiriklikud võimukandjad. Koguni Martin Luther ise kutsus üles tapma saksa talupoegi «nii, nagu tapetakse hullu koera», kuigi nende süütegu seisis ainult selles, et nad nõudsid endale inimõigusi nendesamade kristlike printsiipide alusel, mis see usuisa ja teised usutegelased olid välja kuulutanud.

Sugugi ei erine teistest oma halastamatuse ja silmakirjalikkuse poolest ka vaimulikkond Eestis. Kristlikud hingekarjased ei liigutanud sõrmegi selleks, et päästa 1905. aasta revolutsiooni ajal oma karja karistussalkade

¹²⁵ Pauluse raamat Rooma rahvale, 12. ptk., 19. salm.

¹²⁶ Luukase evangeelium, 19. ptk., 27. salm.

¹²⁷ Interdikt — paavsti keeld kiriklike talitusi pidada.

käest. Vastupidi, paljud neist koguni abistasid tsaaritimukaid. Kodanlikuaegne ateistlik ajakiri kirjeldas ühes oma artiklis, kuidas 1905. aasta revolutsiooni päevil sattusid kaks Jõhvi meest karistussalga kätte. Süüdistatuna «riigikulli mahakiskumises» kuulusid nad mahalaskmisele. Ükski Jõhvi talumees ei lubanud seda oma maa peal teha. Karistussalga aitas välja kohalik pastor, lubades neil surmaotsuse täide viia oma karjamaal. Ka endisest eesti piiskopist Rahamäest on teada, et ta inimeste hukkamisest Saaremaa ülestõusu mahasurumisel isiklikult osa võttis.

Ei tundnud halastust ka paljud nende ametivennad Saksa okupatsiooni aastail. Endist Võnnu pastorit Eini tunti neil aastail kui aktiivset hitlerlaste käsilast. 1942. aasta algul pöördus see «vaga» hingekarjane oma koguduse poole Nõukogude-vastase läkitusega, milles ei olnud kristlikust «ligimesearmastusest» ja «kõikeandestamisest» juttugi. Koguni jumalat ülistati selles saadetises vähem kui Hitlerit ja tema armeed.

Ka praegu jutlustab see kristlik variser ühes teises luteri usu koguduses rahvale ligimesearmastusest, halastamisest, andeksandmisest ja teistest kristlikest printsiipidest, viidates piiblisalmile: «Sa ei pea mitte kätte maksma ega viha kandma oma rahva laste vastu ja pead oma ligimest armastama kui iseennast.»¹²⁸ Kuid kas ei kandnud ta ise viha nende «oma rahva laste vastu», keda ta 1941. aastal Võnnus saksa okupatsioonivõimude kätte andis ja kellest osa koonduslaagris hukkus. Kas nõudis see kristliku armastuse õpetaja «omakaitselastelt», et nad need süütud inimesed lahti laseksid, keda 1941. aasta suvel Võnnu vallamaja kiviaidas vahi all hoiti? Mitte sugugi. Ta laskis nad külma rahuga hukata.

«Arge mõistke kohut, et teie peale kohut ei mõisteta,» õpetab kristlik evangeelium.¹²⁹

On täiesti loomulik, et säärane moraaliõpetus ja säärased moraaliõpetajad ei suuda kustutada inimeste südameis õelust ja kättemaksuhimu ega kasvata meie Nõukogude kodanikke vastastikuse austamise vaimus. Selle seisukoha tõendamiseks võib tuua näitena kas või «usu-sõja», mis leidis aset 1960. aasta kevadel Kasepää külas.

¹²⁸ 3. Moosese raamat, 19. ptk., 18. salm.

¹²⁹ Matteuse evangeelium, 7. ptk., 1. salm.

Selles «sõjas» peksid eelmainitud vanausuliste preestri Lavrenti Grišakovi järelkäijad sama küla elanikel Korzubovil ja Amelkinil aknad sisse ning ähvardasid neid omakohtuga. Seitse perekonda tembeldati «rahva-vaenlasteks» ja «menševikeks» ning heideti kogudusest välja.

Tuleb manida ka seda asjaolu, et paljud usklikele ettekirjutatud käitumisreeglid on äärmiselt mõttetus, loomuvastased ja kahjulikud. Tõepoolest, raske on ette kujutada, mis juhtuks, kui kõik usklikud kristlased, juudiusulised, muhameedlased, lamaistid ja iga liiki lahkusulised hakkaksid meie maal oma usuliste eeskirjade nõudeid ellu rakendama.

Kõigepealt satuksid paljud neist usureeglite täitmisel kohe konflikti Nõukogude seadustega ja neid tuleks kui kurjategijaid kriminaalkorras vastutusele võtta, sest mõned usulised eeskirjad otse provotseerivad usklikke kuritegevusele. Nii nõuab islami tähtsaim ususeadus «Hazavat» usklikelt muhameedlastelt, et nad lakkamatult vihkaksid ja tapaksid teiseusulisi.

Väga inimesevaenulikud on ka piibliseadused, milles kajastuvad Jehoova kultuse metsikud kombed ja usureeglid. Ka siin karistatakse iga süütegu surmanuhtlusega.

Vanas Testamendis öeldakse näiteks, et kui mees naise võtab ega leia tema juures neitsipõlve märke, siis peab ta tema «isakoja ukse ette viima, ja linnamehed peavad teda kividega viskama, et ta sureb».¹³⁰ Piibel nõuab ka kõikide abielurikkujate surmamist. «Abielurikkuja mees ja abielurikkuja naine peab armuta surma pandama.»¹³¹ Surmanuhtlust nõutakse piiblis ka lastele, kes vanemate sõna ei kuula.¹³²

Väga tõsiselt häirivad ja desorganiseerivad töötegemist igasugused usupühad. Nende pühadega kaasnevad tavaliselt metsik joomine ja prassimine, kaklused, suured majanduslikud kulud ja töölt puudumine. Eriti «suurejooneliselt» pühitsevad meie vabariigis usupühi vanausulised Peipsi-äärsetes külades. Nii toimus 1959. aasta augustis Varnja külas üks selline usupüha — «uspenje».

¹³⁰ 5. Moosese raamat, 22. ptk., 21. salm.

¹³¹ 3. Moosese raamat, 20. ptk., 10. salm.

¹³² 5. Moosese raamat, 21. ptk., 18.—21. salm.

Joodi kaks päeva järjest ja kolmandal päeval kanti tühje pudeleid kohalikku kauplusse. Joomapidu rauges alles siis, kui ka pudeliraha oli maha joodud. Samasugused joomingud toimusid 1960. aasta augustis Kasepää ja Kolkja külas ning Kallaste linnas.

On olemas ka niisuguseid usureegleid ja kiriklike kombetalitusi, mille täitmine otseselt ohustab inimeste elu ja rikub nende tervist. Skopetside usulahu dogmaatilistes eeskirjades nõuti mõlemate sugupoolte kastreerimist. Baptistlikud usutegelased ristivad oma uusi «vendi» ja «õdesid» lahtistes veekogudes aastaaega ja veetemperatuuri arvestamata. Ristitavad riskeerivad siin tavaliselt kopsupõletikuga. Vene apostliku õigeusu papid kastavad mõnikord (eriti siis, kui nad ise «auru all» on) lapse ristimisel imiku otse ülepea vette. Esineb juhtumeid, kus lapsed saadud vapustuse tõttu eluks ajaks invaliidiks jäävad. Mõned kiriklikud talitused, nagu risti suudlemise rituaal vene apostliku õigeusu kirikus, põhjustavad nakushaiguste levikut.

Usuliste eeskirjadega nõutud käitumisreeglite absurdus ja kahjulikkus seisab veel ka selles, et nad piiravad inimese isiklikku vabadust, takistavad ning segavad teda tema igapäevases elus. Judaistlike moraalinormide koodeksis on ette nähtud 651 reeglit, mida iga usklik juut on kohustatud tingimusteta täitma. Siia kuulub 365 keeldu ja 286 käsku. Inimene on nende reeglite kaudu niivõrd oma kiriku külge seotud, et ta ei saa ilma jumala ja jumalaskolme peale mõtlemata sammugi astuda. Rabiinat aga seda just taotlebki, sest nende usureeglite kaudu ta kindlustab oma vaimse diktatuuri koguduseliikmete üle.

Tõepoolest, mis oleks üldse inimkonnast saanud, kui neid veriseid ususeadusi oleks skrupuloosse täpsusega ellu rakendatud. Kui meie nõukogude inimesed elaksid religioossete ettekirjutuste järgi, siis peaks meie rahva üks pool põlgama ja alavääristama teist poolt, nimelt naiskodanikke. Kui meie Nõukogude kodanikud elaksid kõik kristlike printsiipide järgi, siis ei saaks nad loova tööga üldse tegeldagi, sest «käies Jeesus jälgedes», peaksid nad veetma oma aja palvetades ja paastudes, suretama oma ihu, hoiduma eemale kõikidest maailma asjadest ja pühendama kogu oma elu ainult «hingepäästvatele» üritustele. Kuid sellistest inimestest poleks ühis-

konnale mingisugust kasu. «Tõeline kristlane,» ütles Holbach, «ei või olla kodanik, sõdur ega advokaat. Tõeline kristlane on munk; munk aga on riigi jaoks kasutu inimene.»

KOKKUVÕTTEKS

Kogu inimajaloo vältel on ühiskonna progressiivsetel revolutsioonilistel jõududel tulnud lakkamatult võidelda inimeste parema elujärje eest. Kuid kunagi varem ei olnud nende võitlusülesanded nii vastutusrikkad kui kaasajal, kus rahvad võitlevad rahu, demokraatia ja sotsialismi eest kogu maailma ulatuses.

Selles võitluses, mis on praegu käimas rahu ja demokraatia lipu all imperialismi tumedate jõudude vastu ja mille tandriks on kaasaja tehnika tõttu muutunud kogu meie planeet, ei otsustata enam üksikute maade ja rahvaste saatust, vaid kogu inimkonna saatust. Järelikult nõuab see võitlus rahu-, demokraatia- ja sotsialismirinde võitlejailt suuri jõupingutusi kui ka suurt moraalset jõudu, humaansust, püsivust, mehisust ja vankumatut printsipiaalsust.

Kust saavad nad selleks raskeks võitluseks vajaliku moraalse jõu ja meelekindluse? Mis innustab ja tugevdab nende tahet? Kas on neile selliseks ammendamatuks moraalse jõu allikaks usumoraal?

Kõige vähem võivad nad küll religioonist moraalset tuge leida, sest iga religioosne moraal on vanade, reaktsiooniliste klasside huvisid kaitsev moraal. Usumoraal ei ole kunagi olnud ideoloogiliseks relvaks neile, kes on võidelnud progressiivsete, õilsate aadete eest, ega ole seda ka praegu.

Ainukeseks eetilise jõu allikaks, mis viib praegu inimkonda tema kaasaja ülesannete tasemele, on kommunistlik moraal, proletaarne moraal, — moraal, mille eesmärgid on formuleeritud marksistlik-leninliku ideoloogia eetilistes vaadetes ning mille printsipiide piirjooned on välja kujunenud ja tugevnenud töörahva võitluses kommunismi eest.

Väga lihtsalt, kuid ammendavalt formuleeris kommunistliku moraali põhiprintsiibid V. I. Lenin oma ajaloolises kõnes «Noorsooühingute ülesanded». Lenin märkis,

et kodanlikud ideoloogid süüdistavad kommuniste igasuguse kõlbluse eitamises. See süüdistus ei vasta aga tõele. Kommunistid eitavad ainult sellist kõlblust, kus «jumala nimel rääkisid vaimulikud, rääkisid mõisnikud, rääkis kodanlus, selleks et läbi viia oma ekspluataatorlike huvisid».¹³³

Lenin õpetas, et kommunistlik kõlblus on niisugune kõlblus, mis ei ole allutatud jumala käskudele, vaid proletariaadi klassivõitluse huvidele. «Kommunistliku kõlbluse aluseks on võitlus kommunismi kindlustamise ja lõpuleviimise eest,»¹³⁴ formuleeris V. I. Lenin kõigi meie aja inimeste moraalse käitumise kriteeriumi.

Marksistlik-leninliku eetika seisukohalt on kõlbeline see, mis teenib inimsoo enamiku, töötava rahva huve, aitab kaasa kommunistliku ühiskonna ehitamisele, kõik see aga, mis töörahva huvidele ja kommunismi ehitamise õilsale üritusele kahju toob, on ebamoraalne.

Kommunistlik moraal ei ole tekkinud iseenesest, isoleeritult ja ühiskonna kõlbeliste vaadete arenemise peateest eemal. Niisugused kommunistlikus eetikas sisalduvad moraaliomadused, nagu ausus, õilsus, humaansus, ohvrimeelsus, truudus, kohusetruudus jne., olid juba ammu tuntud ka endistele põlvkondadele. Kõik need rahvahulkade poolt loodud moraalsed väärtused akumulerusid inimühiskonna eesrindlike, revolutsiooniliste klasside eetilistes süsteemides.

Proletariaat ja tema kollektiivne juht, kommunistlik partei said kõikide nende kõlbeliste väärtuste väärikaks seaduslikuks pärijaks ning rikastasid neid kommunistliku moraali vormis uutes ajaloolistes ja sotsiaalsetes tingimustes.

Ka kommunistlikul moraalil on oma printsiibid, käitumisnormid ja reeglid. Üheks tema tähtsamaks printsiibiks on humaansus.

1
Kommunistlikus moraalil väljenduv humaansus on tõeline humaansus. Sellel ei ole midagi ühist kristliku humaansusega, kus deklareeritakse küll ligimesearmastuse ideid, kuid ainult selleks, et töötajaid moraalselt desarmeerida ja neid sel teel rõhujate tahtele allutada. Kommunistliku moraali printsiipides aga nõutakse leppi-

¹³³ V. I. Lenin, Teosed, 31. kd., lk. 260.

¹³⁴ Sealsamas, lk. 263.

matut võitlust rõhujate vastu töörahva õnneliku elu kindlustamiseks.

Tal pole midagi ühist kristliku humaansusega ka seetõttu, et ristiusu õpetuses lubatakse tasuda inimesele tema maiste heategude eest taevase õndsusega hauataguses elus, kommunistliku moraali kandjad on aga täielikult omakasupüüdmatud ega vaja mingisuguseid üleloomulikke «stiimuleid» oma humaansuse ergutamiseks.

Kommunistliku liikumise ajalugu näitab, et sajad tuhanded revolutsionärid on olnud valmis loobuma oma isiklikust heaolust, karjäärist ja elumugavustest ning taluma rasket piina inimkonna helge tuleviku nimel. Nad on pühendanud kogu oma elu jäägitult töörahva vabastamise üritusele ega ole endale taotlenud mingisugust vastutasu. Nende üllast ohvrimeelsust tiivustas tõeline, piiritu inimesearmastus.

On selge, et sellisteks võitlejateks võisid olla ainult kõige omakasupüüdmatumad, õilsamad ja tahtejõulisemad inimesed. Niisugused, nagu seda olid V. I. Lenin ja tema kaasvõitlejad — Dzeržinski, Sverdloy, Kalinin, Kirov ja teised, kes seadsid oma elu eesmärgiks võitluse töörahva orjusest vabastamise eest ning nägid oma isiklikku õnne võitluses kogu töörahva õnne eest.

Silmapaistev tšehhi antifaašist ja kommunist Julius Fučík kirjutas oma surmaeelses lākituses, et kommunistide humaansuse ja ohvrimeelsuse ammendamatuks allikaks on see, et nad armastavad elu ja on valmis maksma elu eest omaenda eluga. «Ma armastasin elu ja olin valmis võitlema tema eest ... Ma armastasin teid, inimesed ... Olge valvsad.»

Väga ilmekalt põhjendas kommunistide õilsat humanismust ka sm. Hruštšov oma vestluses prantsuse ajalehe «Figaro» korrespondendiga 1958. aasta märtsis. Ta märkis, et kuna kommunistid ei usu jumalasse, siis räägitakse neist, nagu ei suudaks nad oma tegevuses juhinduda kõrgematest humanismuse tunnetest. Kuid kommunistid «on kõige humansemad inimesed, sest nad ei võitle selle eest, et ainult neil endil hea oleks».¹³⁵

Kui pöörduda aga veidi tagasi kristliku «humaansuse» olemuse probleemide juurde, siis tuleb rõhutada, et kogu

¹³⁵ «Правда», 27. märtsil 1958.

kristlik kirjandus ise paljastab selle «humaansuse» mõtte-
tust ja armetust. Jeesust Kristust peetakse usuilmas kõige
ilmekamaks jumala-päästja kujuks. Evangeeliumilugudes
püütakse tõendada, nagu sisalduks kristluses kõige süga-
vamad humaansuse printsiibid, sest tema rajaja Kristus
olevat kannatanud ning ohverdanud oma elu inimsoo
õnne eest. Kuid tegelikult jääb selle müstilise «humanisti»
kuju kaugele varju juba niisuguste reaalsete keskaja
humanistide kõrval, nagu seda olid Giordano Bruno,
Lucilio Vanini, Tommaso Campanella, Ulrich von Hutten
ja teised.

Ta jääb varju juba selle tõttu, et kristlikus lunastus-
misjonis puudus omakasupüüdmatuse moment. Evangee-
liumides räägitakse ju, et Kristus oli hästi teadlik sellest,
et pärast tema vägitegu ootab teda kadestusväärne kar-
jäär tema jumaliku isa taevases õukonnas.

Kui võrrelda seda legendaarset «arhihumanisti» üks-
kõik millise revolutsioonilise võitlejaga, siis tuleks teda
lihtsalt selgrootuks argpüksiks nimetada. Tõeline huma-
nist-revolutsionäär ei värisenud kunagi oma timukate ees,
ei halisenud ega palunud armu. Sajad tuhanded kommu-
nistid, kes ei uskunud jumalasse ega lootnud mingisugu-
sele taevasele tasule, kannatasid mehiselt kõiki neile osaks
saanud piinu ning vaatasid julgelt, püstipäi surmale
silmi. Kristusel aga, nagu seletab evangeelium, puudus
selline meelegendus ja usk oma ohvri vajadusse. Ta
tundis hirmu ning palus Ketsemani aias oma taevast isa,
et see vabastaks ta taevaliku päästja kohustest. «Minu
isa, kui see võib olla, siis mingu seesinane karikas minust
mööda,» palus ta ahastuses.¹³⁶

Lõpuks, ka siis, kui võtta legendi Kristusest reaalse
tõena, tuleks tema lunastuslikku ohvrit viljatuks tunnis-
tada, sest tema surm ei päästnud ju kedagi ega toonud
inimkonna enamikule õnnelikku elu. Vastupidi, inimeste
ekspluateerimise ja sellega seotud viletsuste väljendus-
vormid ristiusu eksisteerimise aastail pidevalt mitme-
kesistused ja süvenesid.

Kommunistlikul humaansusel ei ole midagi ühist ka
kodanliku patsifismiga, mille pooldajad on valmis «rahu
nimel üldse» ohverdama inimkonna enamiku põhihuvid.
Kommunistlik humaansus eeldab otsustavat ja leppimatut

¹³⁶ Matteuse evangeelium, 26. ptk., 39. salm.

võitlust igasuguse inimesevaenuliku tegevuse vastu. Ei saa olla tõelist inimesearmastust seal, kus ei suudeta vihata reaktSIONÄÄRE, kelle inimesevaenulik poliitika ja taotlused põhjustavad miljonitele inimestele häda ja hukkumist.

Eriti absurdne ja variserlik on see väikekodanlik patsifism kaasajal, kus imperialistliku reaktSiooni metsikud jõud sepitsevad hukatuslikku aatomisõda. Nii väikekodanlik patsifism kui ka kristlik humaansus ei suuda kindlustada maailmas rahu, desarmeerimist ega rahvaste kollektiivset julgeolekut. Vastupidi, paljudki «kristliku humaansuse» printsiipidest juhinduvad kodanlikud riigitegelased, kes süüdistavad Nõukogude valitsust amoraalsuses, on ise süüdanud sõjakoldeid küll ühes, küll teises meie maa-
kera osas ning teostavad seniajani sihikindlalt külma sõja ja «sõja piiril balansseerimise» poliitikat.

Sm. Hruštšov paljastas neid kristlikest variseridest võimukandjaid 1958. aasta jaanuaris oma kõnes Valgevene põllumajanduse eesrindlaste nõupidamisel. Ta viitas niisugusele paradoksaalsele asjaolule, et inimesed, kes väidavad, et nad usuvad jumalasse ning juhinduvad oma poliitikas jumalikest printsiipidest, alustasid agressiivse sõja Egiptuse vastu, samal ajal kui Nõukogude Liit, kelle juhid on ateistid, tegid tohutuid jõupingutusi selle sõja lõpetamiseks. «Kelle moraal on tugevam, kelle moraal on humaansem?» esitas sm. Hruštšov küsimuse.¹³⁷

Teiseks kommunistliku moraali tähtsamaks printsiibiks on kollektivism. See õilis printsiip, mille olemasolu väljendub meie ajal nõukogude rahva moraalses ja poliitilises ühtsuses, rahvaste sõpruses, proletaaarses internationalismis, kõigi maailma töötajate solidaarsuses, on täiesti vastandlik kõigile nii kodanlikele kui ka religioossetes moraaüsüsteemides sisalduvatele printsiipidele. On ju teada, et kapitalistlikud tootmissuhted, eraomandi ja ekspuuteerimise olemasolu tekitavad inimeste seas paratamatult vastastikust vaenu, umbusku ning kiskjalikku individualismi psühholoogiat. Kapitalistlikus maailmas valitseb printsiip: «Igaüks iseenda eest, jumal kõigi eest.»

Individualism valitseb ka usuilmas. Religioosne ideoloogia, moraal ja tema inimesevihkajalikud eeskirjad

¹³⁷ N. S. Hruštšov, Mõningatest rahvusvahelise olukorra küsimustest. «Rahva Hääl», 28. jaanuaril 1958.

nõuavad usklikelt teiseusuliste tagakiusamist ja kogu maailma põlgamist.

Sellele kodanlikule ja usundlikule individualismile seab kommunistlik moraal vastu proletaarse kollektivismi printsiiibi: «Üks kõigi eest, kõik ühe eest.»

Töötava rahva keskel valitsev solidaarsus, seltsimehelikkus, vastastikune üksteise austamine, abistamine ja poolehoid on täiesti seaduspärane ja loomulik, sest kõiki töotajaid ühendab ühtne moraalse käitumise kriteerium — võitlus kõigi maailma rahvaste parema elujärje eest. Selles solidaarsuses seisabki töötava rahva peamine jõud. Ilma selleta poleks töötajate ühinemine orjusest vabanemiseks ja uue, klassideta kommunistliku ühiskonna ülesehitamiseks mõeldav. «Kõlblus on see,» ütles V. I. Lenin, «mis aitab kaasa vana ekspluataatorliku ühiskonna purustamisele ja kogu töörahva ühinemisele proletariaadi ümber, kes loob uut kommunistide ühiskonda.»¹³⁸

Maailmas pole jõudu, mida ei suudaks võita proletariaadi ja tema kollektiivse juhi, kommunistliku partei ümber ühinenud töötav rahvas. Seda tõendavad kõikide rahvaste revolutsiooniline ajalugu, nõukogude rahva purustavad vastulöögid imperialistliku agressiooni rünnakuile ja kogu meie igapäevane kommunistlik ülesehitustöö. Seda tõendab nõukogude rahvaste vääramatu moraalne ja poliitiline ühtsus.

Üheks tähtsamaks kommunistliku moraaali momendiks on patriotism. Armastus oma sotsialistliku kodumaa vastu, piiritu ustavus Kommunistlikule Parteile ja kogu töötavale rahvale on saanud nõukogude inimeste valdavale enamikule tähtsamaks moraalse käitumise kriteeriumiks.

Patriotismi on peetud kõikidel aegadel üheks olulisemaks inimese kõlbelisuse mõõdupuuks. Tõepoolest, kuidagi ei saa ju nimetada kõlbeliseks niisugust inimest, kes on valmis reetma oma maad, rahvast, kaasvõitlejaid ja seda üritust, mille eest ta ise kunagi võitles. Reetureid ja ülejoosikuid on põlatud kõikjal, neid on põlanud isegi need, kes nende abi kasutasid.

Kuid nõukogude patriotism on eri liiki, kõrgeim patriotism. Ta on kõrgeim, sest ta on sotsialistlik patriotism, temas avaldub ustavus Nõukogudemaale ja nõukogude

¹³⁸ V. I. Lenin, Teosed, 31. kd., lk. 261

rahvale kui ka kogu õilsale sotsialismiüritusele. Temas peegelduvad kogu maailma töörahva kodumaa kaitsmise huvid.

Nõukogude patriotism on kõrgeim ka oma avaldusvormide massilisuse poolest. Nõukogude rahva mitmesugustel võitlusetappidel on see patriotism mitmeti avaldunud. Suure Isamaasõja raskeil aastail avaldus ta rinde ja tagala patriootide sangarlikes tegudes. Kaasajal avaldub ta kogu meie kommunistlikus ülesehitustöös. Nii-sugused massilise patriootilise liikumise vormid nagu stahhaanovlik liikumine, sotsialistlik võistlus, kommunistlike tööeesrindlaste võistlus, noorte massiline osavõtt uudismaade ülesharimisest jne., on võimalikud ainult meie sotsialistlikus ühiskonnas, kus inimesed juhinduvad oma tegevuses kommunistliku moraali printsiipidest.

Sm. Hruštšov rõhutas oma kõnes NLKP XXI kongressil, et meie nõukogude inimesed sõidavad partei ja valitsuse kutsel uutesse tundmatutesse kohtadesse, jättes maha oma sisseelatud paigad, nad teevad seda eelkõige õilsatel patriootilistel ajenditel.

Kommunistliku moraali printsiibid — humaansus, kollektivism, nõukogude patriotism, rahvaste sõprus ning moraalne ja poliitiline ühtsus — on meie sotsialistliku isamaa ammendamatuks jõu ja võimsuse allikaks. Selle võimsa jõuallika olemasolu võimaldas meil ületada kõik raskused ja tõstis nõukogude rahva rahu-, demokraatia- ja sotsialismileeri juhi kohale maailmas.

Nõukogude Liidu ületamatu moraalse võimsuse olemasolu on sunnitud tunnistama koguni mõningad kapitalistliku maailma kõrgemad usutegelased. Nii kirjutas Canterbury kiriku eestseisja H. Johnson oma teoses «Kristlus ja sotsialism», et Nõukogude Liidu jõud seisab esiteks selles, et ta usub teadusesse, ja teiseks, mis on veelgi tähtsam, selles, et «Venemaa on alati uskunud moraali põhimõtetele. Venemaa kõlblus pole iialgi maha jäänud tema teaduslikust ja materiaalsest kasvamisest. Venemaa plaanipärane tootmiselu on peale teaduse alati toetunud ka moraalsele alusele».¹³⁹

Johnson ei eksinud. Meie Nõukogudemaa, meie partei ja valitsus on tõesti alati toetunud nõukogude rahva

¹³⁹ X. Джонсон, Христианство и социализм, Москва, 1957, lk. 58.

moraalsetele omadustele ning ammendanud temalt lakka-
matult jõudu võitluseks.

Kapitalistliku maailma liidritel ja kirikujuhtidel iga-
tahes ei ole selliseid moraalseid jõuallikaid, sest nad pole
suutelised kasvatama rahvahulkades tõelist poolehoidu ja
patriotismi. See on täiesti loomulik, sest kodanluse huvid
ei ühti rahvahulkade huvidega. Peale selle on ju teada, et
iga kaasaja kapitalist ise on tavaliselt oma veendumus-
telt kosmopoliit, kelle tundeid üldse ei liiguta oma maa
ja rahva saatus. Kodumaa on tal seal, kuhu on mahu-
tatud tema kapitalid ja kus on soodsamad tingimused
rikastumiseks töötava rahva ekspluateerimise teel. Ja
kuigi kaasaja kodanlikud ideoloogid mainivad vahel sõna
«kodumaa» ja «patriotism», siis teevad nad seda tava-
liselt ikka oma klassi huvides ja selleks, et omakasu-
püüdliselt mängida rahvahulkade rahvuslikel tunnetel.

Sugugi ei innusta inimestes patriotismitundeid ka
usumoraal. Kristlikud usudogmad on sisult antipatrioo-
tilised. Nad on antipatriootilised, sest nad nõuavad usk-
likelt truudust ainult jumalale ja tema sulastele, inimeste
omavahelist ustavust ja poolehoidu aga tunnistatakse vae-
nuks jumala suhtes. Nad on antipatriootilised, sest nad
ei kasvata inimestes armastust oma kodumaa vastu.
Kristliku usuõpetuse kohaselt ei asu inimese tegelik
kodumaa maapeal, vaid «hauataguses maailmas» — tae-
variigis.

Kristlikud usudogmad on ebapatriootilised ka seetõttu,
et nad veenavad usklikke oma vaenlasi armastama, järe-
likult armastama ka spioone, diversante, reetureid ja iga-
suguseid teisi oma maa ja rahva vaenlasi.

Ei saa eitada seda, et rahvaste patriootilise liikumise
laine on endaga sageli kaasa kiskunud ka vaimulikkonna
alamkihti, kes oli rahvaga vahetus kontaktis. Mis puutub
aga kirikuvürstidesse, siis nemad on jäänud tavaliselt
ustavaks vaid oma klassile — ekspluateerivale klassile,
kuhu nad ka ise kuuluvad, mitte aga rahvale. Nad ei ole
suurt hoolinud ei oma rahvast ega kodumaast, vaid on
reetnud neid sageli kõige inetumal kombel.

Eriti iseloomustavaks on säärane moraalne joon olnud
neile jumalateenritele, keda kirik on jumala maapealse
asemiku seisundisse tõstnud. Need «pühad isad», kelle
kuritegevus on tavaliselt otse proportsionaalne nende
võimule, on omandanud halva kuulsuse just oma rahva

reetmisega. Kuid «kõige kuritegelikum kõigist reetmistest on rahva, mitte valitsuse reetmine,» kirjutas ameerika progressiivne kirjanik Albert Kahn.¹⁴⁰

Mongoolia viimane teokraatlik valitseja Bogdo Gegen oli kuni oma surmani 1924. aastal jaapani imperialistide käsilaseks ja nende agendiks oma maal. See «jumala maapealne asemik» langes oma reeturlikkuses nii madalale, et reetis oma maa koguni vene valgekaartlaste jõugu juhile Ungern-Sternbergile.¹⁴¹

Tiibeti teokraatliku valitsuse klikk reetis 1949. aastal oma rahva ameerika imperialistidele hiina rahvast lahti-ütlemise teel. Kümme aastat hiljem kroonis see kõrge-
matest laamadest (munkadest) koosnev klikk oma rahva-
vastast reeturlikku tegevust sellega, et tõstis 1959. a. märtsis mässu. Kui see aga ebaõnnestus, siis põgenesid need pühad reeturid koos dalai-laamaga maalt ning läksid üle ameerika imperialistide leeri.

Kristlikus usuilmas peetakse kõikide reeturite isaks ja reeturlikkuse sünonüümiks mütoloogilist Juudast. Kuid sääraseid «juudaid» leidub küllaltki ka kristlike usutege-
laste enesete keskel. Nii näiteks võttis vene apostliku õigeusu kirikupea patriarh Tihhon nõukogude korra esi-
mestel aastatel osa Lockharti kontrrevolutsioonilisest vandenõust.

Hispaania katoliiklik vaimulikkond reetis oma rahva Franco mässu päevil fašismile, piirates teda koos itaalia ja saksa fašistidega. Samuti talitas ka kardinal Mindzenty, kes oli juba 1946. aastast saadik ameerika luure-
agentidega kontaktis ja septses koos nendega fašistlikku riigipööret Ungaris. Mis puutub aga kaasaegsesse Vati-
kani, siis tema reedab kõiki maailma rahvaid, võttes
osa kogu inimkonna vastu suunatud sõjasüütajate vandenõust.

*

Religioosse moraali jutlustajad laimavad inimest, tunnistades ta kõikidest kõlbelistest pahedest nakatud ole-
vuseks, kellele ei mõjuvat ei hingekarjaste manitsused

¹⁴⁰ Albert Kahn, Kodumaa reetmine, Tallinn, 1952, lk. 3.

¹⁴¹ Nimetatud Ungern-Sternberg oli muuseas ühe Hiiumaa mõisniku järglane. Tema jõuk oli komplekteeritud purustatud valge-
kaartlaste vägede riismetest.

ega pühakirja õpetussõnad. Ka piibliõpetuses seletatakse, et inimene olevat juba oma «loomisest» saadik kurjust täis olnud ning jumal ja taevajõud olnud sunnitud teda igasuguste repressiivsete vahendite rakendamise teel lakamatult taltsutama. Ent sellele vaatamata olevat inimesed siiski niivõrd raisku läinud, et jumalale ei jäänud muud midagi teha, kui saata oma ainus poeg maa peale, et see neid oma lunastusliku surma kaudu päästaks.

Kuid isegi see üritus nähtavasti ei õigustanud ennast, sest ka piibliaegadele järgnevail aastail ei olevat inimene ennast sugugi korralikumalt ülal pidanud. Vastupidi, «Jehoova tunnistajate» andmeil igatahes olevat ta veelgi halvemaks muutunud, sest et ta ühinenud saatana jumalavastase mässuga, kelle jumal olevat taevast maa peale inimeste sekka kihutanud. Siit järeldatakse, et inimkond ise ei suutvat kõigest sellest kurjusest üle saada, mis tema liikmete hinges pesitsevat. Ainult usk puhastab ta, et osa saada igavesest taevasest elust.

Inimese parandamatuse kontseptsiooniga ühinevad (ehk küll teistel motiividel) ka paljud kodanlikud ideoloogid. Nende arvates olevat inimene lihtsalt kiskja.

Tuleb märkida, et usuapologeetidel on siin ainult niipalju õigus, et kiriklikud moraalidoktriinid ja radikaalsed inimese mõjustamise meetodid ja vahendid, nagu jutlused, tuleriidad, «imeteod», piinapingid, kaagid ja häbi-postid tõepoolest ei ole inimeste kõlbelisust parandanud. Ei ole aidanud siin ka ei taevalike õndsustega ahvatlemine ega põrgupiinadega hirmutamine. See on täiesti loomulik, sest õelus ei loo õilsat ega see, mis reaktsiooniline, progressiivset. See, mis ise kurjust külvab, ei võida kurjust maailmas.

Kuid kiriklikud ja kodanlikud moraliõpetajad varjavad oma klassihuvides seda lihtsat tõde, et inimene ei sünni ju maailma halvana; seni, kuni ta pole veel ühiskonna sotsiaalsete pahedega kokku põrganud, on ta tavaliselt lihtne ja heatahtlik. Kiskja iseloomujooni annab talle inimese ekspluateerimisele rajatud ühiskondliku korra tegelikkus, kus «inimene on inimesele hunt». Järelkult selleks, et inimese moraalset olemust parandada, on tarvis kõigepealt kaotada see sotsiaal-majanduslik kord, mis tekitab ja kultiveerib inimeses kiskja iseloomujooni,

egoismi, halastamatust, omakasupüüdlikkust ja kustutamatu rikastumisiha.

Elavaks näiteks sellest, kuidas ühiskonnakorra muutudes muutub ka inimeste moraalne pale, on meie Nõukogudemaa tegelikkus. Meie sotsialistlikus ühiskonnas, kus inimesi kasvatatakse kommunistliku ideoloogia ja kommunistliku moraali õilsate printsiipide vaimus, marksistlik-leninliku eetika vaimus, kaovad inimeste teadvuses kapitalismi ja usundlikud igandid.

Rahvahulkades läbiviidava kasvatustöö tulemusena ja kommunistliku ülesehitustöö praktikas on meie nõukogude inimestel välja kujunenud uued, õilsad moraalsed tõekspidamised, omadused ja traditsioonid: kollektivismi tunne, kohusetunne ühiskonna ees, uus, kommunistlik suhtumine töösse, sotsialistlikku omandisse ja kaaskodanikesse ning ustavus töörahvale ja sotsialistlikule kodumaale. Kasvab inimeste väarikus. Kaob järk-järgult kõlbeline lodevus inimese igapäevases elus.

On selge, et sotsialistliku põlvkonna inimese uue, väarika moraalse palge väljakujunemine ei toimu sujuvalt, isevooluted, vaid leppimatus võitluses kõigi kapitalistlikust ühiskonnast pärinevate ja meie inimeste teadvuses pesitsevate moraalsete igandite, traditsioonide ja harjumuste vastu. Marksism-leninism õpetab, et mineviku igandid inimeste teadvuses on väga püsivad ja elavad üle need sotsiaal-majanduslikud tingimused, mis neid kunagi ellu kutsusid. Nad ei kao iseenesest, neid tuleb kõigi kommunistliku kasvatustöö vahendite abil järk-järgult kaotada.

Ka meie nõukogude ühiskonnas leidub veel kahjuks inimesi, kes on mineviku igandite küljes kinni ning ei suuda neist iseseisvalt vabaneda. Kuid meie Nõukogude kodanike enamikul kui teadlikul enamikul on väga suur jõud. Ta on suuteline kasvatama ja parandama Kommunistliku Partei juhtimisel ja ühiskondlike organisatsioonide kaudu neid inimesi, kes rikuvad sotsialistliku ühiselu reegleid. Kollektiiv on suuteline korrale kutsuma ka neid, kelle käitumine võib ühiskonnale kahju tuua ja ka talle endale hukatuslikuks muutuda.

Tähendab, inimene on kõlbeliselt parandatav, kuid teda ei paranda mitte jumalasalused religioosse moraali jutlustamise teel, vaid nõukogude rahvas Kommunistliku

Partei juhtimisel töötajate kommunistliku kasvatamise teel.

Tähendab, inimkond saab üle inimeste seas valitsevast kurjusest ja kõlbelisest lodevusest ning ei vaja selleks mingisuguste kiriklike moraalijutlustajate kaasabi ega vahelesegamist.

*

Kommunistliku moraali võidu vältimatus on tagatud juba kommunismi võidu vältimatusega kapitalismi üle. Koos inimese ekspluateerimisele rajatud ühiskondliku korra kokkuvarisemisega varisevad paratamatult kokku ka kõik need materiaalsed alustoad, millele tugines kogu ekspluateeriva klassi moraal, sealhulgas ka religioosne moraal kui üks selle eriliike.

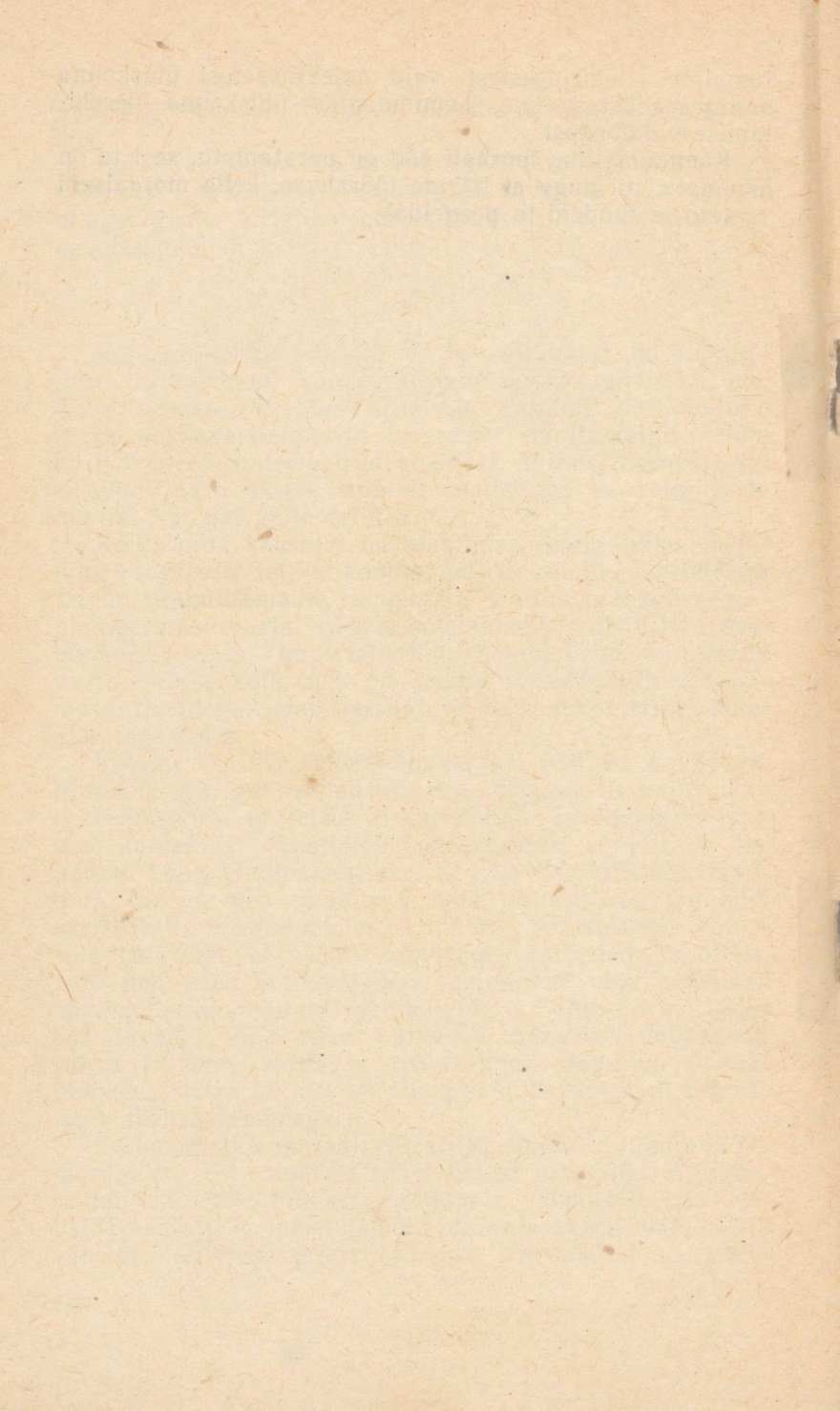
Kõik, mida kaasajal on maailmas eesrindlikku, õilsat ning progressiivset, on kommunistliku kõlbluse normidega seotud. Rahuliikumine, leppimatu võitlus igasuguse ekspluateerimise vastu, võitlus sotsiaalse ja rahvusliku eba võrdsuse vastu, imperialistliku kolonialismi rünnakute vastu — see kõik, mis on seotud sadade miljonite inimeste huvidega, leiab väljenduse ka kommunistliku kõlbluse ideaalides.

Võtame kas või aatomisõja vastase võitluse probleemi. Maailma rahvad veenduvad oma kogemuste najal ikka rohkem selles, et mitte kirikuvürstid, kes deklareerivad oma kantslitest «kristlikku humaansust», kuid ise ei tee midagi rahu kindlustamiseks, ega ka kapitalistliku maailma liidrid, kes vannuvad oma esinemistes truudust «kristlikele printsiipidele», kuid ise harrastavad külma sõja poliitikat, ei päästa inimkonda aatomisurma ohust, vaid just need inimesed, kes juhinduvad oma poliitikas kommunistliku moraali printsiipidest. Sellest aru saades koonduvadki kõik rahu taotlevad inimesed nõukogude rahva ja tema valitsuse kui võitmatu rahulipu ümber, ühinedes seega ühtlasi ka kommunistliku moraali tähtsamate tõekspidamistega.

Kommunistlik moraal võidab ja muutub üldinimlikuks moraaliks, sest erinevalt religioosest moraalist ei tugine ta fantastilistele inimeste ja jumala vahelistele suhetele, vaid reaalsele, mõistuslikele inimeste eneste vahelistele suhetele. Kõlbluse printsiibid pole siin võetud olematute

jumalate ettekirjutustest, vaid objektiivsetest ühiskonna arenguseadustest, uue, kommunistliku ühiskonna ülesehitamise vajadustest.

Kommunistliku moraali võit on paratamatu, sest ta on hävimatu, nii nagu ei hävine töörahvas, kelle moraalseid vaateid ja tundeid ta peegeldab.

SISUKORD

Saateks	3
Mis on moraal	7
Religioosne moraal ja selle klassiolemus	13
Kristlus ega ükski teine usk ei muuda inimesi paremaks	27
Usuteenrite «kõlblusest» ja «voorusest»	44
Religioosse moraaali reaktsioonilisus meie sotsialistliku korra tingimustes	66
Kokkuvõtteks	97

Каяк Август Петрович
РЕЛИГИЯ И МОРАЛЬ

На эстонском языке

Обложка Э. Тали

Эстонское Государственное Издательство
Таллин, Пярнуское шоссе, 10

Toimetaja H. Seping

Tehniline toimetaja U. Laul

Korrektorid A. Nurmoja ja M. Teemägi

Ladumisele antud 30. VI 1961. Trükkimisele antud
31. VII 1961. Paber 54 × 84, ¹/₁₆. Trükipoognaid 7.
Formaadile 60 × 90 kohaldatud trükipoognaid 5,74.
Arvutuspoognaid 6,42. Trükiarv 5000. MB-06223. Tellimise nr. 6211. Hans Heidemanni nimeline trükikoda.
Tartu, Ülikooli 17/19. II

Hind 15 kop.

15 kop.

A-23956

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00358124 8